STRATEGIA ROZWOJU MIASTA RADOMIA NA LATA 2008-2020

Dokument opracowany przez zespół autorski

WYG International Sp. z o.o.

W składzie:

Renata Mordak

Magdalena Tetlak

Jakub Rawski

Warszawa, luty 2008

Spis treści

1. Wstęp 4
2. Diagnoza w sferze społecznej 5
2.1. Ludność 5
2.2. Prognoza demograficzna na lata 2007-2020 8
2.3. Edukacja 13
2.4. Rynek pracy 25
2.5. Ochrona zdrowia i polityka społeczna 33
2.6. Kultura 35
2.7. Turystyka 47
2.8. Sport i rekreacja 51
2.9. Bezpieczeństwo publiczne 53
3. Diagnoza w sferze gospodarczej 54
3.1. Sfera gospodarcza 54
3.2. Tarnobrzeska Specjalna Strefa Ekonomiczna Podstrefa Radom 54
3.3. Podmioty gospodarcze/Przedsiębiorczość 56
3.4. Instytucje otoczenia biznesu 58
4. Diagnoza w sferze przestrzenno-ekologicznej 59
4.1. Położenie geograficzne, dostępność komunikacyjna i układ komunikacyjny miasta 59
4.2. Funkcje administracyjne 64
4.3. Walory środowiska przyrodniczego 66
4.4. Struktura zagospodarowania przestrzennego 69
4.5. Zasoby mieszkaniowe 71
4.6. Infrastruktura techniczna 72
5. Analizy benchmarkingowe 78
5.1. Podstawowe dane statystyczne określające potencjał społeczno-gospodarczy 84
5.2. Chłonność rynku 86
5.3. Dostępność transportowa 88
5.4. Zasoby pracy 89
5.5. Charakterystyka infrastruktury społecznej i gospodarczej 91
5.6. Poziom przedsiębiorczości 92
5.7. Stan środowiska przyrodniczego 93
5.8. Potencjał naukowy 94
5.9. Inwestycje zagraniczne 95
6. Wnioski z diagnozy 96
7. Analiza SWOT 100
7.1. Sfera społeczna 100
7.2. Sfera gospodarcza 102
7.3. Sfera przestrzenno-ekologiczna 103
8. Scenariusze rozwoju 105
8.1. Scenariusz optymistyczny 105
8.2. Scenariusz pesymistyczny 109
8.3. Scenariusz umiarkowany 112
9. Wizja i misja rozwoju miasta 114
10. Cele rozwoju miasta 116

10.1. Sfera społeczna 118
10.2. Sfera gospodarcza 123
10.3. Sfera przestrzenno-ekologiczna 125
11. Wdrażanie i zarządzanie 128
11.1. System wdrażania 128
11.2. Monitorowanie i ocena 129
11.3. Ewaluacja i aktualizacja 130
Załączniki: 131
Załącznik 1 Koncepcja rozwoju transportu Miasta Radomia 132
Zasięg terytorialny planu 132
Transport w Radomiu – diagnoza stanu obecnego 133
Analiza SWOT w zakresie transportu 137
Cele rozwoju transportu 138
Planowane inwestycje 139
Ewaluacja projektu 143
Załącznik 2 Inwestycje – szansa i konieczność 145

1. WSTĘP

Ewolucja systemu osadniczego od wieków zmierzała do budowania coraz to większych jednostek osadniczych. Początkowo wynikało to ze względów bezpieczeństwa – łatwiej jest się bronić w mieście, które dodatkowo jest otoczone murami. W późniejszych okresach zaczęto dostrzegać także inne wartości dodane miast, wartości występujące w sferach: gospodarczej (np.: duży rynek zbytu skoncentrowany na niewielkiej powierzchni) oraz społecznej (w obrębie miasta łatwiejszy jest dostęp do różnego rodzaju usług np. opieki zdrowotnej, czy edukacji, w mieście łatwiej także znaleźć pracę itp.). W rezultacie powstawały coraz to większe miasta o stale i systematycznie rosnącej liczbie ludności.

Na początku XXI wieku można śmiało zaryzykować stwierdzenie, że rozwój gospodarczy Świata koncentruje się w miastach. Szacuje się, że do roku 2030 około 60% ludności będzie żyło w dużych miastach. Stały się one lokomotywami rozwoju cywilizacji. Skupiają w swoich granicach nowoczesne gałęzie przemysłu, usługi, większość instytucji edukacyjnych (zwłaszcza jeśli chodzi o szkolnictwo wyższe) oraz większość jednostek naukowo-badawczych. Są to czynniki fundamentalne dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa informacyjnego. Miasta tworzą także najlepsze warunki dla rozwoju i transferu innowacji praktycznie we wszystkich dziedzinach życia. Na obszarach miejskich panują najlepsze warunki dla wymiany doświadczeń i kreowania nowych idei. Są to ośrodki gdzie kumulują się także ważne funkcje administracyjne i kulturowe. Podkreśla się także szczególną rolę obszarów metropolitalnych w procesie rozwoju gospodarczego. Ich rozwój jest jednym z priorytetów Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015.

2. DIAGNOZA W SFERZE SPOŁECZNEJ

2.1. Ludność

Liczba ludności Radomia nieznacznie, ale systematycznie maleje. W roku 2000 Radom zamieszkiwało 2% ludności więcej niż obecnie[1]. Spadek liczby ludności spowodowany jest w dużej mierze wysokim ujemnym saldem migracji. W roku 2006 saldo migracji w ruchu wewnętrznym wyniosło -1 205 osób, tj. aż o 172% więcej niż w roku 2000. Ze statystyk wynika także, iż kobiety migrują liczniej niż mężczyźni, co jest odwróceniem ogólnopolskiej tendencji migracji w ruchu wewnętrznym. Tendencja ta wykazuje, iż kobiety są bardziej mobilne jeżeli chodzi o migracje ze wsi do miast, jednakże w przypadku Radomia statystyka wskazuje na większą mobilność kobiet w kierunku z miasta do wsi. Prawdopodobnie jest to spowodowane faktem osiedlania się na obszarach poza miastem.

Wykres 1 Liczba ludności Radomia w latach 2000-2006

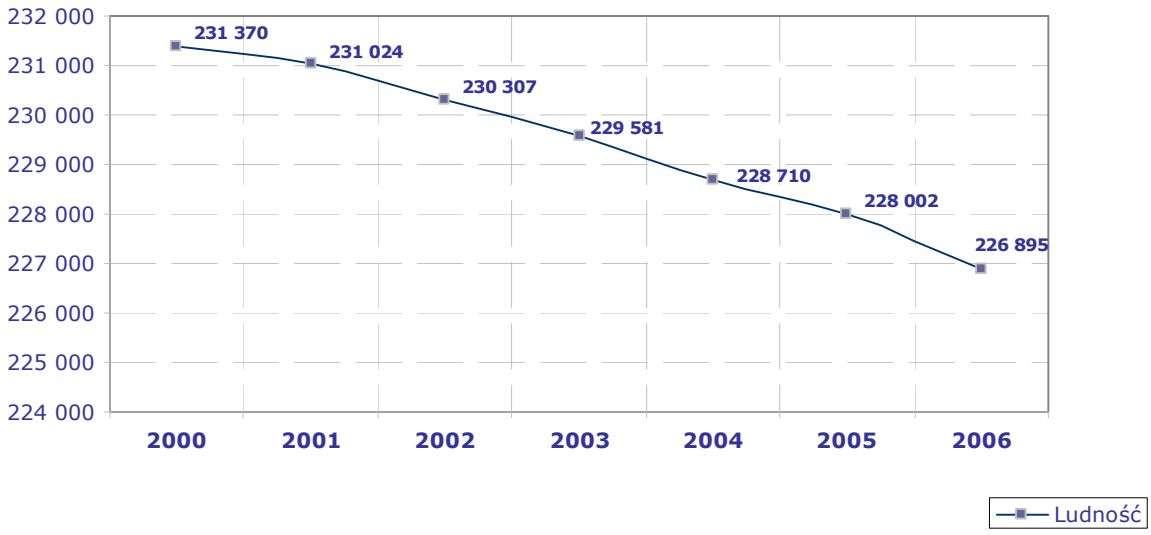

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Odnotowywany jest natomiast dodatni przyrost naturalny ludności. Mimo, iż z roku na rok ten wskaźnik maleje. Dla przykładu w roku 2000 wyniósł 335 osób, zaś w roku 2006 tylko 118 osób. Poniżej zaprezentowano trend w przyroście naturalnym dla miasta Radomia w latach 2000-2006 (Wykres 2).

[1] Stan na 31.12.2006 roku; www.stat.gov.pl.

Wykres 2 Przyrost naturalny ludności w latach 2000-2006

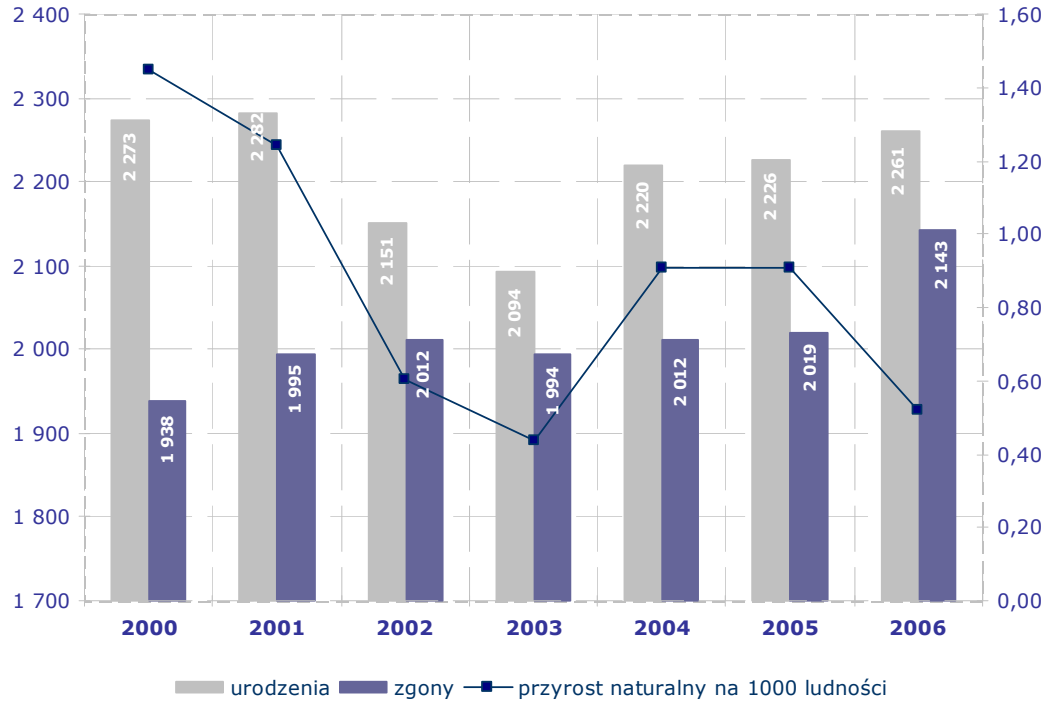

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze ludności według płci zdecydowanie przeważają kobiety. Jest to zgodne z ogólnopolską tendencją. Liczba kobiet przypadających na jednego mężczyznę na terenie miasta Radomia jest zbliżona do wielkości tego wskaźnika dla Polski. Wskaźnik feminizacji w Radomiu, niezmiennie od 4 lat wynosi 109 kobiet na 100 mężczyzn. W Polsce natomiast na 100 mężczyzn przypada 107 kobiet. Dla porównania wskaźnik feminizacji dla m.st. Warszawy wynosi 117 kobiet na 100 mężczyzn.

Na spadek dzietności kobiet szczególny wpływ mają takie czynniki jak:

- niższa skłonność do zakładania rodzin;
- wzrost liczby związków nieformalnych;
- decydowanie się z przyczyn finansowych na mniejszą liczbę dzieci.

Jeżeli wskaźnik dzietności kobiet spadnie poniżej 1,35 dziecka na kobietę zagraża to równoważeniu urodzeń i zgonów i rzutuje na pojawienie się i pogłębianie ujemnego przyrostu naturalnego w nadchodzących kilkudziesięciu latach. Prosta zastępowalność pokoleń następuje przy współczynniku dzietności powyżej 2,1 dziecka na kobietę. Obecnie[2] współczynnik dzietności kobiet na terenie miasta Radomia wynosi 1,26, więc jest on poniżej wartości zapewniającej prostą zastępowalność pokoleń. Stąd też polityka władz miasta powinna mieć w jak najszerszym zakresie charakter prorodzinny. Muszą być podejmowane działania, dzięki którym kobiety będą częściej i wcześniej decydowały się na urodzenie dziecka. Polityka prorodzinna powinna zaczynać się w szkole, czyli od edukacji i być kontynuowana między innymi poprzez stosowanie zachęt fiskalnych, ułatwień legislacyjnych, wdrażanie programów pomocy rodzinie, zwiększanie dostępu do

[2] Stan na 31.12.2006 roku; www.stat.gov.pl.

żłobków, podnoszenie jakości edukacji w mieście oraz inne działania zwiększające ogólnie pojętą atrakcyjność osiedleńczą miasta.

Wykres 3 Liczba ludności w latach 2000-2006 według płci

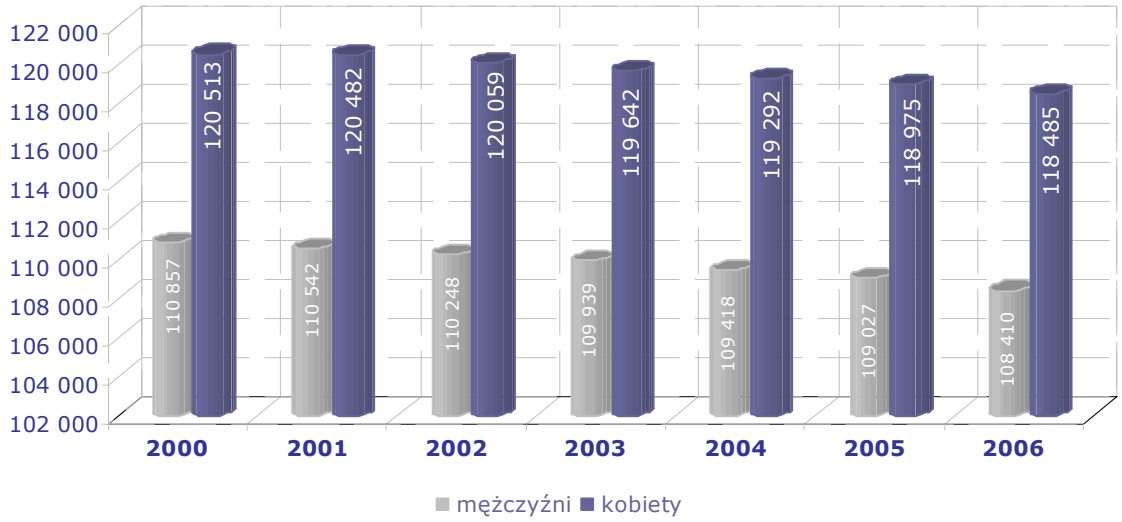

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik obciążenia demograficznego, mierzony stosunkiem liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym, dla Radomia wynosi 53,5%. Dla Polski wskaźnik ten wynosi 55,7%, zaś dla Warszawy 52,8%. Im wskaźnik ten jest wyższy, tym bardziej optymistyczne są prognozy dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru.

Na skutek zmian społecznych, w Radomiu spadła (i spada wciąż) liczba dzieci w wieku 0-14 lat, wzrosła zaś liczba osób w wieku emerytalnym, tj. 55-65 lat. Wskazuje to na występujący w całej Europie proces „starzenia się społeczeństwa". Problem ten został szerzej opisany w podrozdziale dotyczącym prognoz demograficznych.

Wykres 4 Struktura wiekowa ludności w latach 2000-2006

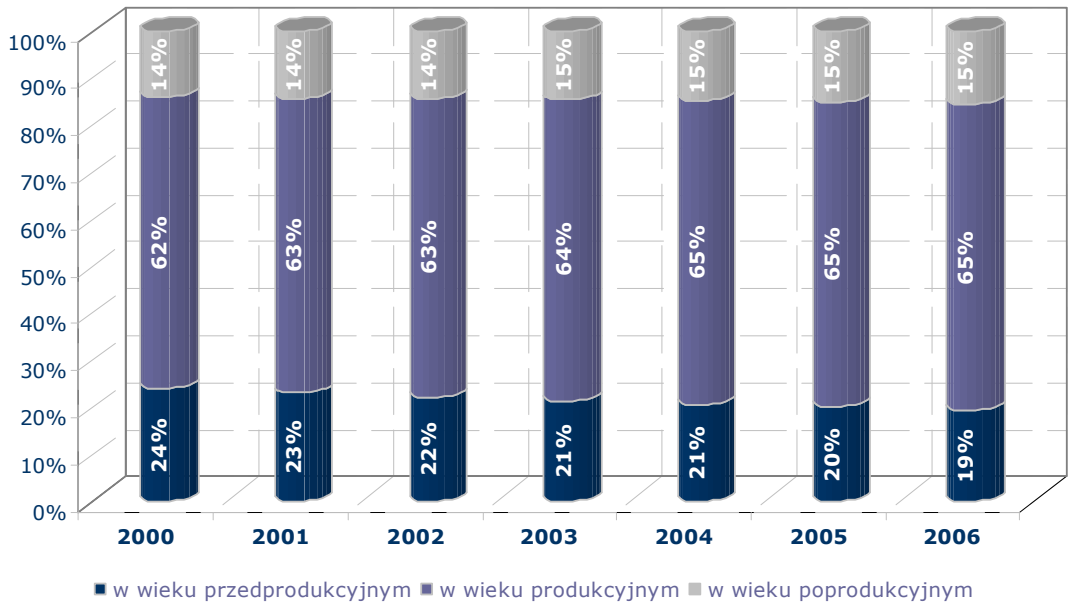

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.2. Prognoza demograficzna na lata 2007-2020[3]

Strategia Rozwoju Miasta Radomia jest dokumentem, w którym planuje się rozwój miasta na okres najbliższych kilkunastu lat. Właściwym jest aby w związku z tym, oprócz danych historycznych i odnoszących się do teraźniejszej sytuacji jednostki, przedstawić także prognozy demograficzne. Zabieg taki pozwoli w sposób bardziej realny i odnoszący się do przewidywanej rzeczywistości programować wiele działań, przede wszystkim w zakresie polityki społecznej, ale także w sferze gospodarczej i przestrzennej.

W podrozdziale tym zaprezentowano dane dla okresu lat 2007-2020, ponieważ najnowsze dane statystyczne dostępne w chwili powstawania dokumentu odnosiły się do sytuacji na koniec roku 2006, czyli informacje z roku 2007 należy jeszcze uznawać za prognozy.

Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego w omawianym okresie liczba ludności Radomia będzie systematycznie spadała. Ubytek ludności pomiędzy rokiem 2007 a 2020 wyniesie 7,06%, co stanowi 15 983 osoby.

Dla porównania odniesiono te liczby do prognozowanych wartości jakie mają wystąpić w miastach zbliżonych swym charakterem do Radomia, w miastach, które wybrano do przeprowadzonej w kolejnych rozdziałach niniejszego opracowania analizy porównawczej (benchmarkingu) – są to: Kielce, Częstochowa, Słupsk i Płock. Prognozy dla Radomia odniesiono także do prognoz przygotowanych dla województwa mazowieckiego i całego kraju.

Jeśli chodzi o wspomniane miasta, to sytuacja Radomia jest relatywnie korzystna, ponieważ mimo, że prognozowany spadek liczby ludności będzie tu wysoki, to w porównaniu z pozostałymi jednostkami należy go zaliczyć do jednego z najniższych w tej grupie. Niższy ubytek liczby ludności prognozuje się, że osiągnie jedynie Płock – 5,03%. Pozostałe miasta będą traciły mieszkańców szybciej niż Radom. Najgorzej sytuacja będzie wyglądała w Częstochowie, która w analizowanym okresie może stracić nawet 10,48% mieszkańców.

Wszystkie z analizowanych miast osiągną w omawianym okresie ubytek liczby mieszkańców dużo wyższy niż średnia dla całego kraju, która ma wynieść -2,14%. Wydaje się, że będzie to efekt, po części faktu, że w całym kraju, obserwuje się niskie i wciąż malejące wartości przyrostu naturalnego, a po części faktu, że polskie miasta wchodzą już w chwili obecnej w fazę rozwoju charakteryzującą się odpływem ich mieszkańców z centrum na tereny wiejskie przylegające do miast (suburbanizaja). Ludzie szukają w ten sposób odpoczynku od codziennego miejskiego zgiełku. Jest to zjawisko tylko w części niekorzystne, ponieważ pomimo, że fizycznie osoby te osiedlają się w innych jednostkach administracyjnych, to wciąż są związane z miastem, gdzie pracują, gdzie najczęściej wciąż uczą się ich dzieci, czy w końcu gdzie szukają rozrywek kulturalnych, których nowowytworzone przedmieścia nie są im w stanie zapewnić. Stąd też wydaje się, że przeciwdziałanie tym zjawiskom nie jest rozwiązaniem koniecznym. Zamiast na siłę zatrzymywać ten proces warto raczej zastanowić się, jak tym osobom,

[3] Dane przedstawione w podrozdziale pochodzą z oficjalnych statystyk Głównego Urzędu Statystycznego, które są opublikowane na oficjalnych stronach internetowych instytucji.

które osiedlają się za miastem ułatwić kontakt z ośrodkiem. Czyli jak sprawić, że chętniej będą wracały, na przykład po zakupy, do kina, teatru itp. czy przynajmniej do pracy. Należy stworzyć sprawny i wydajny system komunikacji, który ułatwi mieszkańcom dojazd do centrum miasta. Pozwoli im to korzystać z oferty: kulturalnej, edukacyjnej, czy z zakresu opieki medycznej. Oferta ta powinna być maksymalnie bogata i atrakcyjna, dzięki czemu Miasto będzie celem podróży a nie tylko miejscem, z którego się ucieka w celu odnalezienia spokoju.

Wracając do opisywanych tu wartości liczbowych należy zauważyć, że we wszystkich omawianych miastach ubytek ludności w okresie 2007-2020 będzie także wyższy niż to będzie obserwowane w przypadku województwa mazowieckiego, gdzie prognozowany jest nawet przyrost liczby ludności, który ma wynieść 0,54%. Będzie to z pewnością zasługa Warszawy[4] stąd też nie należy z tego faktu wyciągać zbyt daleko idących wniosków dla Radomia. Może tylko taki, że ułatwienie komunikacji, czyli przede wszystkim skrócenie czasu przejazdu między Warszawą a Radomiem, może temu drugiemu miastu przynieść korzyść w postaci nieco zahamowanego jednak odpływu mieszkańców, którzy z pewnością mają w takim przypadku szansę zauważenia przewag wynikających z mieszkania w Radomiu i pracowania w Warszawie. Co w konsekwencji może zaowocować całkowitym przeniesieniem wszystkich swych aktywności (łącznie z pracą) do Radomia. Czyli jak to wielokrotnie podkreślano, bliskość Warszawy jest szansą dla Radomia.

Szczegółowe wartości prognozowanej na lata 2007-2020 liczby mieszkańców dla wszystkich wymienionych miast jak także dla kraju i województwa mazowieckiego prezentuje zamieszczona poniżej tabela (Tabela 1).

[4] Dla wyjaśnienia warto dodać, że według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego liczba mieszkańców samej Stolicy będzie systematycznie i dość istotnie malała, natomiast szybko powiększać się będzie liczba osób mieszkających w podwarszawskich miejscowościach. Stąd, w województwie mazowieckiem do roku 2020 będzie obserwowany wzrost liczby mieszkańców.

Tabela 1 Prognozowana liczba ludności w analizowanych miastach na tle kraju i województwa mazowieckiego w latach 2007-2020

	Rok														Procentowy przyrost ludności w okresie 2007-2020	Przyrost ludności w okresie 2007-2020
jednostka	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
Radom	226 275	225 533	224 700	223 790	222 812	221 792	220 678	219 514	218 233	216 856	215 407	213 825	212 063	210 292	-7,06	-15 983
Kielce	207 608	206 534	205 421	204 265	202 992	201 684	200 309	198 904	197 354	195 725	194 030	192 253	190 327	188 383	-9,26	-19 225
Częstochowa	244 490	242 927	241 322	239 623	237 848	235 996	234 130	232 178	230 159	228 072	225 849	223 588	221 242	218 856	-10,48	-25 634
Słupsk	46 322	46 140	45 956	45 721	45 494	45 259	45 006	44 743	44 493	44 204	43 892	43 582	43 255	42 890	-7,41	-3 432
Płock	66 546	66 454	66 342	66 184	65 995	65 813	65 593	65 337	65 062	64 740	64 421	64 046	63 623	63 196	-5,03	-3 350
Polska	38 044 009	37 999 965	37 952 141	37 899 229	37 847 159	37 794 358	37 740 649	37 684 515	37 625 883	37 561 254	37 489 319	37 410 510	37 323 724	37 228 846	-2,14	-815 163
województwo mazowieckie	5 153 972	5 158 023	5 162 200	5 165 076	5 168 588	5 172 267	5 175 788	5 178 976	5 181 858	5 184 267	5 185 240	5 185 063	5 183 898	5 181 897	0,54	27 925

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 5 Prognozowana liczba ludności w analizowanych miastach w latach 2007-2020

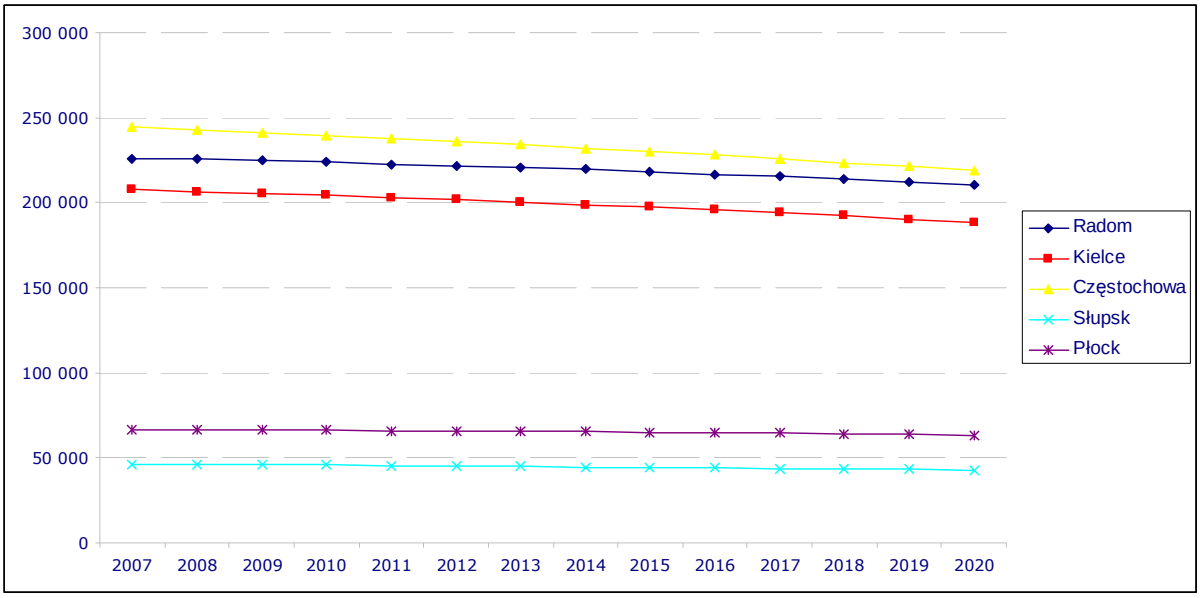

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dla przyszłego intensywnego rozwoju Radomia duże znaczenie będzie miał także proces starzenia się społeczeństwa. Niestety w okresie 2007-2020 w Radomiu obserwowana będzie kontynuacja trendu opisanego już w poprzednim podrozdziale, zaobserwowanego w latach 2000-2006. Mianowicie spadała będzie wciąż liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym na korzyść ludności w wieku poprodukcyjnym. Niestety najszybciej ubywać będzie ludzi młodych. Ubytek ten wyrażony w procentach osiągnie między rokiem 2007 a 2020 wartość aż 20,22%. Spadek liczby mieszkańców Radomia w grupie osób w wieku produkcyjnym będzie mniej dynamiczny i osiągnie 16,21%. Warto tu dodać, że w podziale płciowym wśród osób młodych ujemny przyrost będzie rozkładał się mniej więcej równo, natomiast w grupie osób w wieku produkcyjnym znacznie szybciej będzie spadała liczba kobiet. Doprowadzi to do sytuacji gdzie w roku 2020 współczynnik feminizacji w tej kategorii będzie wynosił zaledwie 86 (86 kobiet na 100 mężczyzn).

W związku z powyższym bardzo zauważalny będzie wzrost liczby mieszkańców Radomia będących w wieku poprodukcyjnym. W omawianym okresie przyrost ten wyniesie aż 46,58%. Szybciej rosła będzie liczba mężczyzn w tej grupie – 55,51%. Mimo to nawet w roku 2020 wśród osób w wieku emerytalnym przeważającą większość będą stanowiły kobiety, których będzie niemal dwa razy więcej.

Starzenie się społeczeństwa jest to zjawisko niekorzystne z punktu widzenia przyszłego dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Przeciwdziałanie takiemu trendowi jest ściśle związane z działaniami jakie powinny być podejmowane przez władze Radomia w celu zwiększenia przyrostu naturalnego, w celu zwiększenia współczynnika dzietności kobiet oraz w celu pozyskania nowych mieszkańców, najlepiej w wieku rozrodczym.

Strategia i polityka władz miasta musi także wychodzić naprzeciw sytuacji, w której coraz większą część społeczności Radomia będą stanowiły osoby w wieku emerytalnym. Władze miasta w swych działaniach muszą to brać pod uwagę i planować na przykład większe wydatki na pomoc społeczną i opiekę zdrowotną. Będzie to bardzo

liczna grupa społeczna, której nie powinno się zostawić bez opieki. Fakt, że są to osoby w mniejszym stopniu biorące czynny udziału w procesach gospodarczych i w mniejszym stopniu przyczyniające się do poprawy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Radomia nie oznacza, że ich potrzeby powinny być zaniedbywane.

Warto zauważyć, że osoby w wieku emerytalnym są grupą społeczną generującą wysoki popyt na specyficzny rodzaj usług. Chodzi na przykład o większe zapotrzebowanie na usługi apteczne, usługi z zakresu opieki zdrowotnej, usługi sanatoryjne. O potrzebach tej grupy trzeba także pamiętać na przykład przy zamawianiu nowego taboru autobusowego – autobusy niskopodłogowe.

Ponadto warto wspierać działalność wszelkich organizacji pozarządowych działających na rzecz emerytów. Co powinno mieć na celu zapewnienie opieki osobom starszym, ale też aktywne zorganizowanie im czasu.

Szczegółowe dane na ten temat zamieszczono w poniższej tabeli (Tabela 2).

Tabela 2 Prognozowana liczba ludności w Radomiu według grup wiekowych w latach 2007-2020

Rok	Grupa wieku	Ogółem		
		razem	mężczyźni	kobiety
2007	ogółem	226 275	108 089	118 186
	wiek przedprodukcyjny	42 677	21 920	20 757
	wiek produkcyjny	147 907	75 429	72 478
	wiek poprodukcyjny	35 691	10 740	24 951
2020	ogółem	210 292	100 641	109 651
	wiek przedprodukcyjny	34 048	17 456	16 592
	wiek produkcyjny	123 928	66 483	57 445
	wiek poprodukcyjny	52 316	16 702	35 614
Procentowy przyrost ludności w okresie 2007-2020 w poszczególnych grupach	ogółem	-7,06	-6,89	-7,22
	wiek przedprodukcyjny	-20,22	-20,36	-20,07
	wiek produkcyjny	-16,21	-11,86	-20,74
	wiek poprodukcyjny	46,58	55,51	42,74
Przyrost ludności w okresie 2007-2020 w poszczególnych grupach	ogółem	-15 983	-7 448	-8 535
	wiek przedprodukcyjny	-8 629	-4 464	-4 165
	wiek produkcyjny	-23 979	-8 946	-15 033
	wiek poprodukcyjny	16 625	5 962	10 663
Udział procentowy poszczególnych grup wiekowych w ogóle populacji w roku 2007	ogółem	100,00	100,00	100,00
	wiek przedprodukcyjny	18,86	20,28	17,56
	wiek produkcyjny	65,37	69,78	61,33
	wiek poprodukcyjny	15,77	9,94	21,11
Udział procentowy poszczególnych grup wiekowych w ogóle populacji w roku 2020	ogółem	100,00	100,00	100,00
	wiek przedprodukcyjny	16,19	17,34	15,13
	wiek produkcyjny	58,93	66,06	52,39
	wiek poprodukcyjny	24,88	16,60	32,48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak więc wynika z zaprezentowanych powyżej prognoz, w okresie, którego dotyczy niniejsza Strategia, władze miasta będą musiały podjąć działania mające na celu przeciwdziałanie albo przynajmniej łagodzenie dwóch podstawowych i bardzo poważnych problemów społecznych do jakich z pewnością należy zaliczyć zmniejszanie się liczby mieszkańców Radomia oraz ich starzenie się. Przedstawione w dalszych częściach opracowania działania i rozwiązania są nastawione na osiągnięcie między innymi tych założeń.

2.3. Edukacja

Mieszkańcy Radomia należą do grupy najlepiej wykształconych w województwie, obok mieszkańców pozostałych miast powiatowych. Radom należy także do grupy miast posiadających największą liczbę studentów przypadającą na 10 000 mieszkańców (po Siedlcach, Pułtusku, i Warszawie). W Radomiu kształci się także największa liczba (po Siedlcach) uczniów szkół zasadniczych zawodowych.

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

Według danych Urzędu Miejskiego w Radomiu za rok szkolny 2007/2008, na terenie miasta funkcjonuje 27 szkół podstawowych, do których uczęszcza 12 320 uczniów. Obecnie znajduje się tu również 17 publicznych gimnazjów, gdzie uczy się 8 614 uczniów. Ponadto w Radomiu funkcjonują: Zespół Szkół Plastycznych i Zespół Szkół Muzycznych (szkoła muzyczna I i II stopnia).

Wykres 6 Zmiany w liczbie uczniów szkół podstawowych i gimnazjów w latach 2000-2006

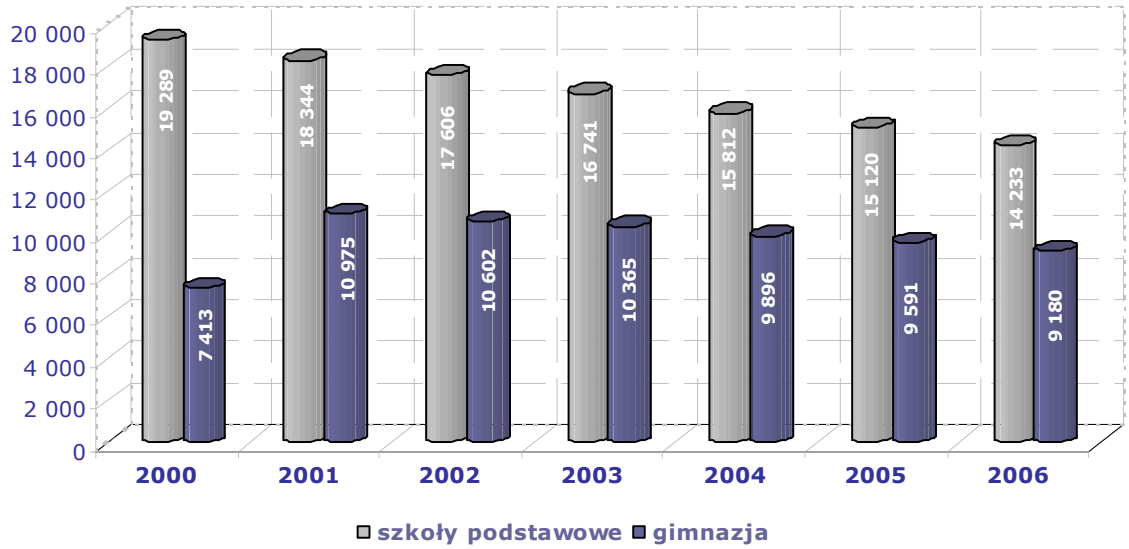

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów spada, co jest skutkiem omawianych wcześniej zmian demograficznych, tj. spadku liczby ludności. Tendencja ta jest widoczna także na pozostałych szczeblach edukacji, opisanych poniżej.

Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych zlokalizowanych na terenie miasta Radomia, stanowiący relację liczby osób uczących się do liczby ludności w wieku 7-12 lat, wynosi 104,43%[5] i jest on wyższy od wartości tego współczynnika dla województwa mazowieckiego (99,76%). Wartość współczynnika dla Radomia na

[5] Dane GUS, na dzień 31 grudnia 2006 roku.

przełomie ostatnich kilku lat ulegała nieznacznym wahaniom. Najwyższą wartość współczynnik skolaryzacji osiągnął w roku 2004 (105%).

Współczynnik skolaryzacji brutto dla radomskich gimnazjów wynosi obecnie 108,64% i jest on wyższy od wartości tego wskaźnika dla województwa (101,31%) oraz dla Polski 101,25%[6].

Przeciętnie na jedną szkołę podstawową, według danych GUS na koniec roku 2006 w mieście przypadało 474 uczniów[7], było to o blisko 26% mniej niż w roku 2000. Jednakże liczba uczniów przypadających na jedną szkołę znacznie przewyższa wartość tego wskaźnika zarówno dla województwa, jak i dla polskich miast (odpowiednio 184 i 367 uczniów/1 szkołę). Na jedno pomieszczenie w radomskich szkołach przypada około 24 uczniów[8]. Nie jest to sytuacja korzystna. Mniejsze zagęszczenie klas pozwala bowiem na lepszy nadzór i monitorowanie postępów poszczególnych uczniów.

Tabela 3 Zmiany w liczbie uczniów, oddziałów i nauczycieli publicznych gimnazjów w Radomiu w latach szkolnych 2006/2007-2007/2008

Szkoła	Liczba uczniów		Liczba oddziałów		Liczba etatów pedagogicznych		Nauczanie indywidualne	
	2006/2007	2007/2008	2006/2007	2007/2008	2006/2007	2007/2008	2006/2007	2007/2008
PG 1	539	474	18	17	41,24	38,66	5	0
PG 2	649	671	24	25	58,46	60,49	4	1
PG 3	889	786	30	28	72,83	68,61	4	1
PG 5	772	696	29	28	72,61	69,21	6	1
PG 6	616	549	22	20	50,17	44,5	6	2
PG8	540	464	20	18	49,78	47,89	2	2
PG 10	941	924	33	33	77,82	78,05	13	3
PG 11	479	478	17	16	41,83	41,61	2	2
PG 12	890	838	31	29	71,61	67,5	1	3
PG 13	943	910	31	31	82,17	84,6	5	2
PG 22	655	627	26	25	66,93	66,98	5	0
PG 4 przy ZSO nr 4	432	422	16	16	40,17	45,44	0	0
PG 9 przy ZSG	154	157	6	6	15,37	15,85	0	0
PG 14 przy ZSI	235	218	12	11				
PG 23 przy ZSO nr 6	212	205	6	6	3,88	9,38	0	0
PG przy ZSMuz.	49	63	3	3	16,5	17,8	0	0
PG przy ZS Plast.	160	132	8	7	26,67	23,37	0	0
Razem	**9155**	**8614**	**332**	**319**	**788,04**	**779,94**	**53**	**17**

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Radomiu

[6] Dane GUS, na dzień 31 grudnia 2008 roku.
[7] W roku szkolnym 2007/2008 wartość ta spadła do wysokości 456 uczniów, co jest zwrotem w dobrym kierunku, aczkolwiek wynikającym jedynie ze zmniejszającej się liczby mieszkańców Radomia a nie zaplanowanych działań nakierowanych na taki efekt.
[8] Wartość nie uległa zmianie w roku szkolnym 2007/2008.

W powyższej tabeli (Tabela 3) zaprezentowano informacje na temat liczby uczniów, oddziałów i nauczycieli pracujących w poszczególnych radomskich publicznych gimnazjach.

Szkoły techniczne – technika, zasadnicze szkoły zawodowe i placówki kształcenia zawodowego

W obecnej sytuacji jaka panuje na rynku pracy, w czasach kiedy zaczyna brakować dobrze wykształconych i doświadczonych fachowców w wielu zawodach, zwłaszcza technicznych, szczególnego znaczenia zaczyna nabierać szkolnictwo techniczne. Szkoły, które do niedawna zajmowały pierwsze miejsca na liście placówek oświatowych przeznaczonych do likwidacji (zwłaszcza zasadnicze szkoły zawodowe), w chwili obecnej stają się bardzo istotnym elementem systemu edukacji. Te, które nie zostały zamknięte przeżywają prawdziwy renesans, ponieważ przynajmniej w teorii, pozwalają one odpowiedzieć na zapotrzebowanie płynące z rynku pracy. Stąd też ich program i zakres kierunków powinien dynamicznie zmieniać się na przestrzeni lat dostosowując się do wspomnianego popytu.

Radom znajduje się w tej korzystnej sytuacji, że posiada bogatą sieć szkół i placówek szkolnictwa zawodowego. Uczniowie przygotowują się do pracy w wybranym zawodzie w 11 zespołach szkół dla młodzieży i Centrum Kształcenia Ustawicznego dla dorosłych. Są to placówki kształcące w zawodach branży budowlanej, mechanicznej, odzieżowej, skórzanej, elektronicznej, agrotechnicznej, ekonomicznej, spożywczej i hotelarskiej.

W roku szkolnym 2007/2008 w radomskich szkołach technicznych kształci się 10 301 uczniów w:

- 6 profilach – w 3-letnim liceum profilowanym;
- 29 zawodach – w 4-letnim technikum;
- 29 zawodach –w 2- lub 3-letniej zasadniczej szkole zawodowej.

Praktyczna nauka zawodu odbywa się w Centrum Kształcenia Praktycznego (placówce z nowoczesną bazą technodydaktyczną dla zawodów mechanicznych i budowlanych), w warsztatach szkolnych oraz bezpośrednio u pracodawców.

Każdego roku szkoły techniczne poszerzają i dostosowują ofertę edukacyjną do potrzeb krajowego, regionalnego i lokalnego rynku pracy.

W poniższej tabeli (Tabela 4) przedstawiono wykaz szkół i placówek szkolnictwa zawodowego, wraz z podaniem liczby uczniów, oddziałów i nauczycieli w każdej z jednostek w dwóch ostatnich latach szkolnych. W obecnym roku szkolnym w stosunku do poprzedniego, biorąc pod uwagę ogół szkół i placówek kształcenia zawodowego, zaobserwowano spadek liczby uczniów, a co za tym idzie zmniejszyła się liczba oddziałów i nauczycieli. Jednak w rozbiciu na poszczególne placówki widać, że liczba uczniów w danej szkole w danym roku, zależy także od wyników w nauce jakie osiągają uczniowie danej placówki oraz od zapotrzebowania na konkretnych specjalistów jakie płynie z rynku pracy. Tak jest w przypadku Zespołu Szkół Budowlanych i Zespołu Szkół Zawodowych

im. Mjra. H. Dobrzańskiego „Hubala". W pierwszym przypadku zwiększanie się liczby uczniów wynika prawdopodobnie ze wzrastającego w kraju zapotrzebowania na techników budownictwa, i specjalistów pokrewnych zawodów. Co jest związane z wysoką emigracją zagraniczną w tej grupie, obserwowaną w ostatnich latach.

Warto zauważyć, że jak wynika z opisanych szerzej w dalszej części dokumentu statystyk Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, w gminie Radom i powiecie radomskim wśród osób bezrobotnych jedną z najliczniejszych grup stanowią robotnicy budowlani i robotnicy placowi (dane dla drugiego półrocza 2007 roku). Jak się wydaje w odpowiedzi na ten fakt w Zespole Szkół Budowlanych na rok szkolny 2008/2009 planuje się otwarcie czterech nowych kierunków kształcenia – technik urządzeń sanitarnych, betoniarz-zbrojarz, mechanik pojazdów samochodowych i operator urządzeń przemysłu szklarskiego. Istotne jest to, że zbrojarz i mechanik samochodów osobowych są to zawody znajdujące się na liście zawodów deficytowych wskazanych przez PUP w Radomiu. Co oznacza, że podaż ofert pracy dla tych dwóch grup specjalistów jest większa niż liczba osób szukających tego rodzaju pracy. Decyzja Dyrekcji Zespołu Szkół Budowlanych o uruchomieniu akurat takich dwóch specjalizacji świadczy o tym, że program tej placówki jest przynajmniej do pewnego stopnia dostosowywany do sytuacji panującej na rynku pracy. Jest to bardzo korzystne rozwiązanie, zarówno z punktu widzenia przeciwdziałania zjawisku bezrobocia, jak także z punktu widzenia konkurencyjności oferty edukacyjnej Zespołu Szkół.

Tabela 4 Zmiany w liczbie uczniów, oddziałów i nauczycieli szkół i placówek kształcenia zawodowego w Radomiu w latach 2006/2007-2007/2008

SZKOŁY ZAWODOWE									
Lp.	Nazwa szkoły zawodowej	Liczba uczniów		Liczba oddziałów		Liczba nauczycieli		Nauczanie indywidualne	
		2006/2007	2007/2008	2006/2007	2007/2008	2006/2007	2006/2007	2006/2007	2007/2008
1.	Zespół Szkół Budowlanych	1 370	1 402	47	50	93,3	98,53	0	0
2.	Zespół Szkół Odzieżowych	474	381	15	13	46,1	39,53	0	12
3.	Zespół Szkół Ekonomicznych	771	759	26	26	62,35	63,72	1	0
4.	Zespół Szkół Spożywczych i Hotelarskich	1 314	1257	45	42	99,23	89,4	0	0
5.	Zespół Szkół Elektronicznych	878	766	31	28	79,26	74,51	0	0
6.	Zespół Szkół Samochodowych	974	967	35	35	113,5	112,91	12	12
7.	Zespół Szkół Technicznych	784	739	27	27	60	59	12	0
8.	Zespół Szkół Zawodowych „HUBAL"	716	768	24	26	37,8	43,15	0	0
9.	Zespół Szkół Zawodowych im. J. Kilińskiego	879	795	29	31	73,61	66,42	0	0
10.	Zespól Szkół im. Staszica	471	438	17	16	47,53	44,76	12	36
11.	Zespół Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej	735	722	24	24	74,5	74,5	0	0
12.	Centrum Kształcenia Ustawicznego	1 565	1307	50	44	54,56	51,85	0	0
13.	Centrum Kształcenia Praktycznego	0	0	0	0	46,4	48,97	0	0
	Razem	**10 931**	**10 301**	**370**	**362**	**888,14**	**867,25**	**37**	**60**

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Radomiu

Jeśli chodzi o wzrost liczby uczniów Zespołu Szkół Zawodowych im. Mjra. H. Dobrzańskiego „Hubala" wydaje się, że jest on związany z faktem, że w roku 2007 wszyscy uczniowie tej placówki podchodzący do egzaminu maturalnego zakończyli go z pozytywnym wynikiem.

Jeśli chodzi o wyniki egzaminu maturalnego we wszystkich radomskich szkołach technicznych (ogółem), to na tle województwa mazowieckiego miasto wypada pod tym względem bardzo dobrze. Średnia wojewódzka, opisująca odsetek uczniów szkół zawodowych, którzy zdali egzamin dojrzałości w roku 2007 wynosi 71,65%, natomiast w Radomiu jest to 80,74%.

Jak już wspomniano najlepiej w tej kategorii wypadł Zespół Szkół Zawodowych im. Mjra. H. Dobrzańskiego „Hubala", najgorszy wynik osiągnęli natomiast uczniowie Zespołu Szkół Zawodowych im. J. Kilińskiego (56,03%) i Zespołu Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej (56,41%).

Tabela 5 Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach zawodowych w Radomiu w roku 2007 na tle województwa mazowieckiego

Nazwa szkoły	Typ szkoły	Liczba uczniów, którzy przystąpili	Liczba uczniów, którzy zdali	Zdawalność	Ogółem	Ogółem zdawalność
Zespół Szkół Budowlanych	liceum profilowane	63	57	90,48%	**121**	86,43%
	technikum	77	64	83,12%		
Zespół Szkół Technicznych	liceum profilowane	98	88	89,80%	**143**	86,67%
	technikum	67	55	82,09%		
Zespół Szkół Zawodowych im. J. Kilińskiego	liceum profilowane	65	35	53,85%	**65**	56,03%
	technikum	51	30	58,82%		
Zespół Szkół Ekonomicznych	liceum profilowane	32	30	93,75%	**130**	86,67%
	technikum	118	100	84,75%		
Zespół Szkół Odzieżowych	liceum profilowane	33	21	63,64%	**57**	63,33%
	technikum	57	36	63,16%		
Zespół Szkół Samochodowych	liceum profilowane	0	0	0,00%	**90**	95,74%
	technikum	94	90	95,74%		
Zespół Szkół Elektronicznych	liceum profilowane	40	37	92,50%	**144**	94,74%
	technikum	112	107	95,54%		
Zespół Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej	liceum profilowane	34	21	61,76%	**66**	56,41%
	technikum	83	45	54,22%		
Zespół Szkół Spożywczych i Hotelarskich	liceum profilowane	24	20	83,33%	**153**	81,38%
	technikum	148	127	85,81%		
	technikum uzup.	16	6	37,50%		
ZSZ HUBAL	liceum profilowane	0	0	0,00%	**13**	100,00%
	technikum uzupeł.	13	13	100,00%		
Ogółem	liceum profilowane	**389**	**309**	**79,43%**	**982**	**80,74%**
	technikum	**688**	**546**	**79,36%**		
województwo mazowieckie	liceum profilowane	6556	5473	83,48%	**13518**	**71,65%**
	technikum uzupeł.	351	175	49,86%		
	technikum	9643	7870	81,61%		

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Radomiu

W kolejnym roku szkolnym 2008/2009 zakłada się, że do liceów technicznych zostanie przyjętych 1 419 osób, natomiast do zasadniczych szkół zawodowych – 1 014 osób. W technikach najwięcej osób rozpocznie naukę na kierunkach: technik mechanik/technik pojazdów samochodowych, technik budownictwa, technik ekonomista, technik informatyk, technik elektronik. W zasadniczych szkołach zawodowych przewiduje się, że najpopularniejsze będą kierunki: mechanik pojazdów samochodowych, fryzjer, blacharz samochodowy/lakiernik. Pozostałe limity miejsc zostały zaprezentowane w poniższej tabeli (Tabela 6). W podrozdziale dotyczącym rynku pracy zostanie przeanalizowana komplementarność tej oferty edukacyjnej z zapotrzebowaniem płynącym z rynku pracy.

Tabela 6 Nabór na poszczególne kierunki nauczania w radomskich technikach i szkołach zawodowych planowany na rok szkolny 2008/2009 – kierunki i liczba miejsc

Technika	liczba planowanych do przyjęcia uczniów	Zasadnicze Szkoły Zawodowe	liczba planowanych do przyjęcia uczniów
technik mechanik/technik pojazdów samochodowych	136	mechanik pojazdów samochodowych	104
technik budownictwa	102	fryzjer	101
technik ekonomista	103	blacharz samochodowy/lakiernik	80
technik informatyk	99	elektromechanik pojazdów samochodowych	71
technik elektronik	92	kucharz małej gastronomii	69
technik żywienia i gospodarstwa domowego	83	sprzedawca	68
technik architektury krajobrazu	69	ogrodnik	36
technik hotelarstwa	69	cieśla	35
technik mechatronik	64	malarz-tapeciarz	35
technik elektryk	59	posadzkarz	35
technik usług fryzjerskich	51	dekarz	34
technik mechanik	48	mechanik pojazdów i maszyn rolniczych	34
technik kelner	36	monter instalacji i urządzeń sanitarnych	34
technik agrobiznesu	35	cukiernik	33
technik fryzjer	35	mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych/ operator obrabiarek skrawających	33
technik handlowiec	35	stolarz	33
technik teleinformatyk	34	murarz	32
technik usług gastronomicznych	34	elektryk	31
technik usług pocztowo-telekomunikacyjnych	34	piekarz/rzeźnik	29
technik drogownictwa	33	krawiec	28
technik mechanizacji rolnictwa	32	monter elektronik	24
technik analityk	31	tapicer	20
technik ochrony środowiska	31	introligator/fryzjer	15
technik technologii odzieży	27		
technik obuwnik/ technik wyrobów skórzanych	26		

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Radomiu

Licea ogólnokształcące

Na terenie Radomia funkcjonuje 14 liceów ogólnokształcących, gdzie w roku szkolnym 2007/2008 uczy się 6 500 uczniów. Co ciekawe w porównaniu z rokiem 2006/2007 liczba ta spadła zaledwie o 33 osoby. Wzrosła natomiast nieznacznie liczba oddziałów i etatów pedagogicznych. Są to zmiany kosmetyczne, ale gdyby trend taki, kierunek tych zmian, utrzymał i nasilił się w kolejnych latach byłaby to korzystna sytuacja, ponieważ systematycznie zmniejszałaby się liczba uczniów przypadających na jedną klasę oraz na jednego nauczyciela. Jak wspomniano wcześniej mniejsze zagęszczenie klas pozwala bowiem na lepszy nadzór i monitorowanie postępów poszczególnych uczniów. Stąd też działania władz mające na celu poprawienie standardów i poziomu edukacji w Radomiu powinny na wszystkich szczeblach edukacji zmierzać między innymi w tym kierunku.

Porównanie Radomia w dziedzinie szkolnictwa ogólnokształcącego z podobnymi ośrodkami miejskimi zamieszczono w rozdziale dotyczącym analizy benchmarkingowej. Stąd, w tym miejscu dokumentu przytoczone zostaną już jedynie wartości liczbowe dotyczące ogólnokształcących szkół średnich Radomia.

Tabela 7 Zmiany w liczbie uczniów, oddziałów i nauczycieli liceów ogólnokształcących w Radomiu w latach 2006/2007-2007/2008

Szkoła	Liczba uczniów		Liczba oddziałów		Liczba etatów pedagogicznych		Nauczanie indywidualne	
	2006/2007	2007/2008	2006/2007	2007/2008	2006/2007	2007/2008	2006/2007	2007/2008
I LO	492	450	14	13	36,18	32,96	0	2
II LO	632	632	18	18	45,56	45,22	1	0
III LO	702	652	20	19	44,07	44,55	0	0
IV LO	838	843	24	25	62,08	64,33	1	0
V LO	746	743	22	22	59,61	57,22	3	4
VI LO przy ZSO nr 6	601	597	18	18	51,67	45,31	1	1
VII LO	556	548	16	16	42,78	43,47	2	0
VIII LO	457	484	14	15	35,45	36,17	3	2
IX LO	420	411	12	12	29,44	30,98	0	0
X LO	300	298	15	15	32,91	35,91	7	10
XI LO	404	417	15	15			3	3
XII LO przy ZSO nr 4	241	286	9	10	25,66	26,64	0	0
LO przy ZS Plast.	123	109	5	5	14,1	15,08	0	0
LO przy ZS Muz.	21	30	2	3	12,5	14,87	0	0
Razem	6 533	6 500	204	206	492,01	492,71	21	22

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Radomiu

Plan naboru uczniów do radomskich liceów zakłada, że we wrześniu tego roku (2008r.) naukę w średnich szkołach ogólnokształcących rozpocznie 2 100 uczniów.

Licea profilowane i szkoły dla dorosłych

W Radomiu funkcjonuje także 5 liceów profilowanych i 14 szkół kształcących osoby dorosłe.

Licea profilowane kształcą młodzież na kierunkach, między innymi: kształtowanie środowiska, zarządzanie informacją, profil ekonomiczno-administracyjny, kreowanie ubiorów, profil socjalny i profil usługowo-gospodarczy. W roku 2007 licea profilowane w Radomiu przyjęły 228 nowych uczniów, natomiast plan naboru na rok 2008 obejmuje 204 osoby.

Tabela 8 Wykaz liceów profilowanych zlokalizowanych w Radomiu wraz a ich planem naboru na rok 2007/2008 i 2008/2009

Lp	Nazwa liceum profilowanego	Ustalona liczba w roku szk. 2007/2008		Ustalone profile na rok szk. 2007/2008	Nr profilu	Planowana liczba na rok szk. 2008/2009	
		oddz. klas I	uczn klas I.			oddz. klas I	uczn klas I.
1	Liceum Profilowane w Zespole Szkół Budowlanych	2	66	kształtowanie środowiska	6	1	34
2	Liceum Profilowane w Zespole Szkół Elektronicznych	1	32	zarzadzanie informacją	14	1	34
3	Liceum Profilowane w Zespole Szkół Ekonomicznych	1	35	ekonomiczno-administracyjny	2	1	34
4	Liceum Profilowane w Zespole Szkół Odzieżowych	1	28	kreowanie ubiorów	5	1	34
5	Liceum Profilowane w Zespole Szkół Zawodowych im. J. Kilińskiego	1	34	socjalny	11	1	34
6	Liceum Profilowane w Zespole Szkół Zawodowych im. J. Kilińskiego	1	33	usługowo-gospodarczy	13	1	34
	Razem:	7	228	X	X	6	204

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Radomiu

Jeśli chodzi o szkoły dla dorosłych, to ich dokładny wykaz wraz z wyróżnieniem kierunków nauczania zawiera poniżej zamieszczona tabela (Tabela 9).

Tabela 9 Wykaz szkół kształcących osoby dorosłe zlokalizowanych w Radomiu wraz z wyszczególnieniem kierunków kształcenia

LP.	Rodzaj szkoły	Nazwa szkoły	Kierunki kształcenia
1	Technikum Uzupełniające	Zespól Szkół Budowlanych	• technik budownictwa • technik urządzeń sanitarnych
2	Technikum Uzupełniające	Zespól Szkół Spożywczych i Hotelarskich	• kucharz • technik technologii żywności
3	Szkoła Policealna	Zespól Szkół Spożywczych i Hotelarskich	• technik hotelarstwa
4	Szkoła Policealna	Zespól Szkół Elektronicznych	• technik informatyk
5	Technikum Uzupełniające	Zespól Szkół Samochodowych	• technik mechanik
6	Technikum Uzupełniające	Zespól Szkół Zawodowych im. J. Kilińskiego	• technik obuwnik • technik usług fryzjerskich • technik wyrobów skórzanych • technik technologii odzieży
7	Szkoła Policealna	Zespól Szkół Zawodowych im. J. Kilińskiego	• technik usług kosmetycznych • technik usług fryzjerskich
8	Technikum Uzupełniające	Zespól Szkół Zawodowych im. mjr Henryka Dobrzańskiego „HUBALA”	• technik mechanik • technik usług fryzjerskich
9	Szkoła Policealna	Zespól Szkół im. S. Staszica	• technik prac biurowych
10	Szkoła Policealna	Zespól Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej	• technik agrobiznesu
11	Liceum Ogólnokształcące	Centrum Kształcenia Ustawicznego	------
12	Liceum Uzupełniające	Centrum Kształcenia Ustawicznego	------
13	Technikum Uzupełniające	Centrum Kształcenia Ustawicznego	• technik mechanik • technik elektryk • technik handlowiec
14	Szkoła Policealna	Centrum Kształcenia Ustawicznego	• technik BHP • technik prac biurowych • technik handlowiec • technik rachunkowości • technik mechatronik

Źródło: Dane Urzędu Miejski w Radomiu

Szkolnictwo wyższe

Największą, najstarszą, posiadającą największy potencjał naukowo-badawczy i najprężniej rozwijającą się uczelnią wyższą Radomia, a jednocześnie regionu jest Politechnika Radomska.

„Na 6-ciu wydziałach: 3 technicznych (Wydziale Materiałoznawstwa, Technologii i Wzornictwa, Wydziale Mechanicznym i Wydziale Transportu) i 3 nietechnicznych (Wydziale Ekonomicznym, Wydziale Nauczycielskim i Wydziale Sztuki) uczelnia kształci według stanu na dzień 30.11.2007r 10 976 studentów, w tym na studiach stacjonarnych 5 744 studentów, na studiach niestacjonarnych 5 231 studentów. Zatrudnia 978 pracowników, w tym 515 nauczycieli akademickich i 469 pozostałych pracowników.

Politechnika Radomska im. Kazimierza Pułaskiego kontynuuje działalność utworzonej w Radomiu w 1950 roku Szkoły Inżynierskiej NOT i Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej. W 1965 roku została powołana na jej bazie Kielecko-Radomska Wieczorowa Szkoła Inżynierska, przekształcona w 1967 r. w Kielecko-Radomską Wyższą Szkołę Inżynierską a następnie w Politechnikę Świętokrzyską. Niezależną działalność rozpoczęła w 1978 roku jako Wyższa Szkoła Inżynierska przyjmując imię Kazimierza Pułaskiego. Ustawą sejmową z dnia 4 lipca 1996 r. zmieniono nazwę Uczelni na „Politechnika Radomska im. Kazimierza Pułaskiego".

Od 1 września 1996 roku Uczelnia rozpoczęła działalność jako Politechnika Radomska im. Kazimierza Pułaskiego. Jako państwowa wyższa uczelnia w regionie radomskim kształci specjalistów w różnych dziedzinach naukowych: technicznej, ekonomicznej i pedagogicznej. Jest ściśle powiązana z potrzebami regionu i ukierunkowana na szkolenie kadr dla lokalnej gospodarki, rozwija także szeroką współpracę naukowo-badawczą w zakresie rozwoju lokalnego przemysłu.

Do chwili obecnej Uczelnię jako samodzielną Wyższą Szkołę Inżynierską i Politechnikę Radomską ukończyło ponad 29 tys. studentów[9]*"*.

W roku 2007 mury Uczelni opuściło 4 298 absolwentów, w tym w podziale na wydziały:

- Wydział Ekonomiczny – 1 815;
- Wydział Mechaniczny – 731;
- Wydział Transportu – 486;
- Wydział Sztuki – 146;
- Wydział Nauczycielski – 839;
- Wydział Materiałoznawstwa, Technologii i Wzornictwa – 281.

Tytuł licencjata uzyskało w 2007 roku 1 189 osób (w tym na kierunku techniczno-inżynierskim – 919 osób), natomiast tytuł magistra uzyskało 2 190 osób (w tym na kierunku mechanicznym – 291 osób).

„Trzy wydziały Uczelni: Ekonomiczny, Mechaniczny i Transport posiadają uprawnienia do nadawania stopni doktorskich.

[9] www.pr.radom.pl

W ramach Wydziałów działa 6 instytutów, 27 katedr, 3 zakłady pozainstytutowe, 2 jednostki międzywydziałowe, 2 jednostki ogólnouczelniane, 43 zakłady, 31 pracowni i 63 laboratoria. W Uczelni działają także w ramach Wydziałów lub przy Wydziałach jednostki dydaktyczno-usługowe:

- *Studium Przedsiębiorczości i Zarządzania przy Wydziale Ekonomicznym,*
- *Studium Dokształcania i Doskonalenia w Wydziale Nauczycielskim,*
- *Studium Organizacji i Technologii Produkcji Obuwia w Wydziale Materiałoznawstwa, Technologii i Wzornictwa,*
- *Studium Materiałoznawstwa Płynów Eksploatacyjnych w Wydziale Materiałoznawstwa, Technologii i Wzornictwa,*
- *Studium Transportu, Elektrotechniki i Zarządzania w Transporcie w Wydziale Transportu,*
- *Studium Budowy Maszyn, Eksploatacji i Zarządzania Inżynierskiego w Wydziale Mechanicznym*[10]*"*.

W 2001 roku utworzono w Radomiu Kolegium Licencjackie Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, w którym kształcą się studenci kierunków humanistycznych, na trzech wydziałach: Wydział Humanistyczny (Kierunki – Historia, Filologia Polska, Informacja Naukowa i Bibliotekoznawstwo); Wydział Filozofii i Socjologii (Kierunki – Socjologia, Międzywydziałowe Studia Filozoficzno-Historyczne, Filozofia); Wydział Pedagogiki i Psychologii (Kierunek – Pedagogika Specjalna).

Ogólna liczba absolwentów studiów licencjackich, magisterskich i podyplomowych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej studiujących w Kolegium w Radomiu wynosi 1 442 osoby. Liczba absolwentów w 2007 roku wyniosła 372 osoby, natomiast przewiduje się, że w roku 2008 dyplomy ukończenia studiów uzyska około 300 osób.

Ponadto na potencjał szkolnictwa wyższego Radomia składają się następujące jednostki:

- Filia radomska Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie;
- Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego (zajęcia zamiejscowe w zakresie studiów uzupełniających magisterskich II stopnia);
- Kolegium Nauczycielskie działające pod patronatem UMCS w Lublinie;
- Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych pod patronatem Uniwersytetu Warszawskiego;
- Niepubliczne Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej – aktualna liczba słuchaczy wynosi 321 osób, natomiast w roku 2007 Kolegium ukończyły 93 osoby;
- Niepubliczne Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych;
- Zaoczne Studia Zawodowe w Radomiu Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie;
- Wyższe Seminarium Duchowne;
- Instytut Teologiczny Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Radomiu.

A także uczelnie prywatne:

[10] www.pr.radom.pl

- Wyższa Szkoła Biznesu im. Biskupa Jana Chrapka – aktualna liczba studentów wynosi 1 435 osób, natomiast liczba absolwentów za rok 2007 to – 439 osób;
- Wyższa Szkoła Finansów i Bankowości;
- Wyższa Szkoła Handlowa;
- Prywatna Wyższa Szkoła Ochrony Środowiska – aktualna liczba studentów wynosi około 1 800 osób. Ogółem liczba absolwentów placówki wynosi 8 074 osoby (w roku 2007 – 752 osoby) w tym 597 osób z tytułem licencjata, 6 630 osób z tytułem inżyniera i 847 osób z tytułem magistra;
- Wyższa Szkoła Dziennikarska im. Melchiora Wańkowicza (Wydział Zamiejscowy w Radomiu);
- Wyższa Szkoła Nauk Społecznych i Technicznych;
- Radomska Szkoła Zarządzania;
- Wyższa Inżynierska Szkoła Bezpieczeństwa i Organizacji Pracy – aktualna liczba studentów wynosi – 596 osób. W 2007 uczelnię ukończyło 213 osób uzyskując tytuł inżyniera.

2.4. Rynek pracy

Radom jest typowym miastem poprzemysłowym, jednak przemysł jest nadal istotnym sektorem gospodarki, co widać chociażby w strukturze zatrudnienia. Sektor przemysłowy jest drugim pod tym względem w Radomiu. Liczba pracujących w tym sektorze stanowi 30% zatrudnionych. Nieznacznie więcej osób zatrudnionych jest natomiast w sektorze usług rynkowych (34% ogółu). Zatrudnienie w przemyśle, w porównaniu z rokiem 2000, spadło o ponad 20%. Największy wzrost w liczbie pracujących (o 796%) nastąpił w sektorze rolnictwa, mimo iż udział tego sektora jest nieistotny. Nieznaczny wzrost (4%) odnotowano także w sektorze usług nierynkowych.

Wykres 7 Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych

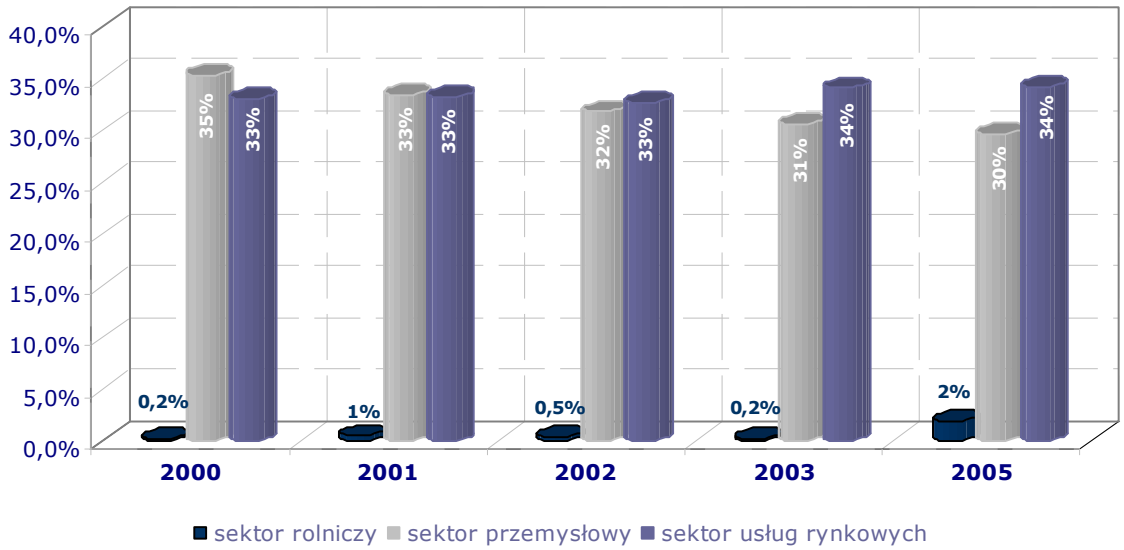

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Radomiu, w przeciwieństwie do ogólnopolskiej tendencji, w strukturze zatrudnienia według płci przeważają kobiety (stosunek 52%:48% ogółu zatrudnionych). Kobiety są coraz bardziej aktywne na rynku pracy, a ponieważ stanowią liczebnie większą grupę niż mężczyźni zaczynają tym samym dominować na rynku pracy pod względem przedsiębiorczości. Przewaga kobiet na rynku pracy wynika ze specyfiki miasta, które w wyniku restrukturyzacji straciło kilka ważnych zakładów przemysłowych zatrudniających głównie mężczyzn. Ta sytuacja wymusiła na kobietach konieczność szukania alternatywnych źródeł utrzymania rodziny. Wśród 5 miast na prawach powiatu w województwie mazowieckim, większa liczebność pracujących kobiet niż mężczyzn występuje jeszcze jedynie w Warszawie.

Zmianom na przełomie ostatnich kilku lat uległa struktura pracujących według sektorów własności. W roku 2000 przeważał sektor publiczny, natomiast począwszy od roku 2001 więcej osób zatrudnia sektor prywatny (trend widoczny na Wykresie 8).

Wykres 8 Zatrudnienie według sektorów własności

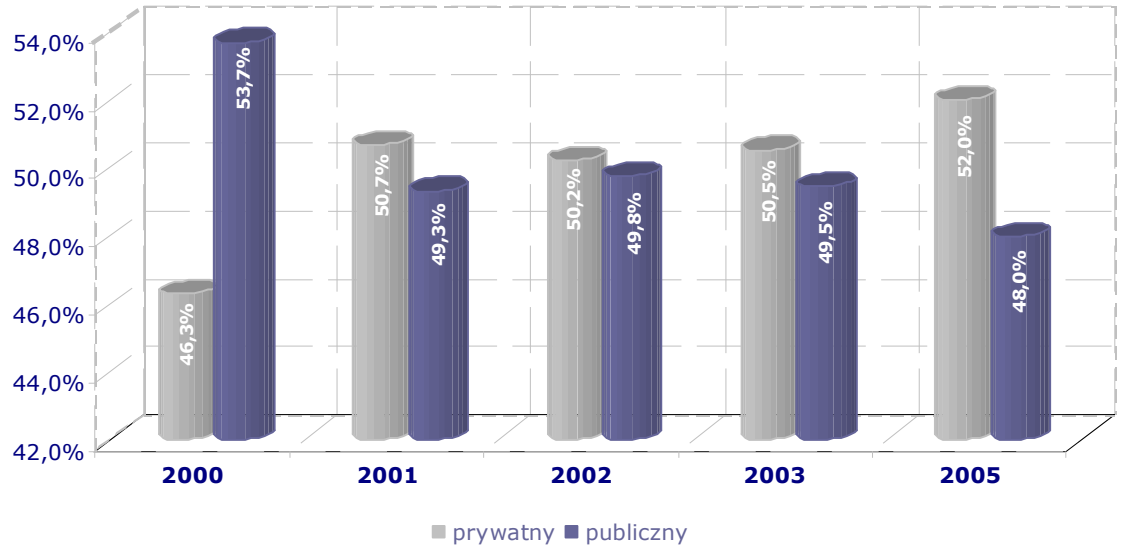

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stopa bezrobocia w Radomiu należy do jednej z wyższych w województwie. Na koniec 2007 roku liczba bezrobotnych wyniosła 25 769 osób (województwo 219 900; m.st. Warszawa 31 934 – stan na koniec 2007r.), zaś stopa bezrobocia rejestrowanego w 2007 roku wyniosła 22,1% (województwo 9,2%; m. st. Warszawa 3,0%).

Wśród bezrobotnych według wieku dominowały osoby pomiędzy 25 a 34 rokiem życia, stanowiąc 28,3% ogółu bezrobotnych oraz osoby pomiędzy 45 a 54 rokiem życia (26,7%). Dla porównania analogiczne wskaźniki dla województwa mazowieckiego wyniosły 27,6% oraz 25,06%.

Według poziomu wykształcenia najliczniej reprezentującą grupę bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 31,4% oraz osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – 30,5%. Osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 8,1% ogółu bezrobotnych (województwo 6,2%, m.st. Warszawa 12,5%, Polska – 6,9%).

Według czasu pozostawania bez pracy największą grupę stanowiły osoby bezrobotne od ponad 24 miesięcy (39,5%).

Rysunek 1 Radom na mapie bezrobocia województwa mazowieckiego, dane na koniec kwietnia 2008 r.

Źródło: Dane Urzędu Statystycznego w Warszawie

Zawody deficytowe i nadwyżkowe

Poniższy podrozdział został opracowany w oparciu o materiały Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu: *„Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych gmina Radom 2007 rok”* (Radom, marzec 2008 r.) i *„Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych powiat radomski 2007 rok*” (Radom, marzec 2008 r.).

„Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych jest to proces systematycznego obserwowania zjawisk zachodzących na rynku pracy dotyczących kształtowania popytu na pracę i podaży zasobów pracy w przekroju terytorialno-zawodowym oraz formułowania na tej podstawie ocen, wniosków i krótkookresowych prognoz niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania systemów: szkolenia bezrobotnych oraz kształcenia zawodowego. Mają one służyć lepszemu dopasowaniu kwalifikacji osób poszukujących pracy do oczekiwań pracodawców. W ramach monitoringu określa się rankingi zawodów deficytowych i nadwyżkowych, co jest istotne dla lokalnej edukacji jak i potrzeb szkoleniowych bezrobotnych”[11].

Cytowany *„raport zawiera analizę skali i struktury bezrobocia rejestrowanego w Radomiu w grupach i zawodach oraz popytu na pracę dla poszczególnych zawodów z punktu widzenia zgłaszanych do Powiatowego Urzędu Pracy ofert pracy. Bada, także zawody wykazujące deficytowość lub nadwyżkę pracowników. Używane w raporcie określenia: zawód, zawody i specjalności, grupa zawodów wynika z nazewnictwa stosowanego w „Klasyfikacji zawodów i specjalności”. Struktura klasyfikacji jest wynikiem grupowania zawodów na podstawie podobieństwa kwalifikacji zawodowych wymaganych dla realizacji zadań danego zawodu (specjalności) z uwzględnieniem obydwu aspektów kwalifikacji, tj. ich poziomu i specjalizacji”*[12].

Według danych zawartych w powyżej cytowanych raportach, w gminie Radom oraz w powiecie radomskim największą grupę osób bezrobotnych stanowią osoby nie posiadające konkretnego zawodu. Kolejne największe grupy osób bezrobotnych są to: sprzedawcy, obuwnicy przemysłowi, robotnicy pomocniczy w przemyśle przetwórczym jak także robotnicy budowlani, placowi oraz szwaczki i sprzątaczki. Jak więc widać w Radomiu wciąż jeszcze utrzymuje się bezrobocie wynikające z zamknięcia niemal wszystkich zakładów przemysłowych stanowiących niegdyś o potencjale gospodarczym Radomia. Jest to jeden z najtrudniejszych do zniwelowania rodzajów bezrobocia – bezrobocie strukturalne. Także wysoka liczba osób bezrobotnych nie posiadających zawodu jest zjawiskiem wysoce niekorzystnym, ponieważ najczęściej osoby te cechują się najmniejszą zdolnością do dopasowywania się do zapotrzebowania płynącego z rynku pracy przez co osoby takie najdłużej pozostają bez pracy.

Według cytowanych dokumentów w drugim półroczu roku 2007 zarówno w gminie Radom jak i w całym powiecie radomskim zaobserwowano istotne zmniejszenie się liczby osób bezrobotnych reprezentujących zawód – sprzedawcy.

[11] *„Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych gmina Radom 2007 rok*” (Radom, marzec 2008 r)
[12] *„Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych gmina Radom 2007 rok*” (Radom, marzec 2008 r)

W poniższej tabeli (Tabela 10) przedstawiono liczebność poszczególnych grup osób bezrobotnych za drugie półrocze 2007 roku w gminie Radom i powiecie radomskim.

Tabela 10 Struktura bezrobotnych według zawodów za drugą połowę roku 2007

gmina Radom				powiat radomski			
	Bezrobotni ogółem	W tym kobiety	Absolwenci		Bezrobotni ogółem	W tym kobiety	Absolwenci
Bez zawodu	2 645	1 470	119	Bez zawodu	2 190	1 177	130
Sprzedawca	2 624	2 010	27	Sprzedawca	1 413	1 216	28
Pracownik biurowy	692	597	9	Robotnik placowy	678	290	1
Obuwnik przemysłowy	671	584	0	Szwaczka	509	502	1
Robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	655	338	3	Robotnik budowlany	470	5	1
Robotnik budowlany	548	4	0	Obuwnik przemysłowy	440	416	1
Szwaczka	509	498	2	Robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	423	229	0
Sprzątaczka	488	470	1	Robotnik gospodarczy	412	198	1
Ślusarz	390	88	2	Pracownik biurowy	361	313	10
Krawiec	285	245	7	Ślusarz	287	59	4
ogółem	9 507	6 304	170	ogółem	7 183	4 405	177

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *„Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych gmina Radom 2007 rok”* (Radom, marzec 2008 r.) i *„Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych powiat radomski 2007 rok*” (Radom, marzec 2008 r.).

Jeśli chodzi o oferty pracy, to w gminie Radom najwięcej ofert pracy czeka na[13]:

- pracowników biurowych – 259 ofert;
- sprzedawców – 197 ofert;
- robotników gospodarczych – 164 oferty;
- szwaczki – 106 ofert;
- robotników przemysłowych w przemyśle przetwórczym – 73 oferty;
- pracowników administracyjnych – 66 ofert;
- obuwników przemysłowych – 64 oferty;
- fryzjerów – 62 oferty;
- magazynierów – 61 ofert;
- murarzy – 53 oferty.

Warto jednak zauważyć, że jak wynika z analizy ofert pracy zgłaszanych do urzędu pracy, *„oferty w zawodzie pracownika biurowego i sprzedawcy składane przez pracodawców w Powiatowym Urzędzie Pracy w większości dotyczą subsydiowanych miejsc pracy. Zapotrzebowanie na pracowników biurowych wynika bardziej z dogodnej dla pracodawcy formy aktywizacji zawodowej bezrobotnych, jaką jest staż, niż rzeczywista liczba wolnych miejsc pracy”*[14]. Sytuacja ta jest analogiczna w gminie Radom i powiecie radomskim.

Najważniejszym elementem omawianych raportów było wskazanie zawodów deficytowych, czyli takich gdzie na rynku pracy występuje wyższe zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tym zawodzie. Jak także wskazanie zawodów

[13] Dane PUP w Radomiu dla drugiego półrocza 2007 roku.
[14] *„Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych gmina Radom 2007 rok*” (Radom, marzec 2008 r.).

nadwyżkowych, czyli takich gdzie na rynku pracy występuje mniejsze zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tym zawodzie.

Dla gminy Radom, według danych za drugą połowę roku 2007, zawody deficytowe to:

- pracownik ochrony;
- fryzjer;
- mechanik samochodów osobowych;
- asystent rachunkowości;
- cukiernik;
- kelner;
- piekarz;
- księgowy;
- pomoc kuchenna;
- blacharz samochodowy;
- spawacz ręczny;
- kierowca autobusu;
- kosmetyczka;
- technik informatyk;
- stolarz;
- technik elektronik;
- zbrojarz;
- cieśla;
- technik elektryk;
- cholewkarz;
- salowa;
- handlowiec;
- lakiernik samochodowy;
- technik obuwia;
- glazurnik.

Jeśli chodzi o zawody nadwyżkowe to według danych za drugą połowę roku 2007, w Radomiu są to:

- sprzedawca;
- pracownik biurowy;
- obuwnik przemysłowy;
- robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym;
- robotnik budowlany;
- szwaczka;
- sprzątaczka;
- ślusarz;
- murarz;
- magazynier;
- technik mechanik;
- kucharz;
- kierowca samochodu osobowego;
- dozorca;

- kasjer handlowy;
- pakowacz;
- robotnik magazynowy;
- ekonomista;
- malarz budowlany;
- technik budownictwa;
- specjalista administracji publicznej;
- kaletnik;
- elektromonter;
- portier;
- asystent ekonomiczny;
- tokarz;
- frezer;
- monter instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych;
- robotnik placowy.

„W przedstawionym wykazie zawodów nadwyżkowych występują zawody, w których pracodawcy mają trudności w znalezieniu kandydatów do pracy. Wynika to na ogół z niewystarczającego poziomu kwalifikacji (ślusarz bez znajomości rysunku technicznego, szwaczka bez umiejętności szycia na overlocku, obuwnik przemysłowy tylko przy pracach ręcznych itp.). Wielkość bezrobocia w ramach niektórych zawodów wskazanych powyżej wynika z pewnością ze struktury kierunków edukacji oferowanych przez placówki oświatowe na terenie Radomia"[15].

Należy jednak zauważyć, że program tych placówek z roku na rok jest w coraz większym stopniu dostosowywany do potrzeb rynku. Chodzi tu przede wszystkim o średnie szkoły techniczne. Wskazano to wcześniej na przykładzie Zespołu Szkół Budowlanych.

Na zbliżający się rok szkolny w radomskich szkołach technicznych planuje się otwarcie aż 34 nowych kierunków nauczania. Ma to oczywiście na celu uatrakcyjnienie oferty edukacyjnej tych placówek, ale także z pewnością odpowiedzenie na zapotrzebowanie płynące z rynku pracy. Nowe kierunki pokrywają się bowiem w pewnym zakresie z zaprezentowanymi powyżej zawodami deficytowymi. Chodzi o kierunki:

- Betoniarz-zbrojarz;
- Kelner;
- Mechanik pojazdów samochodowych;
- Technik informatyk;
- Technik obuwnik.

Ponadto nowe kierunki nauczania jakie zostaną otwarte w 2008 roku w radomskich szkołach technicznych to:

- Florysta;
- Garbarz skór (klasa integracyjna);
- Kaletnik (klasa integracyjna);
- Krawiec (klasa integracyjna);
- Kuśnierz (klasa integracyjna);
- Mechanik monter maszyn i urządzeń;

[15] *„Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych gmina Radom 2007 rok"* (Radom, marzec 2008 r)

- Obuwnik (klasa integracyjna);
- Operator urządzeń przemysłu szklarskiego;
- Rękodzielnik wyrobów włókienniczych;
- Rolnik;
- Ślusarz;
- Technik administracji;
- Technik agrobiznesu;
- Technik archiwista;
- Technik dekoracyjnych wyrobów włókienniczych;
- Technik garbarz;
- Technik księgarstwa;
- Technik logistyk;
- Technik mechanizacji rolnictwa;
- Technik mechatronik;
- Technik obsługi hotelowej;
- Technik ochrony środowiska;
- Technik ogrodnik;
- Technik rachunkowości;
- Technik spedytor;
- Technik technologii odzieży;
- Technik technologii wyrobów skórzanych;
- Technik urządzeń sanitarnych;
- Technik żywienia i gospodarstwa domowego.

Warto zauważyć, że pięć spośród powyżej wymienionych, będą to klasy integracyjne.

Nie ulega wątpliwości, że w celu przeciwdziałania bezrobociu bardzo ważna jest współpraca Urzędu Pracy, pracodawców i radomskich szkół, przede wszystkim technicznych, tak aby jak najbardziej elastycznie szkoły mogły dopasowywać swoją ofertę edukacyjną do zapotrzebowania jakie płynie z rynku pracy. Należy jednak pamiętać, że proces taki jest długotrwały i nawet otwieranie nowych kierunków nie wpłynie w krótkim czasie na zniwelowanie problemu bezrobocia. Stąd też konieczne jest uzupełnianie oferty edukacyjnej radomskich szkół o szkolenia dla osób bezrobotnych, mające na celu ich przekwalifikowanie. Takie szkolenia pomagają w krótszym czasie przekwalifikować osoby bezrobotne odpowiadając na konkretne potrzeby rynku.

2.5. Ochrona zdrowia i polityka społeczna

W Radomiu funkcjonują 3 duże ośrodki lecznictwa specjalistycznego:

- Wojewódzki Szpital Specjalistyczny – świadczący wysoko specjalistyczne usługi medyczne, posiadaj cy między innymi takie oddziały jak: kardiologiczny z kardiologią interwencyjną i całodobowymi dyżurami hemodynamicznymi, neurologiczny, neurochirurgiczny;
- Radomski Szpital Specjalistyczny – dysponujący jednym z największych w kraju ośrodków dializ, także posiadający oddział neurologiczny oraz kardiologiczny z zakładem hemodynamiki;
- Wojewódzki Zespół Zakładów Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej, obejmujący swym zasięgiem region radomski i niektóre gminy regionów przyległych.

Na terenie Radomia, w zakresie lecznictwa ambulatoryjnego funkcjonuje 38 przychodni, w tym trzy przychodnie medycyny pracy oraz 50 aptek. W obszarze pomocy społecznej działa 5 domów pomocy społecznej i 1 żłobek.

Warto także wymienić ważną jednostkę, jaką jest Radomska Stacja Pogotowia Ratunkowego, która zlokalizowana jest przy ulicy Tochtermana 1. Radomska Stacja Pogotowia Ratunkowego w oparciu o umowy zawarte z Mazowieckim Oddziałem Narodowego Funduszu Zdrowia realizuje świadczenia w zakresie: ratownictwa medycznego, nocnej i świątecznej wyjazdowej opieki lekarskiej i pielęgniarskiej oraz nocnej i świątecznej ambulatoryjnej opieki lekarskiej i pielęgniarskiej.

Zadania gminne i powiatowe z zakresu pomocy społecznej realizuje w Radomiu Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, obejmujący opieką ponad 11 tysięcy osób i rodzin. W ramach usług świadczonych na rzecz mieszkańców przez pomoc społeczną działają 2 placówki całodobowe opiekuńczo-wychowawcze, 2 domy dla bezdomnych (oraz noclegownia w okresie zimowym) i Środowiskowy Dom Samopomocy. Ponadto na terenie miasta funkcjonuje 10 rodzinnych placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz pogotowia rodzinne w liczbie 8. Osoby starsze mogą zaś realizować swoje pasje oraz organizować spotkania towarzyskie w Klubie Seniora.

Na terenie miasta Radomia zarejestrowanych jest 497 organizacji pozarządowych, wśród nich między innymi:

- 125 stowarzyszeń;
- 4 związki stowarzyszeń;
- 68 oddziałów stowarzyszeń;
- 38 uczniowskich klubów sportowych;
- 67 stowarzyszeń kultury fizycznej;
- 26 fundacji i pozostałe.

Z ogólnej liczby radomskich organizacji, status pożytku publicznego obecnie posiada 25 podmiotów.

Na 10 tys. mieszkańców miasta przypada aż 22 organizacje pozarządowe.

Najwięcej podmiotów działa w sferze kultury fizycznej i sportu oraz w obszarze pomocy społecznej, najmniej w dziedzinie kultury i ochrony środowiska.

Radomskie organizacje pozarządowe działające w sferach zadań publicznych - przy znaczącym finansowym wsparciu samorządu - świadczą wielorakie usługi na rzecz mieszkańców miasta, wśród nich między innymi w zakresie:

- opieki i wychowania dzieci i młodzieży – prowadzą łącznie 35 dziennych placówek opiekuńczo - wychowawczych (świetlic środowiskowych i socjoterapeutycznych);
- przeciwdziałania przemocy w rodzinie – 4 ośrodki wsparcia dla rodzin dotkniętych różnego rodzaju patologiami;
- rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych – 5 warsztatów terapii zajęciowej.

2.6. Kultura

W poniższym podrozdziale zostaną zaprezentowane główne elementy składające się na sferę kultury Radomia. Chodzi o podstawową infrastrukturę, instytucje i wydarzenia kulturalne odbywające się w mieście.

Zabytki

Zaczynając od historii, początki narodzin grodu, sięgają VIII wieku. Zabytki zgromadzone na tym terenie mają zarówno charakter sakralny, jak i świecki. Zabytkowy jest już sam układ przestrzenny miasta. Najstarszym obiektem trwałym w Radomiu jest grodzisko „Piotrówka", pozostałość grodu obronnego położonego w dolinie rzeki Mlecznej. Gród otoczony fosą powstał w drugiej połowie X w. Najstarszy zabytek murowany to kościół p.w. św. Wacława na Placu Stare Miasto. Wybudowany w XIII w. w stylu gotyckim, pierwotnie drewniany. Z okresu początków miasta pochodzi gotycki kościół p.w. św. Jana Chrzciciela (farny) fundacji Kazimierza Wielkiego.

W rynku na szczególną uwagę zasługują: mieszczańskie kamienice, dawne Kolegium Pijarów oraz ratusz zbudowany w latach 1847-1848 po rozebraniu ratusza pierwotnego. Na fundamentach baszty miejskiej stoi kościół ewangelicki, gruntownie przebudowany pod koniec XIX w.

Najcenniejszym zabytkiem Radomia jest natomiast wybudowany na dawnym Przedmieściu Lubelskim kościół i klasztor oo. Bernardynów. Późnogotycki zespół budynków ceglanych powstał w drugiej połowie XV w., rozbudowany w XVI w.

W mieście odnaleźć można inne pamiątki przeszłości: mauzoleum Dionizego Czachowskiego przy ul. Wernera, tablice pamiątkowe Józefa Brandta, Jacka Malczewskiego, Walerego Przyborowskiego, pomnik Czynu Legionów, pomnik poświęcony pamięci Żydów Radomia, ofiarom zbrodni hitlerowskich, kamień z tablicą upamiętniającą Protest Robotniczy 25.06.1976r., pomnik Jacka Malczewskiego przed Resursą, gdzie także znajduje się „Dąb Wolności", pomnikowe drzewo i pamiątkowy kamień przypominające odzyskanie niepodległości w 1918 r.

Instytucje kultury

Kulturalne bogactwo miasta to teatr, orkiestra kameralna, 3 placówki muzealne, 6 miejskich i kilka osiedlowych domów kultury, 1 kino, Miejska Biblioteka Publiczna oraz szkoły artystyczne. W Teatrze Powszechnym im. J. Kochanowskiego wydarzeniem artystycznym na skalę międzynarodową jest organizowany od 1993 roku (co dwa lata) Festiwal Gombrowiczowski, w którym biorą udział najbardziej renomowane teatry polskie i zagraniczne. Ogólnopolski rozgłos przynosi miastu działalność Muzeum im. Jacka

Malczewskiego, mieszczącego się w odremontowanym gmachu dawnego Kolegium Pijarów. Filią Muzeum J. Malczewskiego jest Muzeum Sztuki Współczesnej mieszczące się w zabytkowych kamienicach Gąski i Esterki. Ta niewielka placówka organizuje wiele ciekawych wystaw indywidualnych i zbiorowych artystów krajowych i zagranicznych oraz gromadzi dzieła wybitnych współczesnych artystów, malarzy, rzeźbiarzy i grafików.

Wielkim zainteresowaniem odwiedzających cieszy się także Muzeum Wsi Radomskiej. Niezwykle malowniczo położone, zgromadziło na swym terenie 60 obiektów zabytkowej architektury ludowej z XVIII i XIX wieku, cenną kolekcję wiejskich powozów, sani i bryczek oraz skansen bartniczo-pszczelarski. W Orońsku nieopodal Radomia mieści się Centrum Rzeźby Polskiej zlokalizowane w XIX wiecznym zespole dworskim, gdzie w latach 1887-1915 Józef Brandt prowadził tzw. Wolną Akademię. Centrum prezentuje stałą galerię rzeźby współczesnej, salony wystawowe, działają w nim wyspecjalizowane pracownie różnorodnych technik rzeźbiarskich. Promuje współczesną rzeźbę, między innymi przez organizowanie międzynarodowych plenerów rzeźbiarskich.

Ożywioną działalność kulturalną prowadzą domy kultury. Ważne miejsce wśród nich zajmuje Ośrodek Kultury i Sztuki „Resursa Obywatelska" - najstarsza, powstała w 1852 r. w Radomiu instytucja kultury, która do dzisiaj jest kolebką amatorskiego ruchu artystycznego i miejscem prezentacji osiągnięć twórczych zarówno amatorów, jak i profesjonalnych artystów. Do najciekawszych imprez organizowanych przez miejskie ośrodki kultury należy organizowany w Klubie Środowisk Twórczych "Łaźnia" Ogólnopolski Turniej Śpiewających Poezję.

W Miejskim Ośrodku Kultury „Amfiteatr" działa ciesząca się uznaniem i popularnością Kapela Podwórkowa „Halniacy", tu ćwiczą i koncertują radomskie zespoły muzyczne, z których wywodzi się rockowy zespół „IRA" oraz Szymon Wydra. W Miejskim Centrum Kultury i Informacji Międzynarodowej odbywają się spotkania popularyzujące kulturę różnych krajów Europy. Na uwagę zasługuje także działalność Młodzieżowego Domu Kultury, Domu Kultury „Borki", Domu Kultury „Idalin" i Centrum Kultury „Południe" oraz Katolickiego Centrum Młodzieży „Arka".

Ważnym elementem życia muzycznego miasta jest powołana do życia w styczniu 2007 r. Radomska Orkiestra Kameralna. Od 1 lipca 2007, kiedy to wyłoniony w konkursie Dyrektor Naczelny i Artystyczny, wybitny dyrygent Maciej Żółtowski objął pieczę nad składem osobowym orkiestry i jej repertuarem, Radom ma zapewniony bardzo wysoki poziom doznań artystycznych oraz regularne koncerty. W tak krótkim okresie istnienia Orkiestra osiągnęła niebywałe możliwości repertuarowe. Stały harmonogram koncertów z bardzo zróżnicowanymi propozycjami repertuarowymi sprawia, że ROK ściąga coraz liczniejszą publiczność. Sobotnie koncerty dla melomanów i poniedziałkowe koncerty edukacyjne dla dzieci i młodzieży szkolnej są stałym elementem pejzażu kulturalnego miasta. Sezon artystyczny wzbogacony jest organizowanymi przez orkiestrę festiwalami: Międzynarodowym Festiwalem Kwartetów Smyczkowych oraz Dniami Szymanowskiego. Orkiestra występowała ze znakomitymi solistami i dyrygentami, takimi jak Lidia Grychtołówna, Piotr Pławner, Tytus Wojnowicz, Krzysztof Pełech, Jan Jakub Bokun, Stephen Ellery, Jonathan Brett i Patrick Gallois. Życie muzyczne miasta wzbogaca działalność Szkoły Muzycznej, przy której utworzono Młodzieżową Orkiestrę Smyczkową „Divertimento". Uczniowie szkoły grają także w Młodzieżowej Orkiestrze Dętej „Grandioso", reprezentując Polskę i Radom na międzynarodowych festiwalach

muzycznych różnego typu są ambasadorami miasta i regionu. Na muzycznej scenie miasta istotną rolę odgrywają Chór Akademicki Politechniki Radomskiej oraz Chór Sancti Casimiri Cantores Radomienses.

Bardzo ważne miejsce wśród instytucji kulturalnych zajmuje także Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia", którego pomysłodawcą jest wybitny reżyser Andrzej Wajda, honorowy obywatel miasta Radomia. Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej w Radomiu na mocy uchwały Sejmiku Województwa Mazowieckiego zostało powołane 19 grudnia 2005 roku. Zadaniem Mazowieckiego Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia" w Radomiu jest promocja wydarzeń z zakresu sztuki współczesnej, szeroko pojmowana edukacja twórcza (warsztaty, konferencje). Dążeniem Centrum jest utworzenie z niego regionalnego centrum sztuki, integrującego wszystkich ludzi zainteresowanych sztuką, w tym głównie ludzi młodych.

Poniżej zamieszczono bogaty kalendarz wydarzeń kulturalnych mających się odbyć w Radomiu w roku 2008.

Tabela 11 Kalendarz wydarzeń kulturalnych mających się odbyć w Radomiu roku 2008.

Przewidywany termin imprezy	Nazwa imprezy	Organizator	Miejsce imprezy
styczeń			
2.01.2008	„Karta świąteczna i zabawka choinkowa" – otwarcie wystawy pokonkursowej	DK „Borki"	DK „Borki"
2.01.2008	„Z archiwum IPN" - wystawa	OKiS „Resursa Obywatelska	OKiS „Resursa Obywatelska
7.01.2008	**Spotkanie Noworoczne Środowisk Twórczych**	Prezydent Miasta	Sala Koncertowa
8.01.2008	.„Kobiety" - wystawa fotografii Tadeusza Więciorka i „Opuszczone i zapomniane" wystawa Piotra Chojnackiego	Miejska Biblioteka Publiczna	Miejska Biblioteka Publiczna
9.01.2008	„Był spokój i praca …(?)" – spór o ocenę PRL – wykład prof. zw. dr hab. Jerzego Eislera z cyklu Radomskie Spotkania z Historią „W samo południe"	OKiS „Resursa Obywatelska	OKiS „Resursa Obywatelska
10.01.2008	VI Międzydiecezjalny Festiwal Kolęd i Pastorałek – Radom'2008 - koncert finałowy		OKiS „Resursa Obywatelska
11.01.2008	Koncert Noworoczny w wykonaniu uczniów Ogniska Muzycznego	KŚT „Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
11.01.2008	Otwarcie wystawy jubiluszowej malarstwa Krzysztofa Ciecieląga	DK „Idalin"	DK „Idalin"
14.01.2008	Wystawa prac Pana Grzegorz Kwietnia	MCKiIM	MCKiIM
15.01.2008	Otwarcie dorocznej wystawy Radomskiego Towarzystwa Fotograficznego	Radomskie Towarzystwo Fotograficzne	KŚT „Łaźnia
18.01.2008	Otwarcie wystawy fotografii Witolda Firsowicza „Moje krajobrazy"	OKiS „Resursa Obywatelska	OKiS „Resursa Obywatelska
19.01.2008	Wieczór z gitarą klasyczną koncert w wykonaniu Krzysztofa Plecha ze stowarzyszeniem Radomskiej Orkiestry Kameralnej	Radomska Orkiestra Kameralna	Sala Koncertowa
20.01.2008	Zwyczaje Bożonarodzeniowych i Noworocznych na wsi radomskiej w wykonaniu ludowego zespołu obrzędowego ze Strykowic Górnych	KŚT „Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
22.01.2008	Lekcja historii w plenerze – rekonstrukcja wydarzeń historycznych z Powstania Styczniowego – Gloria Victis 1863"	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
25.01.2008	Wieczór szantowy	DK „Idalin"	DK „Idalin
30.01.2008	„Kusaki – zapusty" spektakl obrzędowy w wykonaniu Zespołu Gotardowie	MOK „Amfiteatr"	Scena Obozisko

luty			
2.02.2008	Matki Boskiej Gromnicznej – zwyczaje ludowe	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
02.2008	III Ogólnopolski Konkurs Grafiki Warsztatowej Dzieci i Młodzieży „Drukarnia Wyobraźni" – wernisaż	MDK	MDK
8.02.2008	Poranki muzyczne dla dzieci	Towarzystwo Muzyczne	
8.02.2008	Koncert Poezji Śpiewanej	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
14.02.2008	„Walentynki z humorem w „Łaźni" czyli zakochani wkoło na wesoło"	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
15.02.2008	Otwarcie wystawy rysunku oraz ilustracji do książek dla dzieci Elżbiety Wasiuczyńskiej	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
11-22.02.2008	Ferie ze sztuką" dla dzieci i młodzieży	wszystkie instytucje kultury	
28.02.2008	Recital uczniów ze społecznego Ogniska Artystycznego	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
29.02.2008	Wieczór poetycki Haliny Najdy	Stowarzyszenie Grupa Literacka „Łuczywo"	KŚT „Łaźnia"
02.2008	Poplenerowa wystawa prac uczniów Szkoły Plastycznej im. Jacka Malczewskiego w Radomiu	MBP	MBP
02.2008	Wystawa prof. Jacka Dyrzyńskiego ASP Warszawa	Galeria „Rogatka"	Galeria „Rogatka"
02.2008	Regionalny Turniej Młodzieżowych Form Muzycznych	OKIS Resursa Obywatelska	OKIS Resursa Obywatelska
marzec			
2.03.2008	**„Kaziki" – święto patrona miasta**	**Prezydent Miasta**	Estrada przy fontannach
4-6.03.2008	V Regionalny Przegląd Dorobku Artystycznego Dzieci i Młodzieży „Prezentacje Wokalne"	MDK	MDK
7.03.2008	Recital chopinowski	Towarzystwo Muzyczne	
16.03.2008	Zwyczaje Wielkanocne na wsi radomskiej	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
16.03.2008	Niedziela Palmowa Konkurs „Tradycyjny Stół Wielkanocny"	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
21.03.2008	Powitanie wiosny	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
27-28.03.2008	Dni Kultury Ukrainy	MCKiIM	MCKiIM
03.2008	„Arcydzieła literatury polskiej – „Chłopi" – konkurs ze znajomości największych dzieł literatury polskiej dla dzieci i młodzieży	DK „Idalin"	DK „Idalin"
03.2008	XI Radomska Wystawa Modelarstwa Redukcyjnego	DK „Idalin"	DK „Idalin"
03.2008	„Idy marcowe" – konkurs plastyczny o tematyce historycznej-imperium rzymskie	DK „Idalin"	DK „Idalin"
03.2008	eliminacje do 53 Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, Małego Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, Konkursu Recytatorskiego „Warszawska Syrenka"	Towarzystwo Kultury teatralnej	Scena Obozisko DK „Borki"
03.2008	Koncert jazzowy	MOK „Amfiteatr"	Kawiarnia Muzyczna „Amfiteatr"
03.2008	I Radomski Konkurs Recytatorski w Języku Angielskim	MOK „Amfiteatr"	Scena Obozisko
03.2008	Święta Wielkanocne na wsi radomskiej" – spektakl obrzędowy dla dzieci i młodzieży	MOK „Amfiteatr"	Scena Obozisko
03.2008	Powiatowy Konkurs Plastyczny pt. „Palma, Pisanka i Karta Wielkanocna" – rozstrzygnięcie konkursu i otwarcie Wystawy pokonkursowej	DK „Borki"	DK „Borki"
03.2008	„Topienie marzanny" - happening	DK „Borki"	Osiedle Borki MOSiR Borki
03.2008	„Dziecięcy Świat Poezji"-konkurs recytatorski	DK „Borki"	DK „Borki"
03.2008	Spotkanie Wielkanocne dla samotnych i najuboższych mieszkańców dzielnicy „Borki"	DK „Borki"	DK „Borki"

03.2008	Wystawa rzeźby prof. Aleksandra Śliwy ASP Kraków	Galeria „Rogatka”	Galeria „Rogatka”
kwiecień			
1-4.04.2008	**XXXI Radomska Wiosna Literacka**	**MBP**	**MBP oraz niektóre biblioteki gminne z terenu powiatu radomskiego**
1.04.2008	„PRIMA APRILIS NIE WIERZ, BO SIĘ OMYLISZ”	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
2-3.04.2008	V Regionalny Przegląd Dorobku Artystycznego Dzieci i Młodzieży „Prezentacje taneczne”	MDK	MDK
4.04.2008	Poranki muzyczne dla dzieci	Towarzystwo muzyczne	
5-6.04.2008	II Ogólnopolski Przegląd Zespołów Folklorystycznych „Rogatka 2008”	KŚT „ Łaźnia”	KŚT „Łaźnia”
7-9.04.2008	Dni Kultury Czeskiej	MCKiIM	MCKiIM
16.04.2008	Radomskie Wieczory Organowe	Towarzystwo Muzyczne	
17-20.04.2008	**15 Jubileuszowy Turniej Śpiewających Poezję „Łaźnia”**	**KŚT „ Łaźnia”**	**KŚT „Łaźnia”**
18-19.04.2008	**Ogólnopolski Festiwal Piosenki Majki Jeżowskiej „Rytm i melodia”**	**MDK**	**MDK**
23 - 25.04.2008	V Regionalny Przegląd Dorobku Artystycznego Dzieci i Młodzieży „Prezentacje Teatralne” –	MDK	MDK
25.04.2008	Benefis członków Radomskiego Towarzystwa Fotograficznego	RTF	KŚT „Łaźnia”
23-26.04.2008	XVI Radomskie Spotkania Młodych Kameralistów	Towarzystwo Muzyczne	
25-27.04.2008	IV Międzynarodowy Zlot „Modularzy” Kolejowych – prezentacje makiet kolejowych	DK „Idalin”	DK „Idalin”
27.04.2008	Święto Ziemi – festyn ekologiczny	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
29.04.2008	Rozstrzygnięcie II Konkursu Rękodzieła Artystycznego „Babcia, Mama i Ja”	MDK	MDK
04.2008	XXI Radomskie Spotkania z Poezją i XIV Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Stanisława Grochowiaka	KŚT „ Łaźnia” Stowarzyszenie Grupa Literacka „Łuczywo	KŚT „Łaźnia”
04.2008	Wystawa pokonkursowa Powiatowego Konkursu Plastycznego pt. „Palma, Pisanka i Karta Wielkanocna”	DK „Borki”	DK „Borki”
04.2008	Wystawa pokonkursowa „Wiosenne przebudzenie”	DK „Borki”	DK „Borki”
04.2008	„Dziecięcy Świat Poezji” - konkurs recytatorski	DK „Borki”	DK „Borki”
04.2008	Koncert Galowy Laureatów eliminacji 53 Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, Małego Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, Konkursu Recytatorskiego „Warszawska Syrenka”	MOK „Amfiteatr”	Kawiarnia Muzyczna „Amfiteatr”
04.2008	Wystawa fotografii mgr Grażyny Niezgody, Przemyśl	Galeria „Rogatka”	Galeria „Rogatka”
04.2008	Eliminacje do Małego Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego (ciąg dalszy)	OKIS Resursa Obywatelska	OKIS Resursa Obywatelska
maj			
2.05.2008	Wykład historyczny z okazji Rocznicy Konstytucji 3 maja	KŚT „ Łaźnia”	KŚT „Łaźnia”
7-9.05.2008	Dni Kultury Rumunii	MCKiIM	MCKiIM
8.05.2008	Wieczór poetycki	Stowarzyszenie Grupa Literacka „Łuczywo”	KŚT „Łaźnia”
9.05.2008	Poranki muzyczne dla dzieci	Towarzystwo muzyczne	

11.05.2008	„Majówka z folklorem”	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
14.05.2008	X Artystycznych Spotkań Przedszkoli Koncert Galowy	MDK	Teatr Powszechny
14.05.2008	Radomskie Wieczory Organowe	Towarzystwo Muzyczne	
16.05.2008	Wystawa prac Krzysztofa Manczyńskiego (40-lecie pracy twórczej)	MCKiIM	MCKiIM
16.05.2008	XI Regionalny Konkurs Fotograficzny „Moja Małą Ojczyzna”	MDK	MDK
20.05.2008	V Regionalny Przegląd Dorobku Artystycznego Dzieci i Młodzieży „Prezentacje taneczne i wokalne”	MDK	Sala koncertowa UM
21.05.2008	Noc muzeów	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
23-25.05.2008	XI Ogólnopolski Konkurs Modeli Kartonowych i Plastikowych	DK „Idalin”	DK „Idalin”
30.05.2008	Koncert w wykonaniu uczniów Społecznego Ogniska Muzycznego	KŚT „ Łaźnia”	KŚT „Łaźnia”
05.2008	„Artystyczna majówka”- rozpoczęcie cyklicznych koncertów pod hasłem Scena plenerowa pod KŚT „Łaźnia”	KŚT „ Łaźnia”	plener
30.05.2008	Koncert w wykonaniu uczniów Społecznego Ogniska Muzycznego	KŚT „ Łaźnia”	KŚT „Łaźnia”
05.2008	Dni Godności Osób Niepełnosprawnych	MOK „Amfiteatr”, DK „Idalin”, DK „Borki”	Duża Scena Amfiteatr, DK „Idalin”, MOSiR „Borki”
05.2008	Majówka Rockowa – koncert promujący młodzieżowe zespoły muzyczne regionu radomskiego	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
05.2008	„Mai mi się maj” – wiosenny konkurs plastyczny dla dzieci	DK „Idalin”	DK „Idalin”
05.2008	Warsztaty folklorystyczne	MOK „Amfiteatr”	Scena Obozisko
05.2008	„Dziecięcy Świat ‘Poezji” – konkurs recytatorski	DK „Borki”	DK „Borki”
05.2008	„Wieczory wspomnień”	Społeczny Komitet Ochrony Zabytkowego Cmentarza Rzymskokatolickiego	OKiS „Resursa Obywatelska”
05.2008	XIX Młodzieżowa Akademia Kultury „MAK 2008”-ogłoszenie konkursu	MBP	MBP
05.2008	Wystawa „Próba dialogu” Franciszek Frączak, Janusz Popławski – rysunek	MBP	MBP
05.2008	Wystawa grafiki prof. Tadeusza Nuckowskiego, Rzeszów	Galeria „Rogatka”	Galeria „Rogatka”
05.2008	30-lecie Teatru	Teatr Powszechny	Teatr Powszechny
05.2008	Mazowiecki Festiwal Teatrów Amatorskich	OKIS Resursa Obywatelska	OKiS Resursa Obywatelska
05.2008	Ogólnopolski Konkurs Literacki „Na wypowiedź o Bolesławie Leśmianie”	Stowarzyszenie Grupa Literacka „Łuczywo”	
05/06.2008	Widowisko historyczne we współpracy z Niemcami i Litwą „Wesele w Landshut”	OKIS Resursa Obywatelska	OKIS Resursa Obywatelska
czerwiec			
1.06.2008	Festyn plenerowy pod pomnikiem Jana Kochanowskiego z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka	KŚT „ Łaźnia”	plener
1.06.2008	Dzień Dziecka	Muzeum Wsi Radomskiej, DK „Idalin” Teatr Powszechny MOK Amfiteatr	Muzeum Wsi Radomskiej DK „Idalin” Teatr Powszechny MOK Amfiteatr
3.06.2008	V Regionalny Przegląd Dorobku Artystycznego Dzieci i Młodzieży „Prezentacje Teatralne” – Koncert Galowy	MDK	Teatr Powszechny

6.06.2008	Otwarcie wystawy pokonkursowej Ogólnopolskiego Konkursu fotograficznego „Radomskie Małe Formaty”	RTF	KŚT „Łaźnia”
6-8.06.2008	**Dni Radomia**	Prezydent Miasta	
9-10.06.2008	Dni Kultury Słowacji	MCKiIM	MCKiIM
12.06.2007	Koncert Galowy wychowanków MDK	MDK	MDK
12-14.06.2008	Festiwal Sztuki Performance „Face-to-Face”	MCKiIM	MCKiIM
13.06.2008	IX Festiwal Tańca Nowoczesnego o Puchar Prezydenta Miasta Radomia	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
14.06.2008	IV Ogólnopolskie Biennale Plastyczno-Fotograficzne Dzieci i Młodzieży „Przyroda 2008”	MDK	MDK
18.06.2008	Radomskie Wieczory Organowe	Towarzystwo Muzyczne	
20.06.2008	Ogólnopolska pokonkursowa wystawa rysunku i grafiki „Przeciw przemowy”	MCKiIM	MCKiIM
22.06.2008	SOBÓTKI ŚWIĘTOJAŃSKIE	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
26.06.2008	Imieniny Pana Jana program poetycki	KŚT „ Łaźnia”	plener pod pomnikiem
27.06.2007	Scena pod „Łaźnią”. Koncert na rozpoczęcie wakacji z cyklu „Muzyczna Żeromka”	KŚT „ Łaźnia”	plener
29.06.2008	Reminiscencje 15 Jubileuszowego Ogólnopolskiego Turnieju Śpiewających Poezję „Łaźnia 2008”	KŚT „ Łaźnia”	KŚT „Łaźnia”
06.2008	Ogólnopolski Konkurs Literacki „O dzban czarnoleskiego miodu”	Stowarzyszenie Grupa Literacka „Łuczywo”	
06.2008	Ogólnopolski tydzień Czytania Dzieciom	MDK	MDK
06.2008	„Wszystkie dzieci są wspaniałe” – festyn integracyjny z okazji Dnia Dziecka	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
06.2008	II Przegląd Zespołów Folklorystycznych	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
06.2008	Warsztaty folklorystyczne dla osób z niepełnosprawnością intelektualną	MOK „Amfiteatr”	Scena Obozisko
06.2008	Rozstrzygnięcie konkursu literackiego pn.:” Z pamiętnika mojej babci”	DK „Borki”	DK „Borki”
06.2008	„Arcydzieła literatury polskiej” – „Noce i dnie” konkurs ze znajomości największych dzieł literatury polskiej adresowany do młodzieży i dorosłych	DK „Idalin”	DK „Idalin”
06.2008	„Lato w bibliotece”	MBP	MBP oraz filie nr 2,8,9,16
06.2008	Wystawa prof. M. Wołczuka, ASP Wrocław	Galeria „Rogatka”	Galeria „Rogatka”
06.2008	VI Piknik Gombrowiczowski	Teatr Powszechny	Teatr Powszechny
06.2008	Turniej Tańca Nowoczesnego w kategorii Hip-Hop	OKIS Resursa Obywatelska	OKIS Resursa Obywatelska
06.2008	Koncert dla młodzieży „Zakończenie roku szkolnego”	OKIS Resursa Obywatelska	OKIS Resursa Obywatelska
16.07.2008	Radomskie Wieczory Organowe	Towarzystwo Muzyczne	
lipiec			
07/08.2008	„Akcja Lato 2008” Cykl „Spotkajmy się na Żeromskiego	wszystkie instytucje kultury	
07/08.2008	Warsztaty teatralne dla młodzieży	Teatr Powszechny	Teatr Powszechny
07.2008	Letni Piknik z Kapelami Weselnymi – Karaoke	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
07.2008	XVII Wielki Koncert PKPS	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
07.2008	Wystawa H.Both, E.Hau-Niemcy	Galeria „Rogatka”	Galeria „Rogatka”
sierpień			
16-17.2008	Ogólnopolski Przegląd Teatrów Ulicznych „Żeromska 2008”	KŚT „ Łaźnia”	KŚT „Łaźnia” ulica Żeromskiego

20.08.2008	Radomskie Wieczory Organowe	Towarzystwo Muzyczne	
07/08.2008	„Akcja Lato 2008”	wszystkie instytucje kultury	
07/08.2008	Warsztaty teatralne dla młodzieży	Teatr Powszechny	Teatr Powszechny
08.2008	Disco Dance – koncert zespołów Disco Polo	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
08.2008	Spotkajmy się na Żeromskiego – kapele ludowe	MOK „Amfiteatr”	Estrada przy fontannach
08.2008	Wystawa Dominiki Sladkowej, Cz. Budziejowice	Galeria „Rogatka”	Galeria „Rogatka”
08.2008	Koncert zespołów garażowych	OKIS Resursa Obywatelska	OKIS Resursa Obywatelska
wrzesień			
6-7.09.2008	**Święto Chleba**	Prezydent Miasta, Izba Przemysłowo – Handlowa Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
9-10.09.2008	Spotkania z Norwegią	MCKiIM	MCKiIM
19.09.2008	Koncert na pożegnanie lata z cyklu „Muzyczna Żeromka”	KŚT „ Łaźnia”	Scena plenerowa KŚT „Łaźnia”
14.09.2008	Prace i zwyczaje jesienne	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
19.09.2008	Poranki muzyczne dla dzieci	Towarzystwo muzyczne	
17.09.2008	Radomskie Wieczory Organowe	Towarzystwo Muzyczne	
21.09.2008	Ogólnopolski Przegląd Zespołów Folklorystycznych	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
25,26.09.2008	Radomskie Spotkania Literackie	KŚT „ Łaźnia”	KŚT „Łaźnia”
28.09.2008	Obrzędy jesienne na wsi radomskiej	KŚT „ Łaźnia”	KŚT „Łaźnia”
28.09.2008	Festiwal ziemniaka	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
09.2008	Radomskie Spotkania Środowisk Twórczych „Integralia 2008”	KŚT „ Łaźnia”	KŚT „Łaźnia” /deptak
09.2008	WITAJ SZKOŁO NA WESOŁO – SPRZĄTANIE ŚWIATA” – festyn dla dzieci i młodzieży	MOK „Amfiteatr”	Duża Scena Amfiteatr
09.2008	Warsztaty związane ze zwyczajami i obrzędami ludowymi dot. jesieni na wsi, skierowane do osób z niepełnosprawnością intelektualną	MOK „Amfiteatr”	Scena Obozisko
09.2008	Ogólnopolski plener malarski „ Puszcza Kozienicka”	DK „Idalin”	DK „Idalin”
09.2008	Europejskie Dni Dziedzictwa		
09.2008	„Arcydzieła literatury polskiej” – „Pan Tadeusz” konkurs ze znajomości największych dzieł literatury polskiej adresowany do młodzieży i dorosłych	DK „Idalin”	DK „Idalin”
09.2008	Wystawa prof. Adama Wsiołkowskiego, ASP Kraków	Galeria „Rogatka”	Galeria „Rogatka”
październik			
1-5.10.2008	Festiwal Kwartetów Smyczkowych	Radomska Orkiestra Kameralna	Sala Koncertowa
1.10.2008	Koncert z okazji Międzynarodowego Dnia Muzyki	Towarzystwo Muzyczne	
7-8.10.2008	Dni Kultury Austrii	MCKiIM	MCKiIM
12.10.2008	HUBALOWE ZADUSZKI	Muzeum Wsi Radomskiej	Muzeum Wsi Radomskiej
17.10.2008	Poranki muzyczne dla dzieci	Towarzystwo muzyczne	
16-19.10.2008	Festiwal Muzyki Dawnej	Fundacja Ars Antiqua Radomiensis	

20-25.10.2008	Koncert z okazji wydania albumu pt. „Radomskie nekropolie", promocja albumu	Społeczny Komitet Ochrony Zabytkowego Cmentarza Rzymskokatolickiego	
24.10.2008	Koncert Jesienny w wykonaniu uczniów społecznego Ogniska Muzycznego nr 2	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
10.2008	Międzynarodowy Salon Barwnych Przeźroczy „Diapol 2008"	RTF	KŚT „Łaźnia"
10.2008	VIII Międzynarodowy Festiwal Gombrowiczowski	Teatr Powszechny	Teatr Powszechny
10.2008	Eliminacje Regionalne Ogólnopolskiego Konkursu Krasomówczego dla Dzieci i Młodzieży	MDK	MDK
10.2008	VII Ogólnopolskie Urodziny Kubusia Puchatka w ramach kampanii „Cała Polska czyta dzieciom	MDK	MDK
10.2008	Konkurs plastyczny „Barwy Jesieni"	DK „Borki"	DK „Borki"
10.2008	Warsztaty dla dzieci i młodzieży: zwyczaje i obrzędy wsi polskiej związane z pracami polowymi	MOK „Amfiteatr"	Scena Obozisko
10.2008	Koncert z okazji VIII jubileuszu istnienia Zespołu „Renesans"	MOK „Amfiteatr"	Scena Obozisko
10.2008	„Spoko-Foty" konkurs fotograficzny	DK „Idalin"	DK „Idalin"
10.2008	Wystawa poplenerowa	DK „Idalin"	DK „Idalin"
10.2008	Wystawa prof. Grzegorza Zgraja , Niemcy Brunszwig	Galeria „Rogatka"	Galeria „Rogatka"
Listopad			
10/11.2008	VII Jesienna Akademia Literatury	MBP	MBP
7.11.2008	Zaduszki Jazzowe	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
10.11.2008	Program poetycki z okazji Święta Niepodległości"	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
10.11.2008	Koncert z okazji Święta Niepodległości	Towarzystwo Muzyczne	
14.11.2008	Radomskie „Spoko-foty" – konkurs fotograficzny	DK „Idalin"	DK „Idalin"
14.11.2008	Poranki muzyczne dla dzieci	Towarzystwo muzyczne	
19-20.11.2008	VII Festiwal Jazzowy „Radom 2008"	MCKiIM	MCKiIM
19-22.11.2008	XV „Cecyliańskie Dni Muzyki Sakralnej	Chór Miasta Radomia	
20.11.2008	Wieczór poezji „Wspomnienie o zmarłych poetach"	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
23.11.2008	„Zaduszki" – zwyczaje zaduszkowe w wykonaniu zespołów folklorystycznych	KŚT „ Łaźnia"	KŚT „Łaźnia"
11.2008	Zaduszki Jazzowe	MDK	MDK
11.2008	XIX Młodzieżowa Akademia Kultury „MAK 2008"	MBP	MBP
11.2008	Dzień Teatru w ramach VII Mazowieckiego Festiwalu Twórczości Osób Niepełnosprawnych „Radość Tworzenia"	MDK	MDK
11.2008	Wystawa modelarska Klubu „Miniatura"	DK „Borki"	DK „Borki"
11.2008	Zaduszki jazzowe	MOK „Amfiteatr"	Kawiarnia Muzyczna „Amfiteatr"
11.2008	Święto zmarłych w wierzeniach ludowych-spektakl	MOK „Amfiteatr"	Scena Obozisko
11.2008	V Prezentacje „Poetae Nascuntur-Oratores Fiunt"- poświęcone pamięci Agnieszki Osieckiej	DK „Idalin"	DK „Idalin"
11.2008	„Arcydzieła literatury polskiej" – „Trylogia" konkurs ze znajomości największych dzieł literatury polskiej adresowany do młodzieży i dorosłych	DK „Idalin"	DK „Idalin"
11.2008	„Wieczory wspomnień"	Społeczny Komitet Ochrony Zabytkowego Cmentarza Rzymskokatolickiego	OKiS „Resursa Obywatelska"

11.2008	Wystawa dr Przemysława Łopacińskiego, ASP Gdańsk	Galeria „Rogatka”	Galeria „Rogatka”
11.2008	**XXVIII Ogólnopolskie Spotkanie z Piosenką Żeglarską „RAFA 08”**	**HKT BRA-DE-LI**	
11.2008	Regionalny Turniej Młodzieżowych Form Muzycznych	OKIS Resursa Obywatelska	OKIS Resursa Obywatelska
11.2008	Ogólnopolski Konkurs Młodzieżowych Zespołów Jazzowych „Jazzowa Scena Młodych”	OKIS Resursa Obywatelska	OKIS Resursa Obywatelska
grudzień			
5 - 7.12.2008	IV Ogólnopolski Festiwal Kabaretowy „Figa z Makiem 2008”	KŚT „Łaźnia”	Sala Koncertowa UM
5-6.12.2008	II Mazowieckie Spotkania z Jazzem	MCKiIM	MCKiIM
8-9.12.2008	Festiwal Muzyki Młodzieżowej „Wygrywanie Radomskich nut”	MCKiIM	MCKiIM
10-11.12.2008	II Międzynarodowe Mazowieckie Spotkania z Jazzem	MCKiIM	MCKiIM
13.12.2008	**Rozstrzygniecie Międzynarodowego Konkursu Poetyckiego im. Zbigniewa Herberta**	**KŚT „Łaźnia”**	**KŚT „Łaźnia”**
19.12.2008	Wieczór Kolęd i Pastorałek	KŚT „Łaźnia”	KŚT „Łaźnia”
21.12.2008	**Gwiazdka na deptaku**	Prezydent Miasta	Estrada przy fontannach
31.12.2008	Sylwester	Prezydent Miasta	Pl. Jagielloński
12.2008	Wystawa poplenerowa Solec nad Wisłą 2008	MDK	
12.2008	VIII Międzygimnazjalny Konkurs Literacki „Pro –Eko Radom 2008”	MDK	MDK
12.2008	Poranki muzyczne dla dzieci	Towarzystwo muzyczne	
12.2008	Rozstrzygnięcie konkursu „Karta Świąteczna i Zabawka Choinkowa”	DK „Borki”	DK „Borki”
12.2008	IX Turniej Słowa	MOK „Amfiteatr”	Kawiarnia Muzyczna „Amfiteatr”
12.2008	Spektakl obrzędowy dot. zwyczajów i obrzędów regionu Mazowsza	MOK „Amfiteatr”	Scena Obozisko
12.2008	IV Turniej Break-Dance „Radomskie Dwójki”	DK „Idalin”	DK „Idalin”
12.2008	„Stajenka” konkurs na ozdoby choinkowe	DK „Idalin”	DK „Idalin”
12.2008	Wystawa grafiki komputerowej prof. Antoniego Porczaka, ASP Kraków	Galeria „Rogatka”	Galeria „Rogatka”
12.2008	Radomskie Spotkania z Kolędami i Pastorałkami	Fundacja Radomskie Spotkania z Kolendami i Pastorałkami	
12.2008	Świąteczne spotkanie muzyków radomskich	MOK „Amfiteatr”	Kawiarnia Muzyczna „Amfiteatr”
12.2008	Mikołajkowa Aukcja Przedmiotów Artystycznych i Dzieł Sztuki	DK „Idalin”	DK „Idalin”

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Radomiu.

Analiza SWOT w zakresie kultury

Silne strony	Słabe strony
- Istnienie instytucji rozrywkowych (kino, teatr, muzea, domy kultury); - Oferta imprez rozrywkowych o ogólnopolskim i międzynarodowym charakterze.	- Brak jednolitej polityki promocyjnej w zakresie kultury i turystyki; - Ograniczona oferta w zakresie spędzania czasu wolnego zarówno dla dzieci i młodzieży jak i osób dorosłych.
Szanse	**Zagrożenia**
- Stworzenie skutecznego systemu pozyskiwania środków UE; - Opracowanie strategii promocji miasta; - Promocja Muzeum Wsi Radomskiej jako produktu regionalnego, atrakcyjnego dla turystów zagranicznych i krajowych.	- Pogłębianie się negatywnych zjawisk w zakresie bezrobocia (wysoka stopa bezrobocia i utrwalanie się długotrwałego bezrobocia) i niskiej aktywności zawodowej społeczeństwa w wieku produkcyjnym; - Brak inwestycji i projektów w zakresie rozbudowy infrastruktury kultury; - Brak inwestycji i projektów mających na celu rozszerzenie oferty instytucji kultury; - Brak działań mających na celu rozszerzenie oferty miasta w zakresie wydarzeń kulturalnych.

Cele rozwoju kultury

Przytoczone powyżej informacje świadczą o relatywnie dobrze rozwiniętej bazie i ofercie kulturalnej Radomia. Działają tu instytucje i ośrodki, są organizowane wydarzenia kulturalne, nawet o znaczeniu ponadregionalnym. Problem rozwoju kultury w Radomiu wydaje się jednak leżeć gdzie indziej. Jak bowiem wynika z konsultacji przeprowadzonych przez autorów niniejszego opracowania Radomianie w niewielkim stopniu korzystają z oferty kulturalnej miasta. Prawdziwą bolączką jest występująca często konieczność odwoływania imprez, przedsięwzięć kulturalnych z uwagi na zbyt niską frekwencję. Przyczyny takiej sytuacji z pewnością są różne. Z jednej strony może to być brak środków finansowych związany z bezrobociem i niskim zarobkami. Z drugiej strony część mieszkańców Radomia nie szuka możliwości spędzenia wolnego czasu z kulturą w swoim najbliższym otoczeniu, ale korzysta przede wszystkim z oferty kulturalnej Warszawy oraz innych miast. Być może poszczególne imprezy są zbyt słabo rozreklamowane, może planowane są w nieodpowiednim czasie. Aby móc odpowiedzieć na te pytania, należałoby przeprowadzić szczegółowe badania, których na potrzeby poniższego dokumentu nie można było wykonać. Stąd też poniżej zaprezentowane cele wynikają z diagnozy, analizy SWOT oraz pewnych założeń jakie przyjęto na ich podstawie, a także na podstawie konsultacji przeprowadzonych w Urzędzie Miasta.

Celami rozwoju kultury w Radomiu powinno być więc:

- Rozwijanie, rozbudowywanie i modernizowanie infrastruktury kulturalnej miasta;
- Rozwijanie i wspomaganie funkcjonowania oraz powoływanie nowych instytucji kultury (priorytetowo powinno się rozwijać obecny potencjał);
- Wzbogacanie oferty imprez o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym;
- Promocja instytucji i wydarzeń kulturalnych, mająca na celu nie tylko informowanie mieszkańców miasta, ale także wytworzenie w nich „świadomości kulturalnej", niejako potrzeby korzystania z oferty kulturalnej miasta.

Planowane inwestycje

Osiągnięcie nakreślonych powyżej celów jest zadaniem długoterminowym i z pewnością musi być przeprowadzone w kilku etapach. Pierwszy z nich został nakreślony w Wieloletnim Programie Inwestycyjnym Miasta Radomia na lata 2007-2013[16], gdzie zaplanowano 4 zadania z zakresu obiektów kultury o łącznej szacunkowej wartości 63 600 000 zł.

Tabela 12 Wyciąg z projektu Wieloletniego Programu Inwestycyjnego Miasta Radomia na lata 2007-2013, z dnia 4 grudnia 2007r.

		Wielkość nakładów w latach (w tys. zł)											
L.p.	Nazwa zadania	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Szacunkowy koszt zadania	Zakładany termin realizacji	Ogółem środki z budżetu miasta	Ogółem środki zewnętrzne	Uwagi
1	Przebudowa i modernizacja MOK "Amfiteatr" przy ul. Parkowej			450	1 000	1 550			20 000	2009-2011	3 000	17 000	Zakłada się uzyskanie środków z Unii Europejskiej.
2.	Iluminacja obiektów zabytkowych- budynek Urzędu Miejskiego, Resursa Obywatelska, Miejska Biblioteka Publiczna, MDK ul. Słowackiego, kościół Fara i Sw. Trójcy		200	200	200	200			800	2008 - 2011	800		
3.	Rewitalizacja Miasta Kazimierzowskiego		2 800	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	12 800	2008 - 2013	12 800		Zwiększenie udziału kapitałowego w spółce "Rewitalizacja"
4.	Rewitalizacja nieruchomości Browaru Saskiego z przeznaczeniem na Muzeum Armii Krajowej		500	4 500	5 000				30 000	2008 - 2010	10 000	20 000	Konieczność przygotowania dokumentacji projektowej
	RAZEM		3 500	7 150	8 200	3 750	2 000	2 000	63 600		26 600	37 000	

Źródło: Urząd Miejskiego w Radomiu

[16] Projekt dokumentu z dnia 4 grudnia 2007r.

2.7. Turystyka

Radom nie jest miastem turystycznym. Turystyka nie odgrywa tu istotnej roli. Wynika to zapewne z faktu, że Radom przez długie lata był przede wszystkim miastem przemysłowym, co nie sprzyjało rozwojowi turystyki. Nie można oczywiście powiedzieć, że Radom całkowicie pozbawiony jest potencjału turystycznego. Jednakże wydaje się, że w celu zwiększenia roli turystyki w strukturze gospodarki miasta, potencjał ten powinien być odpowiednio zarządzany i promowany. Władze lokalne powinny sobie jednak najpierw odpowiedzieć na pytanie, czy jest to gałąź gospodarki, którą w obecnej sytuacji miasta warto rozwijać i dotować w pierwszej kolejności, pamiętając, że tradycji turystycznych nie da się zbudować w ciągu kilku sezonów, a potrzeba na to raczej wielu lat, albo znaczących środków na kampanie reklamowe.

Podstawą bazy turystycznej, są obiekty noclegowe. W Radomiu, według danych GUS za rok 2006 funkcjonowało 8 całorocznych obiektów zbiorowego zakwaterowania. Oferowały one 697 miejsc noclegowych. W ciągu omawianego roku korzystało z nich 30 062 osób, w tym 4 776 turystów zagranicznych. Obiekty te udzieliły łącznie 69 883 noclegi, w tym 11 495 noclegów turystom zagranicznym. Daje to statystycznie 2,32 noclegu na osobę korzystającą z bazy. Dla porównania, taki sam wskaźnik obliczony dla całej Polski wynosi 2,93 noclegu na osobę odwiedzającą. Jak więc widać turyści przyjeżdżają do Radomia raczej na krótko, prawdopodobnie są to w większości wizyty biznesowe.

Jeśli chodzi o bardziej szczegółowe klasyfikacje, to w Radomiu działają 4 hotele (w ramach 8 obiektów zbiorowego zakwaterowania). Trzy z nich zaliczone są do kategorii obiektów trzygwiazdkowych, natomiast jeden hotel do kategorii dwugwiazdkowych. Brak jest obiektów o wyższym standardzie, co może być przeszkodą dla rozwijania kontaktów biznesowych z dużymi koncernami zagranicznymi, czy nawet dużymi polskimi firmami.

Jak na miasto liczące ponad 225 tys. mieszkańców są to wskaźniki niskie. Dla zobrazowania problemu warto wspomnieć, że w przeliczeniu na 1000 mieszkańców obiekty zbiorowego zakwaterowania w Radomiu (wg danych GUS za rok 2005) oferowały ogółem 3,14 miejsc noclegowych, w tym 1,03 miejsc w hotelach. Natomiast średnia dla kraju wynosiła wówczas odpowiednio 14,94 miejsc w obiektach zbiorowego zakwaterowania ogółem i 3,74 miejsc w hotelach. Różnica jest na tyle istotna, że kwestia nie wymaga komentarza. Także liczba osób korzystających z noclegów w tych obiektach w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w porównaniu ze średnią dla kraju jest bardzo niska – odpowiednio 147,47 i 434,97.

Jeśli chodzi o szeroko pojęte atrakcje turystyczne, czyli obiekty potencjalnie mogące przyciągać do miasta turystów, to są nimi przede wszystkim wymienione w poprzednim podrozdziale zabytki i instytucje kultury.

Istotnym elementem oferty turystycznej Radomia są różne imprezy masowe (często odbywające się cyklicznie), z radomskim *„AIRSHOW”*[17] na czele. Poza tym wydarzeniem należy wspomnieć o takich atrakcjach jak m.in.:

- Międzynarodowy Festiwal Gombrowiczowski - spektakle teatralne, happeningi;
- Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej „Radom – Orońsko”;
- Międzynarodowy Festiwal Kwartetów Smyczkowych;
- Międzynarodowy Salon Barwnych Przeźroczy „Diapol” - konkurs, wystawa pokonkursowa;
- Międzynarodowy Festiwal Muzyki Dawnej im. Mikołaja z Radomia;
- Ogólnopolski Turniej Śpiewających Poezję;
- Ogólnopolski Przegląd Piosenki Żeglarskiej „RAFA”;
- Ogólnopolski Konkurs Modeli Kartonowych i Plastikowych;
- Ogólnopolski Konkurs „Poznajemy ojcowiznę”;
- Radomskie Spotkania Młodych Kameralistów;
- Dni Radomia - festyny, pokazy, koncerty, wystawy;
- Imprezy masowe (także związane z obchodami świąt religijnych), takie jak: Niedziela Palmowa, Święto Chleba, Festiwal Ziemniaka, rekonstrukcje historyczne;
- Imprezy weekendowe z cyklu „Spotkajmy się na Żeromskiego”, „Kaziki” radomskie, Festyn „Jabłka i Papryki”[18]

Warto w tym miejscu wspomnieć także o tym, że Radom charakteryzuje się wysokim odsetkiem terenów zielonych. Jest tu zlokalizowanych 13 parków spacerowo-wypoczynkowych z czego 3 wpisane są do rejestru zabytków – Stary Ogród, Leśniczówka i Park im. Tadeusza Kościuszki. W rejestrze zabytków Radomia figurują jeszcze cztery kompleksy zieleni oraz pomniki przyrody – kilkusetletnie dęby i modrzewie, które także stanowić mogą atrakcje turystyczną.

Ze względu na swoją bogata historię miasto Radom posiada liczne zasoby historyczne oraz kulturowe. O świetności i potędze miasta mogą świadczyć liczne zabytki zlokalizowane w różnych jego częściach. Są one o różnej skali, niektóre o znaczeniu ponadregionalnym, inne bardzo cenne dla tożsamości miasta.

Ochrona zabytków położonych na terenie Radomia należy do obowiązków samorządu lokalnego. W tym celu został opracowany Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miasta Radomia na lata 2007-2010. W ramach tego programu organy administracji publicznej podejmują działania mające na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie. Główne cele programu to:

- określenie zasad ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie Gminy Miasta Radomia,
- włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań Gminy,

[17] W bieżącym roku w Radomiu odbędą się także IX Mistrzostwa Europy w Akrobacji Szybowcowej. Będące bez wątpienia także imprezą o znaczeniu ogólnoeuropejskim.
[18] Dane zamieszczone na oficjalnej stronie internetowej Miasta Radom.

- eksponowanie zabytków oraz ich walorów,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- ochrona prawna historycznego centrum miasta,
- rewitalizacja historycznego centrum miasta,
- ustalenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego zadań z zakresu ochrony zabytków uwzględniającej w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, a także innych zabytków nieruchomych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Do najciekawszych obiektów zabytkowych Radomia należą:

- Zamek Królewski w Radomiu,
- Radomski Ratusz,
- Kościół p.w. św. Wacława w Radomiu,
- Pomnik – Mauzoleum płk Dionizego Czachowskiego,
- Kolegium OO. Pijarów – obecnie Muzeum Okręgowe,
- Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela,
- Resursa Obywatelska,
- Dom Esterki,
- Miasto Kazimierzowskie,
- Kościół Ewangelicko-augsburski,
- Kościół i Klasztor OO. Bernardynów,
- Kościół Garnizonowy,
- Radomska Katedra.

Oprócz obiektów zabytkowych stanowiących niewątpliwie atrakcję turystyczną Radomia, turyści mogą także skorzystać z walorów przyrodniczych miasta i wybrać się na spacer, jednym z 21 szlaków turystycznych.

Szeroka oferta imprez organizowanych w Radomiu jest jednym z czynników, które mogą mieć znaczący wpływ na ruch turystyczny w mieście. Poniżej zamieszczono kalendarz imprez, które zostały zaplanowane w Radomiu na rok 2007.

Tabela 13 Kalendarz imprez organizowanych w Radomiu w roku 2007.

DATA	NAZWA IMPREZY	RODZAJ	MIEJSCE ZAKOŃCZENIA.	ORGANIZATOR
6 I	XL Zimowy Rajd na Raty - I rata	piesza	Jedlnia Let.	KTPiG
1 II	Konkurs „Poznajemy Ojcowiznę" - el. regionalne	konkurs	Radom	RPK
3 II	XL Zimowy Rajd na Raty - II rata	piesza	Strzyżyna	KTPiG
4 II	Impreza Motorowa „Uroki Zimy"	motorowa	Puszcza Kozienicka	KTM „Wicher"
3 III	XL Zimowy Rajd na Raty - III rata	piesza	Antoniówka	KTPiG
16-18 II	VII Rajd Walentynkowy	piesza	Augustów	KTP „GRAMP"
17 III	XVII Wiosenny Rajd na Raty - I rata	piesza	Ziemia Radomska	KTPiG
25 III	Impreza Motorowa „Uroki Wiosny"	motorowa	Puszcza Kozienicka	KTM „Wicher"
30-31 III	Ogólnopolski Młodzieżowy Turniej Turystyczno-Krajoznawczy - el. Regionalne	konkurs	Radom	K. ds. Młodzieży
14 IV	XVII Wiosenny Rajd na Raty - II rata	piesza	Ziemia Radomska	KTPiG
20-22 IV	XXXI Rajd Szlakami Miejsc Pamięci Narodowej	piesza, kolarska, motorowa	Ziemia Radomska	MKKT 200 „Piechurzy"
V	XXXVIII Rajd Młodzieży	piesza	Ziemia Radomska	K. ds. Młodzieży
12 V	XVII Wiosenny Rajd na Raty - III rata	piesza	Ziemia Radomska	KTPiG
13 V	XVIII Terenowa Turystyczna Impreza Motorowa	motorowa	Ziemia Radomska	KTM „Wicher"
2 VI	Sesja z okazji 50. rocznicy powstania Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej i Górskiej	okolicznościowa	Radom	KTPiG
3 VI	Wycieczka w 100. rocznicę pierwszej wycieczki PTK	piesza	Ziemia Radomska	KTPiG
16/17 VI	LIII Ogólnopolski Nocny Rajd Świętokrzyski	piesza, kolarska, motorowa	G. Świętokrzyskie	KTPiG
23 VII-5 VIII	III Impreza Motorowa „Poznajemy Parki Narodowe"	motorowa	Białowieski PN	KTM „Wicher"
31 VIII-2 IX	Ogólnopolski Zlot Campingu i Caravaningu	caravaningowa	Augustów	CC „Łabędź"
2 IX	VI Impreza Motorowa „Znani i nieznani Ziemi Radomskiej"	motorowa	Ziemia Radomska	KTM „Wicher"
22/23 IX	VI Wędrówki pod Ciemną Gwiazdą	piesza	Ziemia Radomska	MKKT 200 „Piechurzy"
23 IX	VII Impreza Motorowa „Szlakiem rezerwatów przyrody Ziemi Radomskiej"	motorowa	Ziemia Radomska	KTM „Wicher"
24-28 IX	Tydzień Turystyki Młodzieży	krajoznawcza	Radom	RPK
27 IX	Światowy Dzień Turystyki	okolicznościowa	Ziemia Radomska	Zarząd Oddziału
X	Konkurs na Najlepsze SKKT w 2007 r.	konkurs	Radom	K. ds. Młodzieży
X	Konkurs Krasomówczy Dzieci i Młodzieży - el. reg.	krajoznawcza	Radom	RPK
5-7 X	XXII Zlot SKKT PTTK Ziemi Radomskiej	piesza, kolarska	Ziemia Radomska	K. ds. Młodzieży
6-7 X	II Jesienny Złaz Krajoznawczy Niesłyszących „Śladem Jana Kochanowskiego"	krajoznawcza	Ziemia Radomska	Koło nr 005 „Bartek"
7 X	XXIV Impreza Motorowa na Orientację	motorowa	Ziemia Radomska	KTM „Wicher"
13 X	XVI Jesienny Rajd na Raty - I rata	piesza	Ziemia Radomska	KTPiG
21 X	45-lecie KTM „Wicher"	motorowa	Radom	KTM „Wicher"
3 XI	XVI Jesienny Rajd na Raty - II rata	piesza	Ziemia Radomska	KTPiG
18 XI	Impreza Motorowa „Uroki Jesieni"	motorowa	Ziemia Radomska	KTM „Wicher"
24 XI	XVI Jesienny Rajd na Raty - III rata	piesza	Ziemia Radomska	KTPiG
7-9 XII	XXVI Nietypowy Rajd Mikołajkowy	piesza	G. Świętokrzyskie	MKKY 200 „Piechurzy"
cały rok	Wycieczki niedzielne	piesza	radomskie i świętokrzyskie	KTPiG

Źródło: Serwis internetowy Zarządu Oddziału Miejskiego PTTK im. ks. Jana Wiśniewskiego.

2.8. Sport i rekreacja

Na tle województwa mazowieckiego zagadnienia związane ze sportem (infrastruktura, liczba osób uprawiających sport, liczba klubów itp.) są w Radomiu rozwinięte na średnim poziomie.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w roku 2006 w Radomiu funkcjonowały 64 kluby sportowe. W porównaniu z rokiem 2002 w mieście zanotowano w tej dziedzinie wzrost o ponad 146% (wzrost o 38 klubów, z 26 w roku 2002). Był to przyrost wyższy niż to miało miejsce w tym samym czasie w województwie mazowieckim (około 135%) oraz w całej Polsce (prawie 48%).

W Radomiu w roku 2006 na jeden klub sportowy przypadało 3 545 mieszkańców. Była to wartość wyższa niż średnie wartości dla województwa mazowieckiego (3 266 osób) i dla kraju (2 936 osób). W przypadku tego wskaźnika jednak, wyższa wartość, tzn. większa liczba mieszkańców przypadających na jeden klub sportowy oznacza, że kluby te są w mniejszym stopniu dostępne dla ludności. Na potwierdzenie takiej tezy przytoczyć można wskaźnik mówiący o odsetku ludności miasta, regionu i kraju będącej członkami klubów sportowych. W Radomiu w roku 2006 członkami klubów sportowych było 2,36% społeczeństwa, kiedy w województwie mazowieckim wskaźnik ten osiągnął wartość 2,52%, a w kraju 2,63%. Nie są to różnice bardzo duże, ale potwierdzają opisane wcześniej tendencje.

Nieznacznie korzystniej Radom wypadł w kategorii osób faktycznie ćwiczących stanowiących odsetek ogółu mieszkańców miasta (regionu, kraju). Wskaźnik ten osiągnął w mieście wartość 2,36%, w regionie 2,35%, w kraju 2,38%.

Warto jednak zauważyć, że w Radomiu wartości zaprezentowane powyżej zmieniają się zdecydowanie bardziej dynamicznie niż w regionie i kraju, stąd przypuszczać należy, że przy zachowaniu obecnego trendu, już w ciągu najbliższych lat Radom powinien osiągać w tych kategoriach wyniki powyżej średniej regionalnej i krajowej.

Ponadprzeciętnie w skali kraju i województwa Radom uplasował się pod względem liczby mieszkańców przypadających na jednego trenera. Wartość wskaźnika dla miasta wyniosła 2 224 osoby, dla województwa 3 395 osób, a dla kraju 3 611 osób. Dla uzupełnienia można dodać, że w Radomiu w 2006 roku pracowało 102 trenerów (w roku 2002 w Radomiu pracowało jedynie 38 trenerów).

Statystyka publiczna (GUS) podaje jeszcze informacje na temat liczby instruktorów sportowych i osób prowadzących zajęcia sportowe. W Radomiu pracowało odpowiednio 125 i 77 takich osób. Ponownie odnosząc te wartości do liczby mieszkańców, okazuje się, że miasto plasuje się poniżej średniej wojewódzkiej i krajowej.

Jeśli chodzi o infrastrukturę sportową, to w chwili obecnej nie jest ona nadmiernie rozbudowana, ale plany władz lokalnych obejmują szeroko zakrojone działania w kierunku jej wzbogacenia. Planuje się, na przykład zbudowanie boiska przy każdej szkole. Ponadto zgłaszane są inicjatywy zbudowania aquaparków.

Jak wynika z oficjalnej strony internetowej miasta do infrastruktury sportowej Radomia zaliczyć należy:

- „Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji" - hala widowisko-sportowa, korty tenisowe, boisko do piłki nożnej – ul. Narutowicza;
- Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji – zalew Borki z możliwością plażowania, pływania, żeglowania i wędkowania, boisko do piłki plażowej, plac zabaw dla dzieci, korty tenisowe, boisko do koszykówki, domki campingowe – ul. Krasickiego;
- Korty tenisowe – na Osiedlu Michałów (kryte); przy ul. Rapackiego (odkryte);
- Baseny: „Czarnych" na Sadkowie, „Orka" przy Zespole Szkół Samochodowych, „Delfin" na Michałowie;
- Korty tenisowe – na Osiedlu Michałów (kryte); przy ul. Rapackiego (odkryte);
- Automobilklub Radomski – tor kartingowy, miasteczko ruchu drogowego – ul. Warszawska;
- Stadiony sportowe.: „Radomiak" – ul. Struga, „MOSiR" – ul. Narutowicza, „Start" – ul. Wernera;
- Aeroklub Radomski – sport szybowcowy i spadochroniarstwo – lotnisko na Piastowie k/Radomia;
- Ośrodki wodne w okolicy Radomia: zalew – Siczki w Jedlni Letnisko około 12 km od Radomia, zalew – Domaniów koło Przytyka około 30 km od Radomia (kąpieliska, sporty wodne, wędkarstwo)"[19].

[19] Informacje zaczerpnięte z oficjalnego serwisu internetowego Miasta Radomia.

2.9. Bezpieczeństwo publiczne

Radom jeszcze do roku 2005 należał do grupy najbardziej niebezpiecznych miast w regionie. Obecnie jest najniebezpieczniejszym miastem powiatowym województwa mazowieckiego. Zagrożenie przestępczością owszem spadło z poziomu 390,4 przestępstw na 10 000 mieszkańców w 2005 roku do poziomu 352,2 przestępstw na 10 000 mieszkańców w roku 2006, ale nadal jest bardzo wysokie w porównaniu z Siedlcami, Ostrołęką i Płockiem. Jak wynika z policyjnych statystyk wykrywalność przestępstw w 2006 roku wyniosła jedynie 55,2%, jednakże była znacznie wyższa niż w roku 2001 (42,4%).

Tabela 14 Liczba stwierdzonych przestępstw na terenie Radomia w 2006 roku

Kategoria	Liczba
ogółem	9 359
zabójstwa	3
rozboje	533
kradzieże samochodów	263

Źródło: www.kwp.radom.pl

3. DIAGNOZA W SFERZE GOSPODARCZEJ

3.1. Sfera gospodarcza

W celu zrozumienia obecnej sytuacji gospodarczej Radomia należy sięgnąć do historii tego miasta. Radom po okresie I Wojny Światowej znalazł się w obszarze Centralnego Okręgu Przemysłowego, co znacząco wpłynęło na jego rozwój gospodarczy. Swoją fabrykę otworzył tu między innymi znany na całym świecie szwedzki producent telefonów Ericsson. W Radomiu mieściła się także wówczas najnowocześniejsza w Polsce Państwowa Wytwórnia Broni oraz fabryki drzewne i papierosowe Polskiego Monopolu Tytoniowego. W latach 30-tych XX wieku powstawały kolejne fabryki i zakłady przemysłowe, m.in.: Fabryka Masek Przeciwgazowych, Fabryka Obuwia BATA, Fabryka Wyrobów Emaliowanych. W Radomiu mimo zniszczeń wojennych spowodowanych II Wojną Światową nadal rozwijał się przemysł, aż do momentu transformacji w latach 90-tych, kiedy to wiele zakładów państwowych, nie potrafiąc sprostać wymogom wolnego rynku zostało zlikwidowanych, a w ich miejsce zaczęły pojawiać się nowe, zatrudniające znacznie mniej pracowników.

3.2. Tarnobrzeska Specjalna Strefa Ekonomiczna Podstrefa Radom

Na terenie miasta znajduje się 39,1 ha obszar Podstrefy Radomskiej należącej do Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Wisłosan. Cała Podstrefa Radom zajmuje powierzchnię ponad 110 ha i jest zlokalizowana po części na terenie zakładów Łucznik S.A. w Radomiu, na Gołębiowie i na Wólce Klwateckej oraz w Pionkach, Poniatowej, Ożarowie Mazowieckim i Wyszkowie. Podstrefa Radom znajduje się w pobliżu arterii komunikacyjnych prowadzących w kierunkach centralnym i wschodnim (Warszawa, Lublin), co jest jej istotnym atutem.

Z uwagi na dotychczasowe tradycje regionu i dostępność wykwalifikowanej kadry w sektorach obróbki metali, telekomunikacji, przemysłu obuwniczego, zbrojeniowego i podwykonawstwa przemysłowego preferowane branże w pozyskiwaniu nowych inwestycji, to:

- przemysł elektroniczny, telekomunikacyjny i informatyczny;
- produkcja wykorzystująca nowoczesne technologie;
- przemysł elektromaszynowy;
- przemysł chemiczny i kosmetyczny.

Przedsiębiorcy lokalizujący swoje inwestycje na terenie Podstrefy otrzymują pomoc regionalną w wysokości 50% nakładów inwestycyjnych poniesionych w związku z realizacją projektu lub 50% dwuletnich kosztów pracy nowozatrudnionych

pracowników. Preferencyjne warunki oferowane są małym i średnim przedsiębiorcom, którzy otrzymują wskaźnik pomocy o 15% wyższy niż wskazany powyżej.

Obecnie w Podstrefie Radom – rejon Gołębiów i Wólka Klwatecka działalność prowadzą następujące przedsiębiorstwa:

1. POLDEC Sp. z o.o. – obróbka metali, wyroby metalowe;
2. „TAPPARELLA" Małgorzata Karpińska – producent żaluzji;
3. RADIR Przedsiębiorstwo Wielobranżowe – wyroby włókiennicze;
4. ALMECH s.c. – produkcja sprężyn;
5. TOHO POLAND Sp. z o.o. – wyroby metalowe, elementy łożysk;
6. Hart Met Sp. z o.o. – producent wyrobów metalowych, obróbka metali;
7. ALTHA POWDER METALLURGY Sp. z o.o. – obróbka metali, wyroby metalowe;
8. TREND GLASS Sp. z o.o. – producent szkła gospodarczego;
9. ZBYSZKO COMPANY Sp. z o.o. – produkcja napojów, soków owocowych i warzywnych;
10. MEDICOFARMA Sp. z o.o. – producent leków i preparatów farmaceutycznych;
11. Jadar – Techmatik S.A.– producent kostki brukowej oraz galanterii betonowej dla budownictwa, producent maszyn do w/w produkcji;
12. ROHRBOGEN Sp. z o.o. – produkcja kolanek z rur stalowych.

Według stanu na 30 czerwca 2007 roku w całej Podstrefie Radom zatrudnionych jest 2 914 osób. Nakłady inwestycyjne poniesione w Podstrefie do dnia 30 czerwca 2007 roku wynoszą 523,7 mln PLN.

Rysunek 2 Podstrefa Radom Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Wisłosan

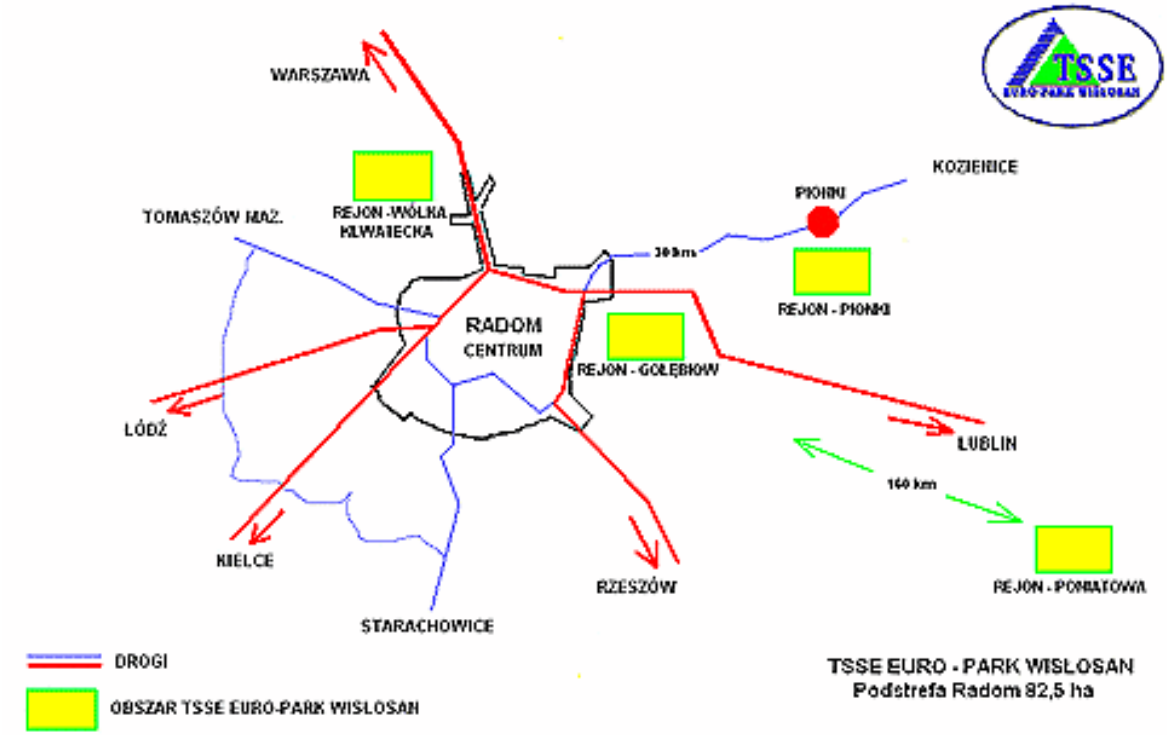

Źródło: www.tsse.pl

3.3. Podmioty gospodarcze/Przedsiębiorczość

Rozwój gospodarczy danego obszaru może być mierzony wieloma wskaźnikami, na przykład wielkością PKB, rozmiarem inwestycji, ale także przedsiębiorczością. Podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenie miasta Radom stanowią jedynie 4% wszystkich podmiotów gospodarczych w województwie mazowieckim. Zdecydowaną większość stanowią podmioty prywatne, tj. 98%, w tym aż 82% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Najwięcej podmiotów gospodarczych skupionych jest w sekcji handlu i napraw, aż 41% ogółu podmiotów gospodarczych. Licznie reprezentowana jest także sekcja obsługi nieruchomości, wynajmu i usług związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (blisko 13%), oraz sekcja przetwórstwa przemysłowego (12%).

Wykres 7 Podmioty gospodarcze w Radomiu według wybranych sekcji w latach 2000-2006

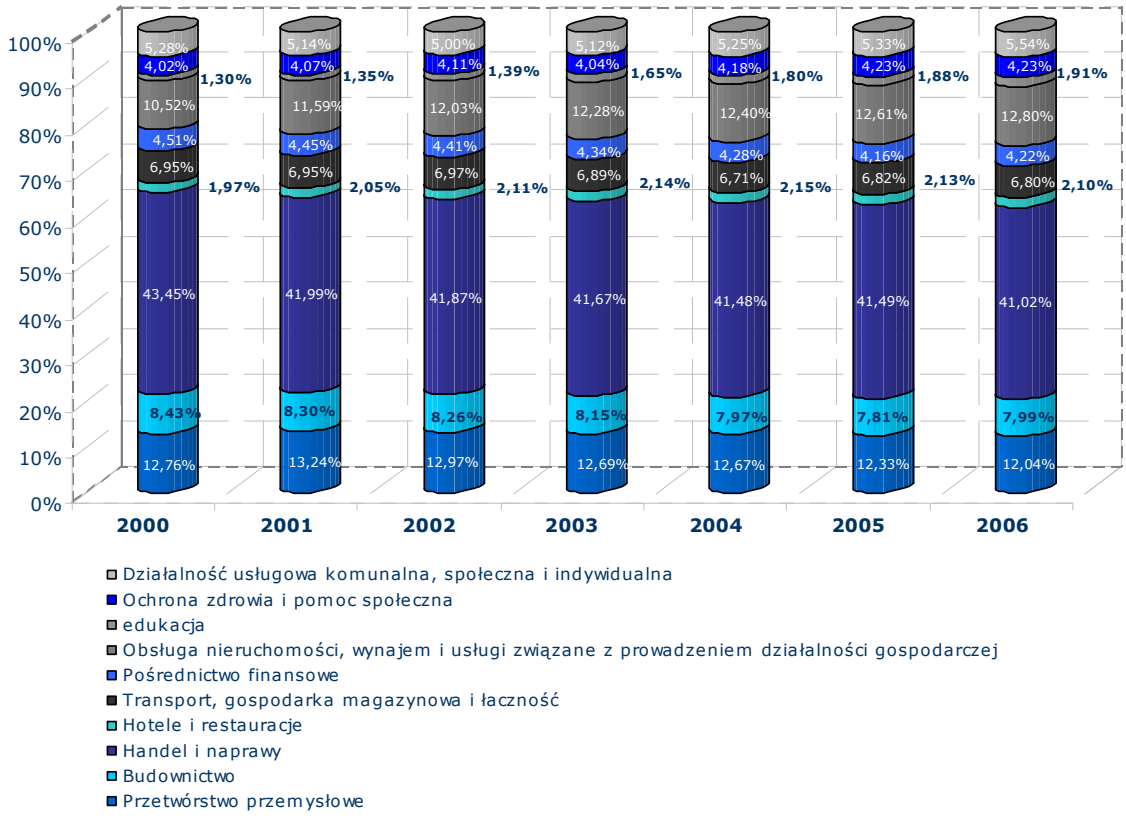

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak widać na wykresie 9 struktura podmiotów gospodarczych według sekcji w ciągu ostatnich sześciu lat nie uległa znacznym zmianom. W porównaniu z rokiem 2000 największy procentowy wzrost odnotowano w sekcjach rolnictwa, górnictwa oraz sekcji wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz i wodę. Niewielki wzrost odnotowano także w sekcjach obsługi nieruchomości, wynajmu i usług związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz działalności usługowej, komunalnej i społecznej. Wzrost nastąpił także w sferze usług nierynkowych, tj. edukacji oraz ochrony zdrowia.

Zdecydowanie największy wzrost w liczbie podmiotów gospodarczych według sektorów odnotował sektor publiczny w sekcji obsługi nieruchomości, wynajmu i usług związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (aż 940% wzrost!), mimo, iż sekcja ta wydaje się być domeną sektora prywatnego. Sektor prywatny natomiast odnotował największy wzrost w sekcji wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz i wodę (wzrost o 125% w porównaniu z rokiem 2000).

Tabela 15 zmiany w liczbie przedsiębiorstw według sektorów i wybranych sekcji

Wyszczególnienie	2000	2006	Zmiana
Ogółem	24 143	24 500	↗
Sektor publiczny	339	531	↗
Sektor prywatny	23 804	23 969	↗
Rolnictwo	116	265	↗
Sektor publiczny	4	4	-
Sektor prywatny	112	261	↗
Górnictwo	6	12	↗
Sektor publiczny	0	0	↗
Sektor prywatny	6	12	↗
Przetwórstwo przemysłowe	3 080	2 951	↘
Sektor publiczny	32	17	↘
Sektor prywatny	3 048	2 934	↘
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	8	12	↗
Sektor publiczny	4	3	↘
Sektor prywatny	4	9	↗
Budownictwo	2 036	1 957	↘
Sektor publiczny	14	7	↘
Sektor prywatny	2 022	1 950	↘
Handel i naprawy	10 491	10 049	↘
Sektor publiczny	10	5	↘
Sektor prywatny	10 481	10 044	↘
Hotele i restauracje	475	515	↗
Sektor publiczny	5	3	↘
Sektor prywatny	470	512	↗
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	1 679	1 666	↘
Sektor publiczny	5	4	↘
Sektor prywatny	1 674	1 662	↘
Pośrednictwo finansowe	1 088	1 033	↘
Sektor publiczny	0	1	-
Sektor prywatny	1 088	1 032	↘
Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	2 539	3 137	↗
Sektor publiczny	20	208	↗
Sektor prywatny	2 519	2 929	↗

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik przedsiębiorczości mierzony liczbą podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców w roku 2006 wyniósł 107,7 podmiotów.

Obecnie na terenie miasta Radom działalność prowadzi 14 firm z udziałem kapitału zagranicznego. Firmy te zaprezentowano w tabeli 4.

Tabela 16 Firmy z udziałem kapitału zagranicznego zlokalizowane na terenie miasta Radomia według branż

Nazwa firmy	Branża
Zakłady Przemysłu Tytoniowego Grupa Altadis	przemysł
M1 Centrum Handlowe Radom	handel i usługi
Global Cosmed GmbH	przemysł
International Tobacco Machinery Poland Sp. z o.o.	przemysł
DURR Poland	przemysł
E. Leclerc Centrum Handlowe	handel i usługi
B&M Clothing Co.	przemysł
SELGROS Centrum Handlowe	handel i usługi
City Center Centrum Handlowe	handel i usługi
Carrefour Centrum Handlowe	handel i usługi
MSC Poland Sp. z o.o.	przemysł
Rohrbogen sp. z o.o.	przemysł
Frigo Poland	przemysł
AIG/Lincoln Polska Sp. z o.o.	obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji podanych na stronie www.radom.pl

3.4. Instytucje otoczenia biznesu

Współczesny rozwój gospodarki opiera się na potencjale małych i średnich przedsiębiorstw, co jest wynikiem transformacji gospodarczej przeprowadzonej na początku lat 90-tych. Aby sektor MŚP mógł się prawidłowo rozwijać niezbędny jest szereg instytucji nazwany potocznie sektorem instytucji otoczenia biznesu. Sektor ten tworzą miedzy innymi parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości oraz banki, firmy ubezpieczeniowe, kancelarie prawne, agencje nieruchomości, operatorzy telefoniczni, agencje rozwoju lokalnego i regionalnego, instytucje szkoleniowe, izby gospodarcze, kluby biznesu, i in.

W Radomiu brak jest instytucji o charakterze parków czy inkubatorów. Na terenie miasta swoje placówki posiada natomiast między innymi 20 banków, 20 instytucji ubezpieczeniowych, 9 kancelarii notarialnych oraz 10 agencji nieruchomości. W odniesieniu do liczby mieszkańców nie są to niestety wartości znaczące.

4. DIAGNOZA W SFERZE PRZESTRZENNO-EKOLOGICZNEJ

4.1. Położenie geograficzne, dostępność komunikacyjna i układ komunikacyjny miasta

Radom jest jedynym dużym miastem zlokalizowanym w południowej części województwa mazowieckiego. Jest on położony w odległości około: 78 km od Kielc, 100 km od Warszawy, 108 km od Lublina, 135 km od Łodzi, 192 km od Krakowa, 321 km od Wrocławia, 358 km od Poznania, 442 km od Gdańska, 640 km od Berlina i 850 km od Kijowa. Dla rozwoju Radomia szczególnie istotne są cztery pierwsze z wymienionych wartości. Są to bowiem odległości do najbliżej Radomia położonych dużych miast, które dodatkowo są miastami wojewódzkimi. Odległości te są na tyle duże, że Radom nie znajduje się w obszarze bezpośredniego oddziaływania żadnego z tych ośrodków. Jest to sytuacja korzystna, ponieważ Radom jako duże miasto, obdarzone znaczącym potencjałem powinien być w stanie wytworzyć własny obszar oddziaływania, a nawet pewną formę „regionalnego obszaru metropolitalnego".

Dla rozwoju Radomia ważna jest także odległość, o jaką oddalone jest miasto od najbliżej położonych przejść granicznych. Warto wymienić przejścia graniczne:

- z Białorusią: Kukuryki (214 km), Kuźnica Białostocka (350 km);
- z Ukrainą: Hrebenne (250 km), Medyka (280 km);
- ze Słowacją: Chyżne (305 km);
- z Czechami: Cieszyn (308 km), Kudowa-Słone (445 km);

Mniejsze znaczenie mają dalej od miasta zlokalizowane przejścia graniczne:

- z Litwą: Ogrodniki (396 km);
- z Rosją: Bezledy (410 km);
- z Niemcami: Świecko (555 km), Olszyna (480 km), Zgorzelec (481 km);
- przejście morskie (terminale promowe): Gdańsk (448 km), Gdynia (462 km), Świnoujście (634 km).

Jeśli chodzi o transport lotniczy, to około 100 km od miasta znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy Warszawa-Okęcie im. Fryderyka Chopina. Dodatkowo Radom dysponuje lotniskiem wojskowo-szkoleniowym Radom-Sadków oraz oddalonym o około 10 km od miasta trawiastym lotniskiem szkoleniowym Radom-Piastów.

Dla rozwoju Radomia niezwykle istotny jest jego układ drogowy. Radom jest bowiem bardzo ważnym węzłem komunikacyjnym o znaczeniu regionalnym. Miasto leży na skrzyżowaniu dróg krajowych: drogi krajowej nr 7 Gdańsk-Kraków (trasy E77 łączącej Europę Północną z Adriatykiem), drogi krajowej nr 12 Poznań-Lublin (trasy stanowiącej najkrótsze połączenie pomiędzy Berlinem a Kijowem) oraz drogi krajowej nr 9 Radom-Rzeszów i dalej na południe Europy. Fakt ten determinuje przebieg i charakter dróg i ulic zlokalizowanych w granicach miasta. Muszą one łączyć w sobie dwie funkcje, gdyż obsługują jednocześnie ruch tranzytowy oraz ruch lokalny.

Kierunki ruchu tranzytowego wyznaczają główne trasy krajowe wymienione powyżej (tj. kierunek: północ – południe: Warszawa – Radom – Kielce – Kraków oraz wschód - zachód: Łódź – Radom – Lublin). Natomiast pozostałe kierunki mają charakter regionalny i są wyznaczane przez ruch docelowy generowany przez Radom. Dla rozwoju miasta szczególnie korzystne byłoby, gdyby udało się wzmocnić intensywność i zwiększyć zakres obecnych połączeń regionalnych.

Na sieć połączeń regionalnych i międzyregionalnych składają się drogi:

- droga krajowa nr 7 – Warszawa – Kielce – Kraków;
- droga krajowa nr 9 – Rzeszów – Radom;
- droga krajowa nr 12 – Lublin – Zwoleń – Łódź;
- droga wojewódzka nr 737 – Radom – Kozienice;
- droga wojewódzka nr 740 – Radom – Potworów;
- droga wojewódzka nr 744 – Radom – Starachowice.

Rysunek 3 Układ komunikacyjny Radomia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.maps.google.pl.

Do najważniejszych ulic, stanowiących kontynuację dróg krajowych i wojewódzkich na terenie miasta należą ulice:

- Kielecka – Czarnieckiego – Warszawska – przedłużenie drogi krajowej nr 7;
- Żółkiewskiego – Al. Wojska Polskiego – Słowackiego – przedłużenie drogi krajowej nr 9;
- Zwolińskiego – Żółkiewskiego – Czarnieckiego – Wolanowska – kontynuacja drogi krajowej nr 12;
- Kozienicka – przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 737;
- Przytycka – przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 740;
- Wierzbicka – przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 744.

Według danych Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji Miasta, w roku 2007 długość dróg gminnych w Radomiu wynosi 189,97 km, natomiast dróg powiatowych

100,59 km. Jak wynika z dokumentów strategicznych miasta na terenie ośrodka znajduje się także 33,51 km dróg krajowych i 6,84 km dróg wojewódzkich. Łącznie daje to 330,91 km dróg (289 szt.).

Głównymi problemami drogowego układu komunikacyjnego miasta jest:

- niski standard dróg, przejawiający się złym stanem technicznym nawierzchni i przestarzałymi parametrami dróg niedostosowanymi do obecnego ruchu, a z pewnością nie uwzględniającymi przyszłych potrzeb miasta w tym zakresie;
- obciążenie niektórych ulic w mieście jednocześnie ruchem tranzytowym oraz ruchem lokalnym (towarowym i osobowym);
- brak obwodnic wyprowadzających ruch tranzytowy z miasta.

Dla prawidłowego funkcjonowania miasta, a także dla realizacji koncepcji „regionalnego obszaru metropolitalnego" kluczowe znaczenie ma transport zbiorowy. W Radomiu obejmuje on swoim zasięgiem zarówno miasto, jak również sąsiednie gminy.

W chwili obecnej komunikacja zbiorowa Radomia obejmuje 23 linie autobusowe miejskie. Łączna długość wszystkich linii w mieście wynosi 318,8 km. Maksymalnie w ruchu pozostaje 130 autobusów, z których około 74% to nowoczesne autobusy niskopodłogowe. Długość tras komunikacyjnych wynosi około 165 km, w tym poza granicami miasta około 23,9 km. Z transportu zbiorowego Radomia rocznie korzysta około 42,4 mln. osób.

Radom jest także ważnym węzłem kolejowym. W mieście krzyżują się trzy linie I-rzędne o znaczeniu krajowym. Są to linie: Warszawa – Radom – Kraków, Radom – Dęblin i Radom – Tomaszów Mazowiecki – Łódź.

Na układ kolejowy Radomia oprócz wymienionych powyżej linii kolejowych składa się jeden dworzec kolejowy – Radom Główny, dwa przystanki osobowe – Radom Południowy i Radom Potkanów oraz stacja towarowa – Radom Wschodni[20].

Tory krzyżują się bezpośrednio tylko z ulicami: Żółkiewskiego, Młodzianowską, Gajową-Wjazdową i Wierzbicką. Pozostałe skrzyżowania są bezkolizyjne.

Warto w tym miejscu podkreślić, że chcąc rozwijać powiązania pomiędzy miastem a gminami ościennymi, na przykład w celu zbudowania „regionalnego obszaru metropolitalnego", należy szczególny nacisk położyć na rozwój systemu połączeń komunikacyjnych tego obszaru. Zarówno jeśli chodzi o drogi, linie kolejowe, jak także sprawny, wydajny i dostosowany do potrzeb użytkowników transport zbiorowy.

Dostępność komunikacyjną Radomia należy uznać za jedną z mocnych stron miasta, mimo istotnych zaniedbań w stanie technicznym dróg i linii kolejowych . Warto bowiem zauważyć, że prowadzone sa bieżące remonty, a także planowane są na najbliższą przyszłość. Chodzi na przykład o linię kolejową Radom-Warszawa. Na odcinku Radom-Warka przybędzie drugi tor, a cała trasa zostanie przystosowana do prędkości 160 km/h, dzięki czemu podróż pociągiem z Radomia do Warszawy już za około 2 lata

[20] Ponadto w ramach przebudowy miejskiego odcinka linii nr 8 planuje się budowę nowych przystanków kolejowych w dzielnicach: Gołębiów, Żakowice, Stara Wola Gołębiowska. Plany rozbudowy sieci kolejowej miasta obejmują także możliwość doprowadzenia do planowanego portu lotniczego w Sadkowie kolejowego ruchu pasażerskiego po bocznicy kolejowej. Miejskie plany rozwoju infrastruktury kolejowej powinny także objąć uruchomienie szybkiej kolei podmiejskiej, która w znaczący sposób przyczyniłaby się do poszerzenia i utrwalenia obszaru oddziaływania Radomia. Inicjatywa taka byłaby również istotnym elementem budowy i rozwoju „*regionalnego obszaru metropolitalnego*".

zajmie jedynie 53 minuty. Ponadto, ważną dla miasta inwestycją także z punktu widzenia szybszego rozwoju całego regionu jest planowana droga ekspresowa S12,, która łącznie z S8 ma połączyć wschodnią i zachodnią granicę Polski.

Użytkowanie ziemi

Radom zajmuje duży obszar 11 180 ha. Co ciekawe niemal połowę tej powierzchni zajmują użytki rolne (5 215 ha – 46,68%). Na pozostałe grunty i nieużytki przypada jedynie 21 ha więcej – 5 236 ha (46,88%). Pozostałą powierzchnię porastają lasy (720 ha – 6,44%). Podobną powierzchnię co lasy w Radomiu zajmują tereny zieleni miejskiej – 4,96% (pomimo, że wymienione poniżej lasy gminne należą do kategorii lasy a nie zieleń miejska):

- parki spacerowo-wypoczynkowe – 68,9 ha;
- zieleńce – 180,4 ha;
- zieleń uliczna – 66,4 ha;
- tereny zieleni osiedlowej – 226,3 ha;
- cmentarze – 13 ha;
- lasy gminne – 43,8 ha.

W strukturze użytków rolnych Radomia przeważają grunty orne, których udział procentowy wynosi około 80,3%. Niemal 10,1% użytków rolnych stanowią łąki, około 5,9% pastwiska i 3,7% sady.

Wykres 10 Struktura użytkowania ziemi w Radomia

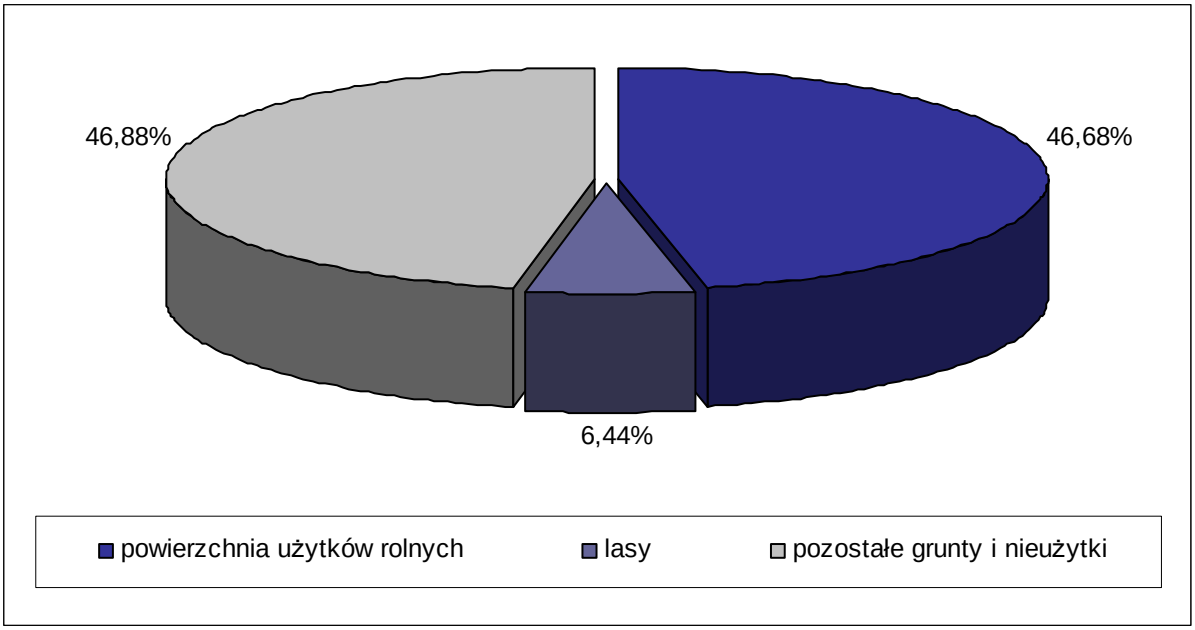

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz danych Urzędu Miejskiego w Radomiu.

Porównując strukturę użytkowania ziemi Radomia i innych miast o podobnej wielkości, gęstości zaludnienia, czy liczbie mieszkańców, wyraźnie widać, że Radom jest pod tym względem wyjątkowy, charakteryzując się ponadprzeciętną ilością użytków rolnych. Niestety Radom odznacza się jednocześnie małym odsetkiem powierzchni

leśnych. W porównaniu z Kielcami na przykład, jest to ponad 3 razy mniejszy procentowo obszar. Kwestia ta jest o tyle istotna, że tereny leśne (podobnie jak zieleń miejska) stanowią naturalne miejsce wypoczynku dla mieszkańców miasta. Dają im możliwość kontaktu z naturą, przyrodą, zrelaksowania się po pracy bez potrzeby wyjeżdżania poza miasto. Nasycenia miasta terenami zielonymi w bezpośredni sposób wpływa na podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej a przede wszystkim osiedleńczej miasta. Tereny zielone wpływają na *„poprawę zdrowotności terenów zurbanizowanych poprzez poprawę mikroklimatu, a zwłaszcza takich jego czynników jak wilgotność powietrza, pochłanianie pyłów i szkodliwych gazów. Zmniejsza ona również poziom hałasu i stopień radioaktywności poprzez powodowanie korzystnej jonizacji powietrza. Niemałe znaczenie ma też dostarczanie mieszkańcom dużych miast zielonej przestrzeni potrzebnej do regeneracji sił fizycznych i psychicznych"*[21].

Działania władz miasta w tym zakresie powinny mieć na celu ochronę obecnie istniejących terenów zielonych a także systematyczne powiększanie ich obszaru.

Tabela 17 Struktura użytkowania ziemi w miastach zbliżonych do Radomia pod względem liczby ludności, gęstości zaludnienia i powierzchni

	powierzchnia użytków rolnych (%)	lasy (%)	pozostałe grunty i nieużytki (%)
POLSKA	58,23	29,33	12,43
województwo mazowieckie	66,79	22,43	10,77
Radom	46,68	6,44	46,88
Kielce	33,36	20,84	45,80
Częstochowa	43,59	3,38	53,04
Słupsk	37,20	13,37	49,43
Płock	38,19	4,75	57,06
Sosnowiec	22,36	19,40	58,24
Chełm	34,83	7,77	57,40
Łomża	57,75	1,74	40,51
Leszno	41,94	7,77	50,28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz Urzędu Miejskiego w Radomiu.

[21] *„Plan Działań na Rzecz Ochrony Środowiska dla Gminy Radom"*, Społeczny Komitet Ekorozwoju Radomia, Radom 1996.

4.2. Funkcje administracyjne

Istotną cechą charakterystyczną i do pewnego stopnia przewagą konkurencyjną Radomia jest fakt, że jest to miasto na prawach powiatu.

Na mocy ustawy o samorządzie powiatowym, powiat jest zobowiązany do wykonywania określonych zadań publicznych o charakterze ponadgminnym. Do najważniejszych z nich należą:

- „budowanie, remontowanie, modernizacja, bieżące utrzymanie i administrowanie drogami powiatowymi;
- budowanie, utrzymywanie, remonty szkół ponadpodstawowych, specjalistycznych, artystycznych, zawodowych;
- budowanie i utrzymywanie powiatowych bibliotek, ośrodków kultury, zespołów teatralnych czy muzycznych;
- prowadzenie powiatowych baz sportowo-rekreacyjnych;
- aktywne zwalczanie bezrobocia (między innymi organizowanie robót publicznych);
- wypłacanie zasiłków dla bezrobotnych;
- dbanie o bezpieczeństwo publiczne na obszarze powiatu;
- ochrona przeciwpowodziowa i przeciwpożarowa;
- zwierzchnictwo nad powiatową komendą policji, straży pożarnej, powiatowym inspektoratem sanitarnym;
- współpraca z administracją rządową w zapobieganiu klęsk żywiołowych;
- budowa i utrzymanie ponadgminnych domów pomocy społecznej i kierowanie osób ubiegających się o przyjęcie do domu pomocy społecznej;
- prowadzenie powiatowych centrów pomocy rodzinie, oferujących wszechstronną pomoc i poradnictwo rodzinne;
- pomoc w integracji ze środowiskiem wychowankom domów dziecka czy zakładów dla nieletnich;
- współpraca z organizacjami społecznymi w sprawie pomocy osobom niepełnosprawnym;
- wydawanie zezwoleń wodno-prawnych;
- opiniowanie inwestycji, które mogą wywierać niekorzystny wpływ na środowisko;
- wydawanie koncesji na wydobycie kopalin, jeśli powierzchnia wydobycia nie przekracza 2 ha;
- zmiana imion i nazwisk;
- wydawanie decyzji na organizację zbiórek publicznych;
- rejestracja pojazdów;
- wydawanie i zatrzymywanie praw jazdy i uprawnień;
- wydawanie zezwoleń na organizacje imprez sportowych, zgromadzeń i innych, oraz związanych z wykorzystaniem dróg w sposób szczególny;
- nadzór budowlany, kontrola nad przestrzeganiem prawa budowlanego;
- wydawanie decyzji dla inwestorów z o pozwolenie na budowę, zmiany sposobu użytkowania obiektu, użytkowanie obiektów, rozbiórka obiektów budowlanych, remonty obiektów;

- rejestracja dzienników budowy lub rozbiórki - przyjmowanie zawiadomień o rozpoczęciu robót;
- rejestracja książek obiektów budowlanych;
- przyjmowanie zgłoszeń m.in.: budowy ogrodzeń, reklam, obiektów malej architektury, rozbiórek i remontów obiektów budowlanych;
- koordynowanie uzgodnień usytuowania projektowanych sieci uzbrojenia terenu;
- prowadzenie spraw z zakresu wywłaszczeń i zwrotów wywłaszczonych nieruchomości;
- wydawanie decyzji w sprawie gospodarowania nieruchomościami skarbu państwa (np.: przekształcanie użytkowania wieczystego w prawo własności)" (zapożyczono z oficjalnej strony internetowej powiatu łódzkiego wschodniego).

Jest to przewaga niestety bardzo znikoma, ponieważ wszystkie najbliżej Radomia położone duże miasta pełnią funkcje ośrodków wojewódzkich, a więc ich oddziaływanie na układ lokalny i regionalny jest zdecydowanie silniejsze. Wydaje się także, że gdyby Radom nie był miastem na prawach powiatu, a miastem powiatowym, mógłby z tego tytułu czerpać szersze korzyści. W obecnej sytuacji bowiem, oddziaływanie miasta wynikające z pełnienia przez nie funkcji ośrodka powiatowego ogranicza się w zasadzie do granic tego miasta. Gdyby natomiast Radom był stolicą powiatu składającego się z obecnego obszaru Radomia i gmin ościennych, wówczas wpływ miasta wynikający z pełnienia funkcji administracyjnych byłby szerszy.

Ponadto w obecnym kształcie ustawy o samorządzie powiatowym, ciężko jest mówić o jakichś istotnych korzyściach, jakie wynikają dla Radomia z faktu pełnienia przezeń tej funkcji administracyjnej. Dla Radomia Starostwo powiatowe jest w większym stopniu powielaniem kompetencji, które powinny należeć do miasta niż rzeczywistą korzyścią.

Z zakresu funkcji administracyjnych istotnym jest fakt, że w Radomiu zlokalizowane są jednostki administracyjne o znaczeniu wojewódzkim – Radom jest siedzibą Komendy Wojewódzkiej Policji, Centrum Powiadamiania Ratunkowego, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, Sądu Administracyjnego, Diecezji Radomskiej, a w przyszłości będzie siedzibą Centrum Przetwarzania Danych Ministerstwa Finansów.

4.3. Walory środowiska przyrodniczego

Jeśli chodzi o elementy struktury geomorfologicznej Radomia, należy zauważyć, że na obszarze miasta wyodrębniony jest wyraźnie system dolin cieków. Trzon systemu stanowi tu dolina rzeki Mlecznej a jego dopełnienie stanowią jej dopływy. System ekologiczny Radomia składa się więc przede wszystkim z bogato rozgałęzionego systemu doliny rzeki Mlecznej, który pełni podstawową rolę w procesie przewietrzania miasta. *„Otwartość (drożność) dolin jest niezbędnym warunkiem poprawy klimatu miejskiego, umożliwia bowiem spływ zanieczyszczonego, wilgotnego i zimnego powietrza z obszarów zainwestowania miejskiego. Kierunki doliny Mlecznej i jej dopływów są w dużej części zbieżne z przeważającymi kierunkami wiatrów (południowo-zachodnie)"*[22].

W Radomiu zlokalizowanych jest 9 parków spacerowo-wypoczynkowych z czego 3 wpisane są do rejestru zabytków – Stary Ogród, Leśniczówka i Park im. Tadeusza Kościuszki. Są to także najpopularniejsze miejsca spacerów radomian. Dodatkowo w rejestrze zabytków Radomia figurują jeszcze cztery kompleksy zieleni oraz 7 pomników przyrody – około stuletnie dęby i modrzewie, jak również użytek ekologiczny „Bagno".

„Lasy rozmieszczone na obszarze Radomia i okolicy charakteryzują się wybitną przejściowością. Przez teren miasta przebiega północna granica zasięgu buka, jodły, modrzewia polskiego, jawora i cisa oraz południowa granica zasięgu świerka. Ich powierzchnia w obrębie miasta jest niewielka. Rozmieszczone są na peryferiach obszaru miejskiego. Północno-wschodni kraniec tego obszaru pokryty jest fragmentem leśnym Puszczy Kozienickiej, mającej status Parku Krajobrazowego a jej otoczenie ma status otuliny Parku.

Bardzo ważna jest ochrona miejsc połączeń elementów systemów przyrodniczych należących do różnych zlewni. Wyróżnia się wśród nich jedyne tej rangi połączenie II stopnia między zlewniami Radomki i Iłżanki w Rejonie Godowa-Malczewa. Jest to jednocześnie źródliskowy odcinek rzeki Mlecznej, już obecnie zanikający na skutek obniżenia się poziomu wód gruntowych spowodowanego budową w latach 60-tych XX wieku ujęcia wody podziemnej „Malcze" (…)"[23].

Jeśli chodzi o czystość powietrza atmosferycznego w mieście i jego okolicach, to poziomy stężeń substancji szkodliwych nie przekraczają wartości dopuszczalnych. Głównymi źródłami zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego są: energetyczne spalanie paliw, transport samochodowy oraz produkcja wyrobów przemysłowych. Warto zauważyć, że systematycznie spada ilość dwutlenku węgla w centrum miasta, co jest wynikiem eliminacji lokalnych kotłowni z centrum miasta poprzez rozbudowę sieci ciepłowniczej. Pomocne w tej kwestii okazało się także uporządkowanie układu, dzięki czemu najbardziej intensywny ruch tranzytowy został wyprowadzony poza ścisłe centrum miasta.

[22] Informacje zaczerpnięte z tekstu uwag do Strategii jakie zgłosiła Pani Elżbieta Maj, mgr inż. Architekt, Specjalista I Stopnia w dziedzinie Architektura i Urbanistyka, projektowanie urbanistyczne i planowanie miejscowe.
[23] Informacje zaczerpnięte z tekstu uwag do Strategii jakie zgłosiła Pani Elżbieta Maj, mgr inż. Architekt, Specjalista I Stopnia w dziedzinie Architektura i Urbanistyka, projektowanie urbanistyczne i planowanie miejscowe.

Uciążliwości związane z hałasem w Radomiu nie odbiegają swym charakterem ani natężeniem od przeciętnego klimatu akustycznego typowego dla dużych miast. Są one w większości związane z ruchem pojazdów samochodowych.

Stale poprawia się również stan czystości rzek. Od kilku lat prowadzone są prace związane z odbudową i modernizacją koryta rzeki Mlecznej pod kątem budowy głównego odbiornika wód deszczowych z modernizowanej kanalizacji deszczowej.

Gmina Radom opracowała Powiatowy Plan Gospodarki Odpadami dla Miasta Radomia oraz Program Ochrony Środowiska. Dokumenty te zawierają diagnozę stanu środowiska, uwzględniają kierunki rozwoju miasta oraz wskazują niezbędne działania w celu utrzymania i dalszej poprawy stanu środowiska. Opracowania te mają charakter długoterminowy i przyczynią się do lepszego zarządzania środowiskiem.

Na komunalnym składowisku śmieci obsługującym miasto wybudowana została instalacja do odzysku i wykorzystania biogazu. Urządzone jest też wzorcowe składowisko odpadów przemysłowych. Na terenie Radomia od kilku lat wdrażana jest selektywna zbiórka odpadów komunalnych. Wyspecjalizowane firmy zajmują się zbiórką makulatury, szkła, tworzyw sztucznych, zużytych lamp rtęciowych, przepracowanych olejów silnikowych, odpadów medycznych i przeterminowanych leków, a także podziałem odpadów na masę suchą i mokrą oraz zbiórką odpadów zielonych dla potrzeb kompostowni

Prowadzona edukacja ekologiczna sprzyja podniesieniu poziomu świadomości społecznej i przyczynia się do poprawy stanu środowiska oraz eliminacji negatywnych zachowań[24].

„Jakościowy i ilościowy stan zieleni miejskiej winien stanowić przedmiot szczególnej troski zarówno władz jak i samych mieszkańców miasta, bowiem zdrowa i bogata zieleń chroni człowieka przed wieloma szkodliwymi oddziaływaniami (…).

Najbardziej narażona na niekorzystne oddziałanie zanieczyszczeń środowiska jest zieleń zlokalizowana wzdłuż tras komunikacyjnych, w szczególności w Śródmieściu, na obszarze o intensywnej zabudowie.

Lasy miejskie to druga z kolei kategoria narażenia, ze względu na intensywne użytkowanie w niczym nie ograniczone i trudne do skontrolowania. Lasy z jednej strony ulegają oddziaływaniom zanieczyszczeń miejskich, szczególnie zanieczyszczeniom powietrza i ze strony dzikich wysypisk, a z drugiej są dewastowane podczas nadmiernego użytkowania przez mieszkańców miasta. Lasy miejskie winny być specjalnie chronione bez względu na położenie i stosunki własnościowe.

Brak odpowiednich pasów izolacyjnych z zieleni wzdłuż głównych tras komunikacyjnych przy których zlokalizowane są ogrody działkowe lub przydomowe, powoduje stałe narażenie co najmniej 500 osób w Radomiu na zwiększone dawki ołowiu z tytułu spożywania produktów z własnej działki i wchłaniania pyłów ołowiowych oraz innych zanieczyszczeń komunikacyjnych podczas pracy lub tylko pobytu na działce. Należy zmierzać do poprawy stanu zabezpieczenia przed zanieczyszczeniami a ogrody o skażonej glebie wyłączyć z produkcji żywności.

[24] http://www.radom.pl

Warunki życia mieszkańców miast są w wysokim stopniu uzależnione od prawidłowo pełnionych funkcji przez tereny zieleni miejskiej. Tymczasem, obserwuje się narastający wzrost zagrożeń i niekorzystny ich wpływ na stan zieleni. Aby przeciwdziałanie zagrożeniom mogło być skuteczne, winno być podejmowane w skali odpowiadającej wielkości zagrożenia.

Możliwości skutecznej ochrony zieleni miejskiej i lepszego jej wykorzystania należy upatrywać w łączeniu pojedynczych obiektów w większe zespoły i kompleksowym ujmowaniu zasobów. Wymaga to opracowania koncepcji gospodarki miejskimi terenami zieleni. Koncepcji, która (…) stworzy dogodne warunki dla dobrego rozwoju i stabilizacji wszelkich działań związanych z zielenią miejską"[25].

Do działań jakie powinny być podejmowane przez władze miasta w celu poprawy jakości radomskiej zieleni miejskiej oraz w celu poprawy warunków ekologicznych w mieście powinno należeć:

- poprawa stanu zieleni towarzyszącej trasom komunikacyjnym, poprzez lepsze zabezpieczanie tej zieleni przed zanieczyszczeniami komunikacyjnymi;
- zwiększanie zasobów zieleni miejskiej, zwłaszcza w formie urządzonej w połączeniu z infrastrukturą sportowo-rekreacyjną[26];
- opracowanie sprawnego i skutecznego systemu zarządzania zielenią miejską.

Mając na uwadze skuteczne działania proekologiczne

[25] *„Plan Działań na Rzecz Ochrony Środowiska dla Gminy Radom"*, Społeczny Komitet Ekorozwoju Radomia, Radom 1996.

[26] Ze względu na jej podstawowe znaczenie w systemie przestrzennym miasta szczególne znaczenie powinny mieć projekty związane z zagospodarowaniem doliny rzeki Mlecznej, gdzie należałoby rozwijać funkcje rekreacyjne, sportowe i wypoczynkowe. Jak słusznie zauważyła Pani Elżbieta Maj: nasycenie tej doliny programem usługowo-rekreacyjno-rozrywkowo-sportowym mogłoby zaowocować przyrostem miejsc pracy, ładem przestrzennym i dobrą promocją miasta.
Ciekawy jest także postulat utworzenia w Radomiu Ogrodu Botanicznego oraz Centrum Dziedzictwa Przyrodniczego Południowego Mazowsza, jako obiektów edukacji ekologicznej.

4.4. Struktura zagospodarowania przestrzennego

Struktura zagospodarowania przestrzennego Radomia determinowana jest przez szereg różnych czynników. Składają się na nie zarówno uwarunkowania wewnętrzne (np. polityka władz lokalnych, czy preferencje mieszkańców), jak również zewnętrzne (m.in. położenie geograficzne, ukształtowanie terenu czy polityka zagospodarowania przestrzennego władz na szczeblu krajowym i wojewódzkim).

Na strukturę zagospodarowania przestrzennego miasta składają się takie elementy jak: śródmiejska zabudowa mieszkaniowo-usługowa, której znacząca część pochodzi jeszcze sprzed roku 1945; zwarte osiedla i zespoły zabudowy wielorodzinnej (bloki z płyty, liczne byłe osiedla robotnicze); zwarte osiedla zabudowy jednorodzinnej, ale także obszary gdzie ta zabudowa jest rozproszona i przyjmuje formę zagrodową; zespoły zabudowy przemysłowo-technicznej; tereny leśne; obszary dolin rzecznych; znaczące powierzchnie użytkowane rolniczo; tereny komunikacyjne (komunikacja drogowa jak również kolejowa i lotnicza).

Na terenie miasta występują także tereny chronione prawem. Są to użytki ekologiczne, zajmujące powierzchnię 6,9 ha. W stosunku do wielkości miasta jest to obszar niewielki, ale z pewnością należy o nim pamiętać planując zmiany w strukturze zagospodarowania przestrzennego miasta.

Na strukturę przestrzenną miasta wywiera wpływa także przebieg tras tranzytowych, wspomnianych wcześniej dróg krajowych nr 7 i nr 12. Wokół nich skoncentrowane są przede wszystkim tereny przemysłowe, produkcyjne i usługowe.

Relatywnie wysoka gęstość zaludnienia Radomia (26 miejsce w kraju – 2020 osób/km²) sprawia, że wysoki jest tu udział budownictwa wielorodzinnego w strukturze zabudowy miasta.

Istotnym problemem dla dalszego dynamicznego rozwoju miasta jest bardzo niewielki zasób gruntów pozostających we własności miasta. Są to wielkości nie pozwalające na prowadzenie intensywnej polityki gospodarowania gruntami. Jest to sytuacja niezwykle utrudniająca np. pozyskiwanie nowych inwestorów, czy chociażby planowanie inwestycji drogowych. Jest to powód, dla którego władze miasta powinny być w dużym stopniu zainteresowane nawiązywaniem i rozwijaniem współpracy z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego – np. dla potrzeb „regionalnego obszaru metropolitalnego".

Podstawowymi problemami radomskiego rynku nieruchomości są:

- zbyt duże rozproszenie kapitału w stosunku do powierzchni miasta;
- zbyt duża liczba zakładów przemysłowych zlokalizowanych w centralnych częściach miasta;
- zbyt duża ilość terenu użytkowanego rolniczo w pobliżu centralnych części miasta;
- większa intensywność zabudowy w częściach peryferyjnych miasta niż w jego częściach centralnych;

- mały potencjał rozwojowy, wynikający z braku rezerw gruntów komunalnych, nieznacznych efektów remontowych oraz braku zróżnicowanych cenowo i przestrzennie terenów pod budownictwo;
- zbyt mało dostępnych terenów pod usługi wymagające większych działek;
- zbyt słabe instrumenty i instytucje, zwłaszcza lokalne, zajmujące się finansowaniem rozwoju przestrzennego miasta;
- relatywnie niskie dochody ludności[27] sprawiają, że popyt na nieruchomości jest niski;
- mała atrakcyjność ofert podaży, powodowana niską jakością istniejących zasobów mieszkaniowych.

[27] Według danych GUS za rok 2006 w Radomiu przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wynosi 2 348,10 zł, co stanowi 89,1% średniej krajowej.

4.5. Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe Radomia charakteryzują się niskim standardem, znacznym zdekapitalizowaniem, słabym wyposażeniem i stosunkowo małą średnią powierzchnią mieszkań, na przykład w porównaniu do średniej krajowej. Na istniejący stan zasobów mieszkaniowych wpływają następujące czynniki:

- uwarunkowania historyczne – wieloletnie zaniedbania remontowe, niski poziom nowego budownictwa, niski standard mieszkaniowy w regionie;
- ograniczenia ekonomiczne – współczesne koszty remontów i utrzymania zasobów, nowego budownictwa wykraczają poza możliwości finansowe właścicieli i dysponentów zasobów;
- polityka mieszkaniowa państwa – niewielka skala i zakres instrumentów preferencji dla gospodarki mieszkaniowej;
- polityka władz lokalnych – utrzymywanie niskich czynszów w skali proporcjonalnej do zdolności ekonomicznej najemców, co nie ma korelacji z możliwościami odtworzeniowymi substancji;
- sytuacja społeczna i ekonomiczna użytkowników mieszkań – zarówno właściciele, jak i najemcy mieszkań, użytkownicy na zasadach spółdzielczego prawa do lokalu mają do dyspozycji niewielkie dochody, nie pozwalające na dokonanie inwestycji podnoszących poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych.

Według danych GUS za rok 2006 w Radomiu było 77 300 mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 58,25 m² i była to wartość o ponad 11 m² mniejsza od średniej krajowej wynoszącej wówczas 69,52 m². Przeciętna liczba osób przypadających w Radomiu na jedno mieszkanie jest bardzo zbliżona do średniej krajowej – 2,96 – i wynosi 2,94. W 97,8% mieszkania te wyposażone są w wodociąg, a w 90,8% w kanalizację. Mieszkania komunalne, należące do miasta stanowią około 10,8% ogółu zasobów mieszkaniowych.

Dwa podstawowe problemy zasobów mieszkaniowych Radomia to: ich zły stan techniczny, który wynika z długoletnich zaniechań w remontach oraz deficyt mieszkań, który szacowany jest obecnie na 1500 mieszkań komunalnych.

Ceny mieszkań w Radomiu należą do jednych z najniższych w regionie, kształtują się na średnim poziomie 2,3-2,6 tys. zł za metr kwadratowy[28]. W porównaniu z cenami w innych dużych miastach w Polsce, nie są to wysokie stawki. Wartości te powinny wciąż jeszcze powoli rosnąć, podobnie jak ceny mieszkań w Lublinie i Toruniu, ponieważ są to znaczące ośrodki akademickie i jak oceniają eksperci, dobrze rokujące rynki pracy[29].

[28] http://miasta.gazeta.pl/radom/1,44313,4678291.html.
[29] http://www.forbes.pl/forbes/2007/01/18/D_024_mieszkania_i_domy.html.

4.6. Infrastruktura techniczna

Sieć wodociągowa

W Radomiu do sieci wodociągowej podłączonych jest 98,46% ogółu mieszkań. Miejskie komunalne ujęcia wody charakteryzują się dobową zdolnością produkcyjną w wysokości 87 108 m³/dobę. Zapotrzebowanie mieszkańców na wodę, przedstawiane za pomocą wskaźnika dobowego zużycia wody w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 129 dcm³/dobę[30].

Sieć wodociągowa Radomia obejmuje niemal całą zabudowę miejską. Rozbudowy wymaga jednak sieć w południowo-zachodniej części miasta. Dodatkowo z miejskiego układu wodociągowego korzysta część sąsiadujących z miastem jednostek osadniczych.

Kanalizacja

W Radomiu do sieci kanalizacji sanitarnej podłączonych jest 93,59% mieszkań. Sieć ta składa się z dwóch współpracujących systemów: kanalizacji ogólnospławnej i kanalizacji rozdzielczej. W ciągu doby w Radomiu do sieci kanalizacji sanitarnej odprowadzanych jest około 35 tys. m³ ścieków[31].

Pomimo ogólnie zadowalającego stanu technicznego większości głównych przewodów kanalizacyjnych, część kanałów wymaga przebudowy. Jest to konieczne, aby usprawnić działanie sieci oraz aby poprawić stan sanitarny cieków. Całość ścieków produkowanych w Radomiu trafia do miejskiej oczyszczalni ścieków, gdzie zawartość zanieczyszczeń w ściekach surowych redukowana jest o 95% (z wykorzystaniem metody mechaniczno-biologiczno-chemicznej).

Wody deszczowe z funkcjonującej na terenie Radomia kanalizacji deszczowej odprowadzane są do rzeki Mlecznej, jej dopływów (Potok Północny, Kosówka, Potok od Cerekwi) oraz częściowo do rowów melioracyjnych. W centralnej części miasta woda deszczowa odbierana jest przez system kanalizacji ogólnospławnej.

[30] Dane Spółki z o.o. Wodociągi Miejskie w Radomiu za lipiec 2007 roku.
[31] Dane Spółki z o.o. Wodociągi Miejskie w Radomiu za lipiec 2007 roku.

System ciepłowniczy

Wytwórcą i dystrybutorem ciepła w Radomiu jest Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej „RADPEC" S.A.

Sieć ciepłownicza Radomia obejmuje swoim zasięgiem ok. 27,3 km², tj. 24,4% powierzchni miasta[32]. Jest to niewielki odsetek, ale system pokrywa swoim zasięgiem wszystkie najgęściej zaludnione obszary miasta – centrum, lotnisko oraz znajdujące się w południowej i północnej części miasta tereny przemysłowe (wraz ze specjalną strefą ekonomiczną).

Sieć ciepłownicza miasta Radomia funkcjonuje w systemie kanałowym oraz w technologii rur preizolowanych, gdzie nośnikiem ciepła jest woda o parametrach roboczych 135°C/1,2MPa. Sieć ta ma łączną długość 144,6 km. W tym sieci magistralne stanowią 52 km, natomiast sieci wykonane w technologii preizolowanej 73,4 km (51% ogólnej długości sieci).

Dwa podstawowe źródła ciepła Radomskiego systemu ciepłowniczego to:

- Ciepłownia „Południe" przy ulicy Żelaznej 7 o mocy zainstalowanej 203,5MW;
- Ciepłownia „Północ" przy ulicy Ziętalów 2 o mocy zainstalowanej 116,3MW.

Obie ciepłownie zlokalizowane są na obszarach przemysłowych na obrzeżach miasta, dzięki czemu nie są uciążliwe dla mieszkańców.

Łączna rezerwa mocy w obu ciepłowniach – „Południe" i „Północ", wynosi 38,3MW. Daje to więc możliwość podłączenia do sieci kolejnych odbiorców. Byłoby to korzystne z punktu widzenia ekologii, ponieważ pozwoliłoby na zlikwidowanie pewnej części lokalnych kotłowni, które stanowią istotne zagrożenie dla środowiska naturalnego.

Układ połączeń magistrali ciepłowniczej umożliwia jednoczesną pracę obydwu głównych źródeł ciepła w tzw. układzie „na wspólną sieć", co przy istniejącej rezerwie mocy ma istotny wpływ na bezpieczeństwo dostaw i racjonalizację kosztów wytwarzania.

Generowane przez odbiorców „RADPEC" S.A. zapotrzebowanie mocy na cele grzewcze i przygotowanie ciepłej wody na terenie miasta Radomia szacuje się na ok. 294,9 MW. Ponadto warto dodać, że miejski komunalny system ciepłowniczy eksploatowany przez „RADPEC" S.A. (w tym sieć ciepłownicza i dwie funkcjonujące poza tą siecią kotłownie lokalne) dostarcza aktualnie 242,3 MW na cele grzewcze i 52,6 MW na przygotowanie ciepłej wody. Łączne zapotrzebowanie na ciepło odbiorców przyłączonych do miejskiej sieci ciepłowniczej według prognozy na dzień 01.01.2008r. to 281,5MW tzn.: 235,1MW–c.o. i 46,4MW-c.w.u. (stan po uwzględnieniu obiektów planowanych do przyłączenia w IV kwartale 2007r. oraz umownych redukcji mocy).

Dalsza rozbudowa systemu ciepłowniczego w Radomiu byłaby korzystna ze względów ekonomicznych oraz ekologicznych. Po pierwsze chodzi o fakt, że energia cieplna pochodząca z systemu ciepłowniczego „RADPEC" S.A. jest tańsza od energii

[32] *Model organizacji usług ciepłowniczych dla Gminy Miasta Radom w latach 2005-2015,* grudzień 2004, Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, Katowice.

pochodzącej z innych źródeł (gaz ziemny, energia elektryczna, olej opałowy). Kwestia ekologii była już wspomniana wcześniej. Podłączenie większej liczby odbiorców do miejskiego systemu grzewczego pozwoliłoby na wyeliminowanie kolejnych małych, lokalnych kotłowni, które w stosunku do niewielkiej ilości ciepła jaką wytwarzają produkują duże ilości zanieczyszczeń (pyłowych i gazowych). Rozbudowa systemu ciepłowniczego w znaczący sposób obniży uciążliwość środowiskową rozproszonych źródeł emisji zanieczyszczeń.

Podsumowując, system ciepłowniczy należy uznać za silną stronę miasta, natomiast jego rozbudowę, za szansę rozwoju ośrodka.

Gospodarka odpadami

W zakresie odbioru odpadów komunalnych Radom obsługiwany jest przez składowisko zlokalizowane przy ul. W. Witosa, które funkcjonuje i jest eksploatowane od 1988 roku. Jest ono zarządzane przez spółkę miejską Radkom. Składowisko ma powierzchnię 20 ha, z czego eksploatowanych jest 12,5 ha, a pozostały teren jest to zieleń izolacyjna. Pojemność składowiska wynosi 3,5-4 mln m³, na dzień 31 grudnia 2006 roku wykorzystano 2 465 334 m^3. Na składowisko przyjmowane są przede wszystkim odpady komunalne stanowiące około 93% ogólnej masy składowanych odpadów. Pozostałe 7% stanowią odpady przemysłowe (m.in. odpady budowlane, popioły i żużle oraz odpady opakowań zmieszanych, także znikome ilości odpadów z przemysłu spożywczego, tekstylnego i obuwniczego). Składowisko jest wyposażone w instalację odgazowania oraz monitorowane w zakresie oddziaływana na wody powierzchniowe i podziemne.

Dodatkowo w sąsiedztwie wysypiska funkcjonuje kompostownia odpadków o powierzchni 3,0 ha. Przyjmowane są tam odpady z przemysłu owocowo-warzywnego oraz odpady „zielone". Sposób przyjmowania i klasyfikowania odpadów objęty jest procedurą ISO 14001. Średnio w ciągu doby przyjmowanych jest około 400 Mg odpadów. Obiektem uzupełniającym i modernizującym zbiórkę odpadów z terenu miasta i regionu jest Rotacyjne Składowisko Odpadów Przemysłowych i Niebezpiecznych. Jest to magazyn wysokiego składowania o 6 pomieszczeniach, z których 4 przeznaczone są na odpady niebezpieczne, a 2 to komory na odpady pochodzące z nadzwyczajnych zagrożeń środowiska (awarii przemysłowych).

Ze względu na wzrastający deficyt terenów pod składowanie odpadów i szybkie wyczerpywanie się pojemności czynnej składowiska niezbędne jest prowadzenie racjonalnej gospodarki odpadami, a w szczególności: maksymalny odzysk surowców wtórnych, ograniczenie do minimum ilości odpadów wymagających składowania oraz skuteczne wydzielanie ze strumienia odpadów komunalnych – odpadów niebezpiecznych w celu ich unieszkodliwienia. W związku z powyższym gmina Radom złożyła wniosek o dofinansowanie z Funduszu Spójności do projektu inwestycyjnego polegającego na wybudowaniu Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych. Przed sformułowaniem wniosku do KE został zaprogramowany dla Radomia Kompleksowy System Gospodarowania Odpadami, którego częścią jest Z.U.O.K.

Komisja Europejska przyznała samorządowi Radomia dotację na realizację projektu kompleksowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi co przyczynia się do zmniejszenia różnic gospodarczych i społecznych pomiędzy obywatelami Unii.

Koncepcja funkcjonowania ZUOK, oparta jest przede wszystkim o proces mechanicznej i biologicznej obróbki odpadów, zaadaptowana została do wymagań dyrektyw unijnych. Pozwoli to na elastyczność działań w odniesieniu do selektywnej zbiórki odpadów zielonych, oraz wytwarzania kompostu wysokiej jakości. Podobne rozwiązania techniczne zostaną bowiem zastosowane zarówno dla odpadów zielonych jak i frakcji organicznej, uzyskanej z mechanicznej separacji zmieszanych odpadów komunalnych[33].

Na terenie miasta działa 13 firm przewozowych, które posiadają zezwolenie na odbiór i transport odpadów komunalnych.

W zakresie gospodarki odpadami dla Radomia, ale także dla kilku sąsiednich powiatów duże znaczenie będzie miało planowane na rok 2008 otwarcie Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych.

Zostanie on wybudowany na terenie zajmującym niemal 10 ha w Wincentowie – dzielnicy Radomia zlokalizowanej w północnej części miasta, przy drodze krajowej nr 7. Zakład będzie oddalony od strefy mieszkalnej, dzięki czemu nie będzie miał negatywnego wpływu na warunki mieszkaniowe.

„Koncepcja funkcjonowania ZUOK, oparta jest przede wszystkim o proces mechanicznej i biologicznej obróbki odpadów, zaadaptowana została do wymagań dyrektyw unijnych. Pozwoli to na elastyczność działań w odniesieniu do selektywnej zbiórki odpadów zielonych, oraz wytwarzania kompostu wysokiej jakości. Podobne rozwiązania techniczne zostaną bowiem zastosowane zarówno dla odpadów zielonych jak i frakcji organicznej, uzyskanej z mechanicznej separacji zmieszanych odpadów komunalnych.

Program funkcjonalny Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych obejmuje następujące elementy:

- Rejestracja i ważenie dostarczonych odpadów;
- Mechaniczne sortowanie „mokrych" odpadów zmieszanych;
- Sortowanie i rozdrabnianie odpadów wielkogabarytowych;
- Kompostowanie frakcji 20-100 mm z sortowania odpadów zmieszanych;
- Kompostowanie odpadów zielonych i bio-odpadów;
- Kruszenie i obróbka odpadów z rozbiórki;
- Obróbka frakcji energetycznej (> 100 mm z sortowania „mokrych" odpadów zmieszanych, również niektóre pozostałości z przeróbki odpadów wielkogabarytowych i z rozbiórki);
- Końcowe składowanie drobnej frakcji nie podlegającej recyklingowi (drobna frakcja z sortowania „mokrych" odpadów zmieszanych oraz specyficznych pozostałości z obróbki odpadów)"[34].

[33] http://www.radkom.com.pl
[34] http://www.radkom.com.pl.

* * *

Warto w tym miejscu, tak na pograniczu opisu systemu ciepłowniczego i gospodarki odpadami zwrócić uwagę na jedną istotną kwestię. Chodzi o fakt, że ZUOK, kiedy już rozpocznie swoją działalność oraz Ciepłownia „Północ" wraz z rezerwą terenu należącą do „RADPEC" S.A. zlokalizowane będą w bardzo niewielkiej odległości od siebie.

Jednym z produktów jakie będą powstawały w wyniku funkcjonowanie Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych będą tak zwane frakcje palne. Istnieje natomiast technologia pozwalająca na wykorzystywanie frakcji palnych do wytwarzania energii cieplnej.

Z konsultacji przeprowadzonych przez autorów niniejszego opracowania z „RADPEC" S.A. wynika, że także w Radomiu mogłaby funkcjonować taka instalacja, która byłaby w stanie zaspokoić potrzeby letnie miasta w zakresie dostaw energii cieplnej (chodzi przede wszystkim o podgrzewanie wody). Jedynym warunkiem opłacalności przedsięwzięcia jest zapewnienie odpowiedniego strumienia frakcji palnych dostarczanych do ciepłowni w okresie letnim. Jak wynika z przeprowadzonych już w tym zakresie badań, samo miasto nie jest w stanie wytworzyć takiej ilości odpadów, która pozwoliłaby na wytwarzanie energii cieplnej dla Radomia tylko z wykorzystaniem frakcji palnych przez cały okres letni. Pamiętać jednak należy, że ZUOK będzie obsługiwał także powiaty sąsiadujące z miastem, co daje szanse na wytworzenie odpowiedniej ilości odpadów, a tym samym frakcji palnych.

Wspomniana na wstępie kwestia lokalizacji zakładu utylizacji i ciepłowni jest istotna, ponieważ przy ewentualnym nawiązaniu współpracy przez obie jednostki, transport frakcji palnych odbywałby się na bardzo niewielkiej przestrzeni, co w znacznym stopniu ograniczyłoby koszty produkcji energii.

Wykorzystywanie produktów przetworzenia odpadów komunalnych do pozyskiwania energii cieplnej stanowi pewnego rodzaju szansę rozwojową dla Radomia. Realizacja takiego przedsięwzięcia musiałaby być poprzedzona odpowiednimi badaniami w celu określenia jego opłacalności. Należałoby także przeprowadzić konsultacje prawne, jednak niezależnie od tych niedogodności projekt taki jest godny uwagi.

Energia elektryczna

Na terenie Radomia poziom zaopatrzenia odbiorców oraz stan techniczny sieci przesyłowej i rozdzielczej jest oceniany jako bardzo dobry.

Radom czerpie energię elektryczną m.in. z Elektrowni Kozienice, skąd prąd napowietrznymi liniami przesyłany jest do dwóch stacji rozdzielczych w Kozienicach i w Rożkach. Stacje te są elementami krajowego systemu energetycznego, natomiast dysponentami linii przesyłowych są Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A.

Na terenie miasta odbiorcy zasilani są przez sześć głównych punktów zasilania. Energia jest do tych punktów doprowadzana rozdzielczymi liniami napowietrznymi ze stacji Kozienice i Rożki.

Dostęp do Internetu

Na terenie Radomia działa 13 dostawców usług dostępu do Internetu. Są to firmy:

- Copy Con Sp. z o.o.;
- ATS Sp. j.;
- MultiFOX;
- GH NET;
- Vectra (dawniej TK Dami);
- MNI Telecom Sp. z o.o. (dawniej Pilicka Telefonia);
- Telekomunikacja Polska;
- Tronic (sieci osiedlowe);
- P.T.I. Algo- firma która wdrożyła w Radomiu system WiMAX;
- RadNet;
- Cafe-Net;
- InfoPlus;
- power_NET - Power Media System - Radiowy Internet.

5. ANALIZY BENCHMARKINGOWE

Przyjmując najogólniejszą z możliwych definicji, *benchmarking* jest to badanie porównawcze (analiza porównawcza). Pojęcie to pierwotnie stosowane było w świecie biznesu, gdzie przedsiębiorstwa w celu doskonalenia procesów biznesowych porównywały między sobą stosowane w poszczególnych firmach procesy i praktyki. Porównania takie miały na celu podpatrywanie dobrych praktyk u konkurencji, podglądania rozwiązań, które mogłyby przyczynić się do lepszego, szybszego, bardziej efektywnego rozwoju danego przedsiębiorstwa. W myśl zasady, że warto uczyć się na błędach, w szczególności jeśli są to błędy popełniane przez innych.

Ta metoda „doskonalenia się" została zaimplementowana także na grunt polityki publicznej, na grunt samorządowy. Jest ona powszechnie stosowana przez władze lokalne, które za jej pomocą określają stopień rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych jednostek terytorialnych. Taka ocena jest bowiem możliwa jedynie na zasadzie porównania, ponieważ punktem, układem odniesienia są inne miasta, gminy, powiaty, czy województwa.

Stąd też Radom, chcąc realnie ocenić stopień swojego rozwoju, swoją pozycję wśród miast o podobnej charakterystyce, swoje mocne i słabe strony, powinien zastosować tą właśnie metodę. Będzie to zwłaszcza cenne w procesie przygotowywania strategii rozwoju miasta, ponieważ pozwoli na wskazanie głównych obszarów, których powinny dotyczyć działania strategiczne. Obszarów w tym momencie zaniedbanych, które należałoby wzmocnić, lub też obszarów, które wyróżniają miasto, dzięki którym Radom będzie w stanie w przyszłości szybciej się rozwijać.

* * *

Radom jest miastem wyjątkowym w skali województwa mazowieckiego, ale także w skali kraju. Jest to największe po Warszawie, pod względem liczby ludności i zajmowanej powierzchni miasto w województwie mazowieckim. Radom jest także jednym z najgęściej zaludnionych miast w Polsce. Jest on także jednym z największych miast nie będących stolicami województw. Pod względem liczby ludności Radom zajmuje w Polsce 14 miejsce i ma większą liczbę mieszkańców od Kielc, Olsztyna i Opola, które są miastami wojewódzkimi. Między innymi z tych powodów trudno jest wybrać miasta, z którymi należałoby porównać Radom. Mimo swojego potencjału w porównaniu z miastami wojewódzkimi prawdopodobnie wypadłby niekorzystnie, natomiast w klasyfikacji miast na prawach powiatu byłby klasą sam dla siebie. W poniższym opracowaniu zdecydowano się więc wybrać miasta do analizy benchmarkingowej posługując się kryterium bezwzględnej liczby ludności i gęstości zaludnienia.

W wyniku analiz statystycznych i konsultacji z Urzędem Miejskim w Radomiu zdecydowano się na następujący zestaw miast:

- Radom,
- Kielce,
- Częstochowa,
- Słupsk,
- Płock.

Wydaje się, że miastem najbardziej podobnym do Radomia w powyższym zestawie, ale także w Polsce jest Częstochowa. Oba te ośrodki mają podobną liczbę mieszkańców, a także są największymi miastami swoich regionów, obok miast wojewódzkich.

Po zaprezentowanym powyżej wstępie błędem może wydawać się wybór Kielc. Jest to miasto wojewódzkie i przynajmniej teoretycznie powinno mieć przewagę w kwestii rozwoju społeczno-gospodarczego nad Radomiem, wynikającą z zajmowanej wyższej pozycji w hierarchii administracyjnej. Autorzy niniejszego opracowania uważają jednak, że benchmarking przygotowany dla Radomia byłby niepełny gdyby nie zostały w nim uwzględnione Kielce. Kielce są bowiem niejako naturalnym konkurentem Radomia, nawet pomimo tego, że ma inną pozycję w hierarchii administracyjnej. Odległość między Kielcami i Radomiem jest na tyle niewielka (78 km), że oba miasta skorzystałyby na zdrowej konkurencji, a gdyby udało się doprowadzić do współpracy miast mógłby tu wytworzyć się układ podobny do układu Bydgoszcz-Toruń. Takim przykładem, który przychodzi na myśl jest lotnisko, które chcą zbudować oba miasta, a tak naprawdę inicjatywę tą można by zrealizować wspólnie, dzieląc koszty i podwajając korzyści.

* * *

W przypadku *benchmarkingu* jednostek samorządu terytorialnego porównuje się cechy składające się na atrakcyjność inwestycyjną tych jednostek. Atrakcyjność inwestycyjna jest to bowiem „zespół przewag i niedostatków miejsca inwestycji" (Budner, 2000, s. 224). Ponadto atrakcyjność może być definiowana, jako „...zdolność lokalnej jednostki terytorialnej do bycia postrzeganą jako konkurencyjna (jako rywal). O atrakcyjności lokalnych jednostek terytorialnych dla przedsiębiorców, inwestorów, turystów, mieszkańców decydują rodzaje i cechy zasobów" (Murawska, Siemiński, Topczewska, 2001, s. 84). Zasoby te, są w syntetyczny (statystyczny) sposób przedstawiane za pomocą czynników lokalizacji. Dlatego warto w tym miejscu powiedzieć również kilka słów na ich temat.

Już od bardzo dawna przestrzenne rozmieszczenie działalności gospodarczej, a w szczególności nowych inwestycji, było przedmiotem zainteresowania teorii lokalizacji. Na początku XIX wieku kwestia ta znalazła odzwierciedlenie w literaturze. Za pierwszego klasyka teorii lokalizacji uznany jest – J.H. von Thünen. Zajmował się on zróżnicowaniem użytkowania ziemi wokół miast. Pierwszy zwrócił uwagę na cenę ziemi i jej spadającą wartość w miarę oddalania się od miasta, czyli rynku zbytu. Pierwszy również mówił o kosztach produkcji i kosztach transportu produktu do rynku zbytu.

Autorem, który pierwszy wprowadził, na przełomie XIX i XX wieku, pojęcie czynnika lokalizacji był kolejny klasyk teorii lokalizacji – Alfred Weber. Według niego czynnik lokalizacji to „rodzaj wyraźnie określonej korzyści, która powstaje w działalności gospodarczej, kiedy ta działalność występuje w danym miejscu lub ogólniej, w danym rodzaju miejsca" (Swianiewicz, Dziemianowicz, 1998, s. 5). Wyróżnił on jedynie trzy zasadnicze czynniki: koszty transportu (o znaczeniu podstawowym), koszty siły roboczej i koszty (korzyści) aglomeracji (o znaczeniu uzupełniającym).

W późniejszym okresie powstawały kolejne teorie dotyczące miejsca lokalizacji działalności gospodarczej. Wszystkie one opierały się na pewnym zestawie czynników lokalizacji. Zestaw taki dostosowywany był do panujących realiów, modyfikowany z biegiem lat, wraz z postępem technologicznym i intelektualnym. Badania te „zwracały często uwagę na: wzrost znaczenia gałęzi gospodarki o lokalizacji niezwiązanej, wzrost znaczenia czynników związanych z jakością kwalifikacji i wykształcenia, komplikacje związane z wielkością producentów, rynków zbytu i koniecznością jednoczesnego uwzględnienia licznych czynników decydujących o lokalizacji, globalizację gospodarki, czyli wpływ tego procesu na decyzje lokalizacyjne" (Swianiewicz, Dziemianowicz, 1998, s. 5-6).

Dlatego tak ważny w tym opracowaniu będzie zestaw czynników, które zostaną wykorzystane do przeprowadzenia analizy porównawczej atrakcyjności inwestycyjnej, konkurencyjności Radomia, Kielc, Częstochowy, Płocka i Słupska. Zestaw ten będzie w dużym stopniu wzorowany na zestawie stworzonym przez P. Swianiewicza i W. Dziemianowicza w ich pracy pt. „Atrakcyjność inwestycyjna miast". Poszczególne czynniki pogrupowali oni do szerszych kategorii, które nazwali klimatami inwestycyjnymi. Podobnie będzie w przypadku poniższej analizy, gdzie 32 czynniki[35] zaliczono do 9 kategorii. Są to:

[35] Czynniki wybrane do badania są to najbardziej popularne wskaźniki stosowane w podobnego rodzaju analizach. Ich wybór był podyktowany właśnie tym, że są one powszechnie stosowane, jak także dostępnością danych statystycznych. Autorzy starali się, aby były to czynniki możliwie najprostsze i jednocześnie pozwalające na wyciagnięcie jak najbardziej obiektywnych wniosków.

1. Podstawowe dane statystyczne określające potencjał społeczno-gospodarczy:

1.1. dochody własne budżetów gminnych na 1 mieszkańca;
1.2. udział jednostek z sektora usług w ogóle jednostek zarejestrowanych w systemie REGON;
1.3. udział procentowy osób zatrudnionych w sektorze usług w ogóle osób pracujących;
1.4. udział jednostek z sektora przemysłowego w ogóle jednostek zarejestrowanych w systemie REGON;
1.5. udział procentowy osób zatrudnionych w sektorze przemysłowym w ogóle osób pracujących.

2. Chłonność rynku:

2.1. liczba ludności według faktycznego miejsca zamieszkania;
2.2. udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca;
2.3. udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca;
2.4. bilans wymeldowań i zameldowań w ruchu wewnętrznym i zewnętrznym łącznie;
2.5. jednostki zarejestrowane w systemie REGON na 1000 mieszkańców.

3. Dostępność transportowa:

3.1. przybliżona odległość z centrum miasta do najbliższego lotniska lokalnego (Okęcie, Kraków, Gdańsk, Poznań, Szczecin, Wrocław);
3.2. przybliżona odległość z centrum miasta do najbliższego przejścia granicznego;
3.3. przybliżona odległość z centrum miasta do najbliższego miasta wojewódzkiego.

4. Zasoby pracy:

4.1. ludność w wieku produkcyjnym jako procent ogółu ludności;
4.2. liczba osób pracujących pracy jako % ludności w wieku produkcyjnym;
4.3. stopa bezrobocia;
4.4. średnie miesięczne wynagrodzenie brutto mieszkańców miasta.

5. Charakterystykę infrastruktury społecznej i gospodarczej:

5.1. liczba łóżek w szpitalach (ogółem, to znaczy tych w gestii gmin, powiatów i województw) na 1000 mieszkańców;
5.2. księgozbiór w woluminach w placówkach bibliotecznych na 1000 mieszkańców;
5.3. czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców;
5.4. miejsca na widowni w kinach stałych na 1000 mieszkańców;
5.5. liczba zwiedzających muzea na 1000 mieszkańców;
5.6. liczba jednostek zarejestrowanych w systemie REGON w sekcji "J" na 1000 mieszkańców;
5.7. liczba jednostek zarejestrowanych w systemie REGON w sekcji "K" na 1000 mieszkańców.

6. Poziom przedsiębiorczości, najważniejsze firmy:

6.1. liczba prywatnych jednostek zarejestrowanych w systemie REGON (podmiotów gospodarczych) na 1000 mieszkańców;
6.2. udział jednostek prywatnych w ogóle jednostek zarejestrowanych w systemie REGON (podmiotów gospodarczych).

7. Stan środowiska przyrodniczego:

7.1. udział terenów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni miasta (rezerwaty, parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000).

8. Potencjał naukowy i innowacyjny:

8.1. ludność z wyższym wykształceniem jako % ludności dorosłej (prawdopodobnie najnowsze dostępne dane będą pochodziły ze spisu powszechnego 2002);
8.2. liczba uczniów przypadająca na jedno liceum ogólnokształcące;
8.3. liczba uczniów liceów w przeliczeniu na 1000 mieszańców w wieku przedprodukcyjnym.

9. Przykłady inwestycji zagranicznych:

9.1. liczba zarejestrowanych spółek z kapitałem zagranicznym na 1000 mieszkańców;
9.2. udział spółek z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie spółek prawa handlowego.

5.1. Podstawowe dane statystyczne określające potencjał społeczno-gospodarczy

Dane zaprezentowane w tym podpunkcie mają na celu ogólne określenie potencjału społeczno-gospodarczego Radomia.

Miasto	dochody własne budżetów gminnych na 1 mieszkańca	udział jednostek z sektora usług w ogóle jednostek zarejestrowanych w systemie REGON	udział procentowy osób zatrudnionych w sektorze usług w ogóle osób pracujących	udział jednostek z sektora przemysłowego w ogóle jednostek zarejestrowanych w systemie REGON	udział procentowy osób zatrudnionych w sektorze przemysłowym w ogóle osób pracujących
Radom	1204,94 **[5]**	78,78 **[4]**	67,84 **[3]**	20,13 **[2]**	30,28 **[3]**
Kielce	1433,61 **[3]**	81,08 **[2]**	68,93 **[2]**	18,54 **[4]**	30,01 **[1]**
Częstochowa	1302,70 **[4]**	75,60 **[5]**	55,73 **[4]**	23,28 **[1]**	43,22 **[4]**
Płock	2725,35 **[1]**	80,30 **[3]**	54,64 **[5]**	18,68 **[3]**	44,05 **[5]**
Słupsk	1785,38 **[2]**	82,79 **[1]**	69,11 **[1]**	16,05 **[5]**	30,16 **[2]**

Analiza pierwszego z zaproponowanych tu wskaźników – dochody własne budżetów gminnych na 1 mieszkańca – ogólnie rzecz biorąc świadczy o stopniu samodzielności finansowej poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Można przyjąć założenie, że im wyższe dochody własne uzyskuje, w tym przypadku, miasto, tym jest ono bardziej samowystarczalne, bardziej aktywne, lepiej zarządzane. Przez to natomiast bardziej atrakcyjne inwestycyjnie, ponieważ jeśli potrafi ono dobrze zadbać o swój interes, dobrze zarządzać i wykorzystywać swoje zasoby to istnieje uzasadnione podejrzenie, że będzie dobrym gospodarzem dla podmiotów zewnętrznych. Dobre zarządzanie oznacza, że osoby zarządzające znają się na tym co robią, co daje nadzieję potencjalnym inwestorom na dobrą współpracę z takimi osobami.

W związku z faktem, że każde z porównywanych tu miast, mimo podobieństw, ma inną charakterystykę, aby uczynić dane porównywalnymi, poszczególne wartości odniesiono do liczby mieszkańców poszczególnych ośrodków.

Pozostałe czynniki zamieszczone w poniższym podrozdziale charakteryzują strukturę gospodarki lokalnej oraz strukturę zatrudnienia miast. Zdecydowano się nie prezentować danych odnośnie sektora rolniczego, ponieważ na obszarach miejskich dominujące znaczenie powinny mieć przemysł i usługi, a zwłaszcza usługi. Wysoki udział sektora usługowego w strukturze gospodarki lokalnej oraz w strukturze zatrudnienia świadczy o nowoczesności tej gospodarki. Jest to zależność wprost proporcjonalna.

W przypadku przemysłu natomiast jest odwrotnie. Wysokie zatrudnienie w przemyśle świadczy zazwyczaj o tym, że stosowane w tym sektorze technologie są przestarzałe i wymagają zatrudniania wysokiej liczby pracowników obsługujących proces produkcyjny.

Jeśli chodzi o omawiane miasta, najwyższy udział jednostek z sektora usług w ogólnej liczbie jednostek zarejestrowanych w systemie REGON odnotowano w Słupsku, co jednak nie do końca musi świadczyć o tym, że miasto to ma najlepiej rozwiniętą gospodarkę spośród wszystkich poddanych analizie. Stan ten może być bowiem spowodowany faktem, że Słupsk w dużym stopniu czerpie korzyści z ruchu turystycznego i duży odsetek podmiotów usługowych jest związany z tą właśnie cechą ośrodka. Nie

zmienia to jednak niestety faktu, że Radom został tu sklasyfikowany na 4 miejscu, wyprzedając tylko Częstochowę.

W kwestii udziału procentowego osób zatrudnionych w sektorze usług w ogólnej liczbie osób pracujących, Radom zajmuje 3 pozycję, za Słupskiem i Kielcami. Oznacza to więc, że poszczególne podmioty usługowe zlokalizowane w Radomiu zatrudniają relatywnie wyższą liczbę pracowników, niż to ma miejsce w pozostałych analizowanych miastach. Niestety nie jest to sytuacja korzystna, ponieważ świadczy ona o występowaniu znacznej liczby dużych przedsiębiorstw zatrudniających wielu pracowników, co w przypadku Radomia oznacza najprawdopodobniej hipermarkety i centra handlowe. Ponadto, jak wynika z wielu badań, motorem napędowym współczesnych gospodarek są małe i średnie przedsiębiorstwa, dlatego korzystne jest kiedy w usługach pracuje dużo osób, natomiast podwójna korzyść jest osiągana przez gospodarkę, kiedy te osoby pracują w dużej liczbie firm. To znaczy, należy dążyć do sytuacji, kiedy jest dużo małych i średnich firm, ponieważ firmy takie są bardziej innowacyjne i dzięki nim miasto może szybciej się rozwijać. Należy odchodzić od modelu, w którym dominują duże korporacje zatrudniające tysiące pracowników. Nie służy to lokalnej gospodarce.

Odwrotnie sytuacja wygląda, jeśli chodzi o sektor przemysłowy. Statystyki wskazują, że w Radomiu zakłady przemysłowe zatrudniają relatywnie mniej osób niż to ma miejsce w pozostałych z badanych miast. Jest to sytuacja korzystna, ponieważ w przemyśle działają takie same mechanizmy, jeśli chodzi o stosunek osób zatrudnionych do liczby firm. Po zamknięciu dużych zakładów przemysłowych, które działały na terenie miasta, obecnie sektor ten składa się z mniejszych jednostek, zatrudniających mniejszą liczbę osób, co jak wspomniano wcześniej jest korzystne z punktu widzenia innowacyjności i konkurencyjności tych jednostek.

5.2. Chłonność rynku

Zadaniem kolejnych czynników jest scharakteryzowanie chłonności rynku poszczególnych miast. Ogólnie rzecz biorąc, chodzi o zasobność, społeczności lokalnej, lokalnych przedsiębiorstw i samej jednostki samorządu terytorialnego.

Miasto	liczba ludności według faktycznego miejsca zamieszkania	udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	bilans wymeldowań i zameldowań w ruchu wewnętrznym i zewnętrznym łącznie	jednostki zarejestrowane w systemie REGON na 1000 mieszkańców
Radom	226 895 **[2]**	522,78 **[5]**	21,96 **[5]**	-1225 **[5]**	107,98 **[3]**
Kielce	206 381 **[3]**	677,61 **[2]**	53,67 **[3]**	-1160 **[4]**	142,91 **[1]**
Częstochowa	242 636 **[1]**	585,01 **[4]**	59,06 **[2]**	-924 **[3]**	102,43 **[4]**
Płock	126 264 **[4]**	848,69 **[1]**	326,45 **[1]**	-483 **[1]**	96,93 **[5]**
Słupsk	97 857 **[5]**	602,35 **[3]**	37,77 **[4]**	-500 **[2]**	140,80 **[2]**

Podstawowym czynnikiem, którego używa się przy opisie chłonności rynku jest liczba ludności zamieszkującej dane miejsce. Jeśli chodzi o wartości bezwzględne zazwyczaj korzysta się ze statystyk Głównego Urzędu Statystycznego zawierających dane o osobach faktycznie zamieszkujących określoną jednostkę, do obliczeń innych wskaźników stosuje się liczbę osób zameldowanych.

Liczba ludności jest ważna, ponieważ określa ona wielkość rynku. Im więcej mieszkańców tym większy rynek, więcej potencjalnych klientów i większa szansa na sprzedanie większej liczby produktów. W kategorii tej Radom wypada bardzo dobrze, wśród badanych miast, zajmuje bowiem drugą pozycję za Częstochową.

Na liczbę ludności ma natomiast wpływ saldo migracji. W poniższym badaniu opisane jako bilans zameldowań i wymeldowań w ruchu wewnętrznym i zewnętrznym łącznie. We wszystkich omawianych miastach ma on wartość ujemną, w najmniejszym wymiarze w Płocku, a w największym w Radomiu. Można taką sytuację tłumaczyć dwojako, po pierwsze może to być przejaw złych warunków życia, lub pracy, co skutkuje poszukiwaniem innego lepszego miejsca do życia. Z drugiej strony może to być także efektem kolejnego etapu w cyklu rozwoju miasta, kiedy ludzie zmęczeni jego uciążliwościami, w poszukiwaniu spokojnej okolicy do zamieszkania wyprowadzają się poza jego granice. W celu udzielenia jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie, należałoby przeprowadzić dodatkowe badania. Na potrzeby niniejszego dokumentu należy przyjąć , że ujemny bilans zameldowań i wymeldowań jest zjawiskiem niekorzystnym, które władze miasta powinny starać się zniwelować.

Wskaźniki mówiące o udziale budżetu miasta w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych i od osób prawnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca – w pośredni sposób informują o zamożności mieszkańców i przedsiębiorstw z danej miejscowości. Wyższy podatek świadczy o większych zarobkach. Tymczasem zamożniejsi mieszkańcy to znów dla inwestorów większa szansa na sprzedanie swoich produktów. Niestety Radom w obu tych kategoriach zajmuje ostatnie miejsce.

Dla chłonności rynku istotna jest także liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie danej jednostki. Podobnie jak w przypadku mieszkańców, większa liczba firm to więcej potencjalnych klientów. W odróżnieniu jednak od tego czynnika, bezwzględną liczbę podmiotów gospodarczych należy w pewien sposób zestandaryzować, w tym przypadku najlepiej jest ją odnieść właśnie do liczby mieszkańców miasta. W omawianej klasyfikacji Radom zajął 3 pozycję za Kielcami i Słupskiem.

5.3. Dostępność transportowa

Jedną z mocnych stron Radomia jest jego dostępność komunikacyjna. W poniższej analizie zdecydowano się wybrać trzy czynniki, na podstawie których można by wskazać miasta o najwyższej dostępności komunikacyjnej.

Po pierwsze była to odległość z centrum miasta do najbliższego lotniska obsługującego ruch lokalny. Radom osiągnął tu najlepszy wynik, choć warto zauważyć, że różnice pomiędzy poszczególnymi miastami nie były bardzo znaczące.

W klasyfikacji pozostałych dwóch czynników, czyli odległości do najbliższego przejścia granicznego, oraz odległości do najbliższego miasta wojewódzkiego, Radom zajął 3 miejsce.

Wskaźniki te nie uwzględniają jednak aspektów jakościowych, a gdyby brać takie pod uwagę, Radom wydaje się nie mieć konkurentów wśród pozostałych miast. Przede wszystkim oczywiście dzięki bliskości Warszawy i największego międzynarodowego portu lotniczego w Polsce (Okęcie). Dostępność komunikacyjna jest więc bardzo silnym atutem Radomia, który miasto powinno wykorzystywać w dalszym rozwoju.

Miasto	przybliżona odległość z centrum miasta do najbliższego lotniska lokalnego (Okęcie, Kraków, Gdańsk, Poznań, Szczecin, Wrocław)	przybliżona odległość z centrum miasta do najbliższego przejścia granicznego	przybliżona odległość z centrum miasta do najbliższego miasta wojewódzkiego
Radom	102 **[1]**	185 **[3]**	80 **[3]**
Kielce	108 **[4]**	170 **[2]**	0 **[1]**
Częstochowa	107 **[3]**	131 **[1]**	65 **[2]**
Płock	103 **[2]**	228 **[5]**	98 **[4]**
Słupsk	116 **[5]**	201 **[4]**	116 **[5]**

5.4. Zasoby pracy

Wskaźniki poniżej zaprezentowane mają na celu określenie przede wszystkim ilości dostępnej w poszczególnych miastach siły roboczej.

Odsetek osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności pośrednio wskazuje na potencjalną liczbę osób zdolnych do pracy. Jeśli część ta jest duża, istnieje potencjalnie większe prawdopodobieństwo znalezienia w tej jednostce pracownika. Teoretycznie w Radomiu odsetek ten jest wysoki, bo wynosi ponad 65%, jednakże w porównaniu z innymi miastami jest to wynik najgorszy.

Dodatkowo niekorzystnie o zasobach pracy w Radomiu świadczy liczba osób pracujących stanowiąca procent ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik obliczony dla Radomia jest bardzo niski, w związku z czym miasto zajmuje w klasyfikacji ostatnie miejsce. Ponadto wartość obliczona dla Radomia, jest o prawie 9 punktów procentowych niższa niż w Słupsku, który zajął 4 miejsce. Sytuacja taka może wynikać z niedoskonałości statystyk Głównego Urzędu Statystycznego, ale aż tak duża różnica między poszczególnymi miastami wskazuje na poważny problem, z jakim boryka się miasto. Z pewnością należałoby przeprowadzić w tym względzie bardziej pogłębione badania, ponieważ skala problemu wydaje się być alarmująca. Jeśli bowiem z całej populacji miasta pracuje jedna trzecia osób potencjalnie zdolnych do pracy, miastu będzie bardzo trudno wejść na ścieżkę dynamicznego rozwoju.

Radom charakteryzuje się także niestety bardzo wysoką stopą bezrobocia. Ogólnie rzecz biorąc występują dwa podejścia do tej kwestii. Pierwsze mówi, że wysoka liczba osób bezrobotnych jest zjawiskiem korzystnym z punktu widzenia inwestora, ponieważ łatwiej jest w takich warunkach znaleźć pracownika. Z drugiej jednak strony wysokie bezrobocie świadczy o niskim poziomie rozwoju gospodarki lokalnej, co nie jest korzystne ani dla potencjalnych inwestorów, ani dla osób, które mogłyby chcieć się osiedlić w danym mieście.

Podobnie kwestia przedstawia się, jeśli chodzi o średnie miesięczne wynagrodzenie brutto. Wyższe pensje pracowników oznaczają zazwyczaj niższe dochody pracodawcy, który może w związku z tym zdecydować się na przeniesienie swojej działalności w miejsce, gdzie koszty te będą niższe. Z drugiej natomiast strony, niskie dochody ludności świadczą o słabej kondycji gospodarki lokalnej, co nie jest atrakcyjne, ani inwestycyjnie ani osiedleńczo. W klasyfikacji tej Radom zajmuje 4 miejsce i wyprzedza jedynie Słupsk. Sytuacja taka jest oczywiście niekorzystna, ale odpowiednio przedstawiona może być cechą miasta, która będzie przyciągała potencjalnych inwestorów, szukających relatywnie taniej siły roboczej. Niesie to za sobą oczywiście zagrożenie, że inwestorzy pojawiający się w mieście będą prowadzili przedsiębiorstwa niezaawansowane technologicznie, oferujące produkt masowy niskiej jakości. Jednak władze miasta powinny jak się wydaje szukać złotego środka. To znaczy starać się zapewnić pracę zarówno wykształconej jak i niewykształconej części społeczeństwa. Na pewnych etapach rozwoju gospodarczego miast czy regionów także zakłady nastawione na produkcję masową spełniają swoją bardzo ważną rolę. Dlatego nie należy się ich tak

bardzo obawiać nastawiając się jedynie na nowoczesne technologie i przemysł wiedzo-chłonny.

Zdecydowanym liderem w tej kategorii jest Płock, można przypuszczać że dzięki rafinerii.

Miasto	ludność w wieku produkcyjnym jako procent ogółu ludności	liczba osób pracujących jako % ludności w wieku produkcyjnym	stopa bezrobocia (%) dane za sierpień 2007	średnie miesięczne wynagrodzenie brutto mieszkańców miasta
Radom	65,13 **[5]**	33,76 **[5]**	22,5 **[5]**	2 348,10 **[4]**
Kielce	67,17 **[1]**	49,30 **[2]**	10,4 **[1]**	2 461,78 **[2]**
Częstochowa	65,98 **[4]**	46,76 **[3]**	11,1 **[2]**	2 355,01 **[3]**
Płock	67,16 **[2]**	52,08 **[1]**	13,8 **[3]**	3 181,39 **[1]**
Słupsk	66,77 **[3]**	42,18 **[4]**	22,1 **[4]**	2 231,21 **[5]**

5.5. Charakterystyka infrastruktury społecznej i gospodarczej

Pierwsze pięć z wymienionych w poniższej tabeli czynników ma za zadanie określić cechy infrastruktury społecznej w poszczególnych miastach. Dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna natomiast jest jednym z ważnych elementów składających się na wysoką jakość życia. Jak widać, gdyby oceniać tylko na podstawie tych statystyk, należałoby stwierdzić, że warunki życia w Radomiu są najgorsze wśród badanych miast. Niedomaga tu zarówno opieka zdrowotna (najmniejsza liczba łóżek w szpitalach ogólnych przypadająca na 10 000 mieszkańców), jak również instytucje kultury (najmniejszy księgozbiór, najmniej jest czytelników, a także najmniej osób zwiedzających muzea).

Miasto	liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 000 mieszkańców	Księgozbiór w woluminach w placówkach bibliotece-nych na 1000 mieszkańców	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców	miejsca na widowni w kinach stałych na 1000 mieszkańców	liczba zwiedzają-cych muzea na 1000 mieszkańców	liczba jednostek zarejestrowa nych w systemie REGON w sekcji "J" na 1000 mieszkańców	liczba jednostek zarejestrowa nych w systemie REGON w sekcji "K" na 1000 mieszkańców
Radom	63,2 **[5]**	1 785,11 **[5]**	119,23 **[5]**	6,91 **[4]**	173,80 **[5]**	4,55 **[3]**	13,83 **[4]**
Kielce	69,4 **[3]**	2 666,28 **[4]**	267,41 **[2]**	10,00 **[1]**	646,60 **[2]**	6,03 **[2]**	24,94 **[2]**
Częstochowa	70,2 **[2]**	2 776,91 **[2]**	239,52 **[4]**	7,76 **[2]**	226,91 **[4]**	4,30 **[5]**	13,58 **[5]**
Płock	83,3 **[1]**	3 003,70 **[1]**	344,68 **[1]**	4,63 **[5]**	310,46 **[3]**	4,48 **[4]**	15,98 **[3]**
Słupsk	66,2 **[4]**	2 671,79 **[3]**	264,20 **[3]**	7,24 **[3]**	1 667,86 **[1]**	6,64 **[1]**	29,80 **[1]**

Infrastruktura gospodarcza to ogólnie rzecz ujmując szeroko pojęte instytucje otoczenia biznesu. W tych dwóch konkretnych przypadkach chodzi o podmioty sklasyfikowane według kodów Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji „J" i „K", czyli odpowiednio do grupy podmiotów zajmujących się pośrednictwem finansowym oraz obsługą nieruchomości, wynajmem i usługami związanymi z prowadzeniem działalności gospodarczej. Czynniki zostały zbudowane standardowo poprzez odniesienie bezwzględnej liczby wymienionych podmiotów do liczby mieszkańców poszczególnych miast. Radom niestety wciąż zajmuje pozycję w drugiej połowie stawki analizowanych miast, jednak w tym przypadku jest nieco lepiej niż to miało miejsce przy okazji infrastruktury społecznej.

Omawiane tu czynniki mają znaczenie w tym sensie, że duża liczba instytucji otoczenia biznesu istotnie ułatwia prowadzenie działalności gospodarczej, co sprzyja rozwojowi gospodarczemu. Jak widać w tabeli, Radom nie jest już w tym względzie ostatni, ale także pozostaje jeszcze wiele do zrobienia w mieście jeśli chodzi o infrastrukturę gospodarczą.

5.6. Poziom przedsiębiorczości

Miasto	liczba prywatnych jednostek zarejestrowanych w systemie REGON (podmiotów gospodarczych) na 1000 mieszkańców	udział jednostek prywatnych w ogóle jednostek zarejestrowanych w systemie REGON (podmiotów gospodarczych)
Radom	105,64 **[3]**	97,83 **[2]**
Kielce	139,80 **[1]**	97,83 **[2]**
Częstochowa	100,76 **[4]**	98,37 **[1]**
Płock	94,45 **[5]**	97,44 **[4]**
Słupsk	130,78 **[2]**	92,89 **[5]**

Mając w pamięci powyżej opisane czynniki i ich wartości obliczone dla Radomia (zwłaszcza jeśli chodzi o zasoby pracy), niemal zaskakujące są miejsca, które zajął Radom w klasyfikacji mówiącej o poziomie przedsiębiorczości. Jak widać zdecydowana większość podmiotów funkcjonujących na terenie miasta są to jednostki prywatne (97,83%) i przypada ich ponad 105 na 1000 mieszkańców. Wskaźniki te mogą świadczyć o oddolnym potencjale miasta, o potencjale społeczności lokalnej, która wykazuje się relatywnie wysokim stopniem przedsiębiorczości.

Jest to bardzo istotny i korzystny fakt, który należy uwzględnić zarówno w promocji miasta, jak też w dalszym rozwoju miasta.

5.7. Stan środowiska przyrodniczego

Miasto	udział terenów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni miasta
Radom	0,06
Kielce	71,89
Częstochowa	6,29
Płock	22,69
Słupsk	0,00

W tym przypadku nie zdecydowano się na zhierarchizowanie wyników, ponieważ nie można jednoznacznie stwierdzić, czy dla rozwoju miasta bardziej korzystnym jest czy omawiany czynnik osiąga niską czy wysoką wartość. Należy zdecydować czy czynnik ten zwiększa atrakcyjność inwestycyjną miasta, czy ją zmniejsza. Jest to uzależnione od ewentualnego inwestora. Inwestor przemysłowy uzna dużą powierzchnię terenów chronionych za wadę, ponieważ na terenach tych znacznie ograniczona jest możliwość prowadzenia działalności, a wręcz jest ona zabroniona. Natomiast inwestorzy z dziedziny usług (np. turystycznych) uznają tą cechę za pozytywną, podobnie przedsiębiorcy wykorzystujący wysokie technologie. „Dobry stan środowiska jest jedną ze składowych warunków życia. Obszary takie, oferując dobre warunki życia, przyciągają zaś mieszkańców. Ze względu na koszty migracji, przyciągają głównie mieszkańców lepiej wykształconych i sytuowanych, a więc potencjalnych pracowników sektora usług wyższego rzędu czy działalności zaawansowanych technologicznie. Jakość życia ma kluczowe znaczenie także dla kadry przemieszczającej się wraz z inwestycją (kadra menedżerska)" (Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2006).

Niezależnie od oceny, Radom charakteryzuje się znikomym odsetkiem powierzchni chronionych w ogólnej powierzchni miasta. Mniej terenów prawnie chronionych jest tylko w Słupsku – 0%.

5.8. Potencjał naukowy

Miasto	ludność z wyższym wykształceniem jako % ludności dorosłej	liczba uczniów przypadająca na jedno liceum ogólnokształcące	liczba uczniów liceów w przeliczeniu na 1000 mieszańców w wieku przedprodukcyjnym
Radom	15,68 **[2]**	448,47 **[4]**	153,31 **[5]**
Kielce	21,38 **[1]**	530,60 **[5]**	231,68 **[1]**
Częstochowa	15,49 **[3]**	410,38 **[3]**	211,58 **[2]**
Płock	14,80 **[5]**	333,64 **[2]**	198,17 **[3]**
Słupsk	15,46 **[4]**	224,53 **[1]**	194,73 **[4]**

Powszechnie uważa się i jest to dowiedzione szeregiem badań, że świat po części wszedł już, a po części dopiero wchodzi i będzie wchodził w kolejną fazę rozwoju, który ma być oparty nie na surowcach, czy sile roboczej, ale na wiedzy. Na znaczeniu tracą tradycyjne zasoby, a zyskuje informacja, wiedza i innowacyjność.

Stąd właśnie bardzo ważny jest potencjał naukowy. Jak wynika z powyższej tabeli sytuacja w Radomiu można powiedzieć, że jest w połowie korzystna. Cennym dla miasta jest z pewnością fakt, że prawie 16% ludności dorosłej (w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym) posiada wykształcenie wyższe (2 miejsce w badanej grupie miast). Świadczy to o wysokiej jakości kadry pracowniczej Radomia. Jest to dobra informacja dla potencjalnych inwestorów. Jest to także podstawa do tego, aby myśleć o rozwoju dwutorowo. Tak jak wspomniano wcześniej, w związku z wysokim bezrobociem stawiać na produkcję czasochłonną gdzie zatrudnienie może znaleźć dużo osób, a równolegle rozwijać wiedzochłonne gałęzie gospodarki, które będą gwarantem przyszłego rozwoju miasta.

Pozostałe dwa czynniki omawiane w tym podrozdziale niestety plasują Radom znów na odległych miejscach wśród grupy analizowanych miast. Pierwszy z nich – liczba uczniów przypadających na jedno liceum ogólnokształcące – a w zasadzie jego wartość obliczona dla Radomia, świadczy o relatywnie dużym, w odniesieniu do pozostałych miast, zagęszczeniu uczniów jakie panuje w radomskich liceach. Miasto zajmuje w tym względzie 4 miejsce, a bardziej zagęszczone licea są tylko w Kielcach. Nie jest to sytuacja dobra, ponieważ w większych klasach młodzież gorzej przyswaja wiedzę, a także trudniej jest utrzymać porządek i dyscyplinę (co jest w obecnych czasach bolączką polskich szkół). W porównaniu ze Słupskiem, który zajął pierwsze miejsce w tej klasyfikacji, w Radomiu na jedno liceum przypada 2 razy więcej uczniów.

Co ciekawe, jeśli odnieść liczbę uczniów liceów radomskich do liczby mieszkańców miasta, okazuje się, że w Radomiu na 1000 osób zameldowanych przypada 153 licealistów, a dla porównania w Kielcach ponad 230. Radom zajmuje w tej klasyfikacji niestety znów ostatnie miejsce.

Reasumując, Radom odznacza się relatywnie wysokim potencjałem naukowym, który powinien jednak być wzmacniany i jest w tej kwestii jeszcze dużo do zrobienia. Bardzo dobrze wpisuje się w taki nurt myślenia projekt otworzenia w Radomiu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej.

5.9. Inwestycje zagraniczne

Miasto	liczba zarejestrowanych spółek z kapitałem zagranicznym na 1000 mieszkańców	udział spółek z kapitałem zagraniczny w ogóle spółek prawa handlowego
Radom	0,98 **[4]**	15,18 **[3]**
Kielce	1,12 **[3]**	11,25 **[5]**
Częstochowa	1,40 **[2]**	18,07 **[2]**
Płock	0,84 **[5]**	11,87 **[4]**
Słupsk	1,49 **[1]**	19,04 **[1]**

Najogólniej rzecz biorąc można powiedzieć, że inwestycje zagraniczne są wskaźnikiem stopnia rozwoju gospodarki lokalnej poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Większy udział inwestorów zagranicznych w strukturze przedsiębiorstw działających na terenie, przykładowo, danego miasta, świadczy o wyższym stopniu rozwoju lokalnej gospodarki tej jednostki.

Ponadto duże inwestycje zagraniczne są swojego rodzaju reklamą dla samorządów. Fakt, że jakiejś gminie udało się pozyskać inwestora w postaci dużego koncernu międzynarodowego nie pozostaje bez echa. Jednostka taka jest postrzegana jako bardziej atrakcyjna, ponieważ jeśli ta firma tam zainwestowała, to znaczy, że warto i że jest to dobre miejsce do inwestowania. Jeden duży inwestor zazwyczaj przyciąga za sobą wielu mniejszych. Natomiast każde kolejne przedsiębiorstwo wnoszące do układu lokalnego kapitał zewnętrzny to dodatkowe wartości dodane, w postaci nowych miejsc pracy, nowych zamówień dla firm lokalnych itp.

Dlatego właśnie władze lokalne powinny zabiegać o pozyskiwanie jak największej liczby inwestorów zagranicznych. Niestety jak widać w zamieszczonej powyżej tabeli w Radomiu funkcjonuje relatywnie niewiele przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym. Wydaje się, że pozyskiwanie kapitału zewnętrznego w postaci inwestycji powinno być jednym z ważnych celów strategicznych miasta. Zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę stopę bezrobocia i niskie dochody ludności.

6. WNIOSKI Z DIAGNOZY

Potencjał Radomia w skali regionu jest niezaprzeczalnie bardzo duży. Radom jest drugim pod względem liczby mieszkańców (14 miejsce w kraju) miastem województwa mazowieckiego, drugim największym po Warszawie ośrodkiem akademickim[36] w województwie mazowieckim (Radom posiada znaczący w skali regionu potencjał naukowo-badawczy), jest także miastem o znaczącej w skali województwa pozycji w zakresie rozwoju kultury.

Radom charakteryzuje się wysoką, jak na polskie miasto, dostępnością komunikacyjną, jest on dobrze skomunikowany z resztą regionu, a nawet kraju i pośrednio kontynentu. Miasto jest zlokalizowane na przecięciu drogi krajowej nr 7 Gdańsk-Kraków (trasy E77 łączącej Europę Północną z Adriatykiem) z drogą krajową nr 12 Poznań-Lublin (trasy stanowiącej najkrótsze połączenie pomiędzy Berlinem a Kijowem) oraz drogi krajowej nr 9 Radom-Rzeszów i dalej na południe Europy. Dodatkowo Radom jest istotnym węzłem kolejowym, gdzie krzyżują się linie I-rzędne o znaczeniu krajowym: Warszawa-Radom-Kraków, Radom-Dęblin i Radom-Tomaszów Mazowiecki-Łódź. Optymizmem napawa fakt, że już niebawem mają rozpocząć się prace modernizacyjne na linii kolejowej nr 8 Radom-Warszawa. Na odcinku Radom-Warka przybędzie drugi tor (którego obecnie brak), a cała trasa zostanie przystosowana do prędkości 160 km/h, dzięki czemu podróż pociągiem z Radomia do Warszawy będzie zajmowała jedynie 53 minuty. Szansą na szybszy rozwój miasta jest także planowana droga ekspresowa S12, która ma być poprowadzona częściowo śladem istniejących już dróg krajowych nr 8 i 12. Trasa, która ma połączyć wschodnią i zachodnią granicę Polski.

Równolegle z tymi zaletami, miasto ma wciąż problem z wysokim bezrobociem (strukturalnym), które osiąga jedną z wyższych wartości w województwie. Dodatkowo Radom jest jednym z najbardziej niebezpiecznych miast w województwie mazowieckim. W ostatnich latach obserwuje się tu także ujemne saldo migracji. Radom boryka się także z typowymi problemami średnich miast w Polsce, jakimi są: niedoinwestowanie podstawowej infrastruktury technicznej, konieczność rewitalizacji zdegradowanych i marginalizowanych tkanek miasta oraz zubożenie społeczeństwa.

Radom dużo stracił w wyniku reform: ustrojowej – w wyniku której upadły największe zakłady przemysłowe w Radomiu (m.in. „Łucznik” i "Radoskór" SA), czego skutkiem było wysokie bezrobocie strukturalne; administracyjnej – w wyniku tej reformy Radom stracił funkcję miasta wojewódzkiego razem ze wszystkimi korzyściami wynikającymi z tego faktu.

Pomimo tych wszystkich negatywnych zjawisk, Radom wydaje się być raczej miastem niewykorzystanych szans niż braku potencjału rozwojowego. Charakteryzuje się walorami, dzięki którym mogłaby się rozwijać w sposób stabilny, zrównoważony

[36] Warto zauważyć, że jest to przede wszystkim zasługa Politechniki Radomskiej i jej potencjału naukowo-dydaktycznego. Placówka ta jest największą w regionie publiczną uczelnią kształcącą ponad 11 tysięcy studentów na 17 kierunkach studiów i ponad 70-ciu specjalnościach. Politechnika Radomska posiada 3 prawa doktoryzowania a o kolejne 3 wystąpiła.

i nowoczesny. Mógłby to być rozwój oparty na wiedzy i odznaczający się wysokim stopniem innowacyjności (wynika to z potencjału naukowo-badawczego miasta). Niestety miasto wciąż nie może wydostać się z fazy stagnacji.

Tak duże miasto powinno szukać swojej szansy we własnej odrębności, wśród swoich atutów. Radom powinien dążyć do sytuacji w której będzie on ośrodkiem przyciągającym zarówno mieszkańców jak i inwestorów. Jego położenie świetnie predestynuje go do pełnienia roli „stolicy" południowej części województwa mazowieckiego. Jest on oddalony o około 100 km od Warszawy, o około 135 km od Łodzi, o około 108 km od Lublina i o około 78 km od Kielc. Są to odległości na tyle duże, że Radom nie znajduje się w strefie bezpośredniego oddziaływania żadnego z tych miast, a dodatkowo sam może wytworzyć zwartą strefę własnego oddziaływania, gdzie będzie mógł skutecznie konkurować o zasoby (nowych mieszkańców, pracowników, inwestycje) z innymi miastami. Na potwierdzenie tej tezy zamieszczono poniżej kartogram prezentujący gęstość zaludnienia gmin województwa mazowieckiego. Jak widać, pomijając Warszawę, Radom jest jedynym dużym ośrodkiem miejskim w regionie, który jest otoczony przez znaczną liczbę gmin o gęstości zaludnienia przekraczającej 80 osób/km². Jest to prawdopodobnie pozostałość po starym podziale administracyjnym, niemniej jednak świadczy o słuszności twierdzenia, że Radom może stać się ośrodkiem silnie oddziałującym na swoje bezpośrednie otoczenie.

Położenie niedaleko tak wielkiego miasta jakim jest Warszawa musi być postrzegane jako swojego rodzaju trudne partnerstwo. Radom jako jednostka mniejsza o mniejszym potencjale powinien być tego świadomy i dążyć do mądrego wykorzystania korzyści płynących z takiego położenia a jednocześnie starać się przeciwdziałać możliwym skutkom negatywnym. Mazowsze jest najbardziej zróżnicowanym wewnętrznie województwem Polski. Parafrazując planistów francuskich z końca lat 40-tych ubiegłego wieku, można powiedzieć, że niektóre analizy ekonomiczne na Mazowszu nasuwają na myśl określenie „Warszawa i pustynia mazowiecka". Rolą Radomia i kilku innych ważnych ośrodków subregionalnych na Mazowszu jest rozbicie tego niekorzystnego obrazu, stymulowanie rozwoju zrównoważonego przestrzennie. Można to osiągnąć jedynie poprzez wzmocnienie rozwojowego potencjału Radomia oraz poprzez systematyczną współpracę z Warszawą, a jeśli to niemożliwe poprzez identyfikowanie zasobów, które Warszawy nie zainteresują a mogą przyczynić się do rozwoju Radomia, np. niektóre rodzaje inwestycji zagranicznych, niektóre rodzaje usług, wydarzenia kulturalne czy sportowe.

Radom powinien rozwijać się w kierunku stworzenia „regionalnej metropolii"[37], która powinna przyciągać do siebie czynniki rozwojowe, zamiast oddawać je Warszawie i innym mniejszym ośrodkom. Radom ma na tyle znaczący potencjał, związany przede wszystkim z dużą liczbą ludności oraz z położeniem geograficznym, że powinien móc nawiązać rywalizację z Kielcami.

[37] Radom nie może wytworzyć obszaru metropolitalnego zgodnego z definicją obszarów metropolitalnych Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego. Definicja ta zakłada bowiem, że obszar taki powinien być zamieszkiwany przez przynajmniej 500 tys. osób. , ale może zaadaptować do swoich warunków pewne schematy tworzenia i funkcjonowania obszarów metropolitalnych, tworząc właśnie nieformalną „metropolię regionalną". W jej skład mogłyby wchodzić miasta Radom, Pionki i Skaryszew oraz gminy Jastrzębia, Jedlnia, Jedlinsk, Orońsko, Pionki, Skaryszew, Wolanów. Potencjał demograficzny tak zakreślonego obszaru byłby dość znaczący – około 325 tys. mieszkańców – chociaż wciąż poniżej formalnego progu 500 tys. osób.

Rysunek 4 Gęstość zaludnienia gmin województwa mazowieckiego w roku 2006.

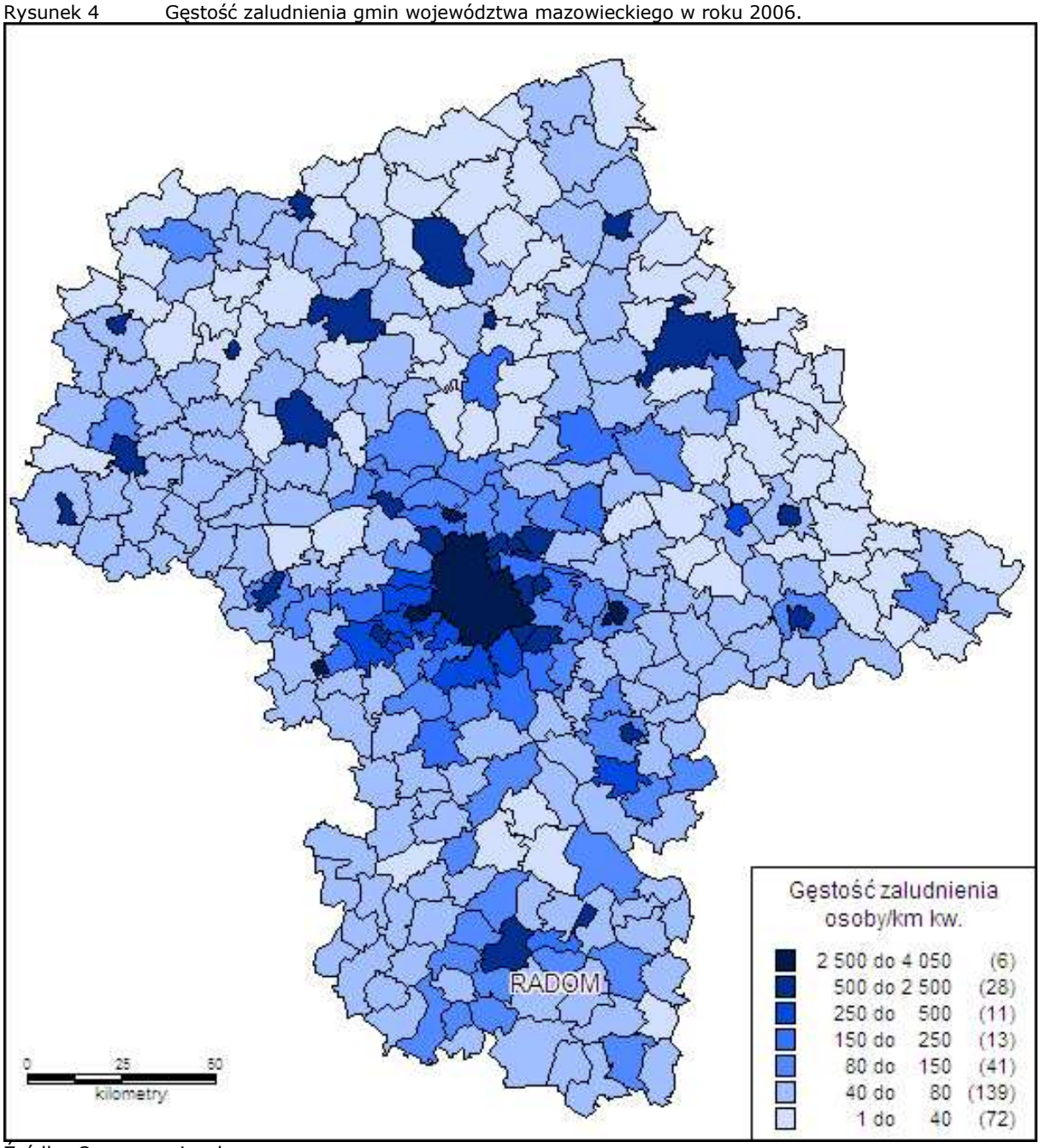

Źródło: Opracowanie własne

Miasto borykające się z brakiem wolnej powierzchni inwestycyjnej powinno nawiązywać porozumienia z sąsiednimi jednostkami, gdzie być może tej powierzchni jest więcej. W ten sposób potencjalni przedsiębiorcy zainteresowani inwestowaniem w Radomiu przy braku wolnych powierzchni w mieście mogliby ulokować swój zakład tuż za granicami miasta, w sąsiedniej gminie. Dzięki czemu skorzystałby zarówno Radom (ponieważ w najbliższej okolicy zwiększyłaby się liczba nowych miejsc pracy), jak też gmina sąsiednia (która oprócz miejsc pracy zyskałaby wpływy z podatków lokalnych). Korzystne byłoby dla miasta jak także dla regionu, gdyby Radom poczuł się „gospodarzem" południowej części województwa mazowieckiego. Cenne byłoby, gdyby na przekór lokalnym animozjom ośrodek ten wychodził z propozycjami współpracy,

z propozycjami wspólnego organizowania ponadlokalnych przedsięwzięć, wykazując jednocześnie korzyści jakie z takiego faktu wynikają.

W procesie rozwoju lokalnego ważna jest bowiem współpraca pomiędzy sąsiadującymi ze sobą jednostkami. Efekty zlokalizowania nowej inwestycji, czy nawet zmiany miejsca zamieszkania przez jakąś osobę nie ograniczają się bowiem terytorialnie do granicy jednej gminy, ale mają szerszy wydźwięk.

Dla formułowania dokumentu jakim jest strategia rozwoju miasta niezwykle ważna jest rola władzy sprawowanej w mieście. Przedstawione wybory strategiczne oparte zostały na rzetelnej diagnozie faktycznego stanu miasta oraz przy zachowaniu najlepszej woli formułujących ją władz, tym niemniej są to wybory polityczne, jak wszystkie wybory strategiczne na wszystkich poziomach planowania. Tylko szeroki udział społeczności miejskiej w ich wdrażaniu w życie, zaakceptowanie ich przez mieszkańców, a w tym zawarcie ich w planach strategicznych przedsiębiorców jest gwarantem sukcesu władz miejskich i całej społeczności lokalnej.

7. ANALIZA SWOT

7.1. Sfera społeczna

Silne strony	Słabe strony
- Dodatni przyrost naturalny; - Stosunkowo duża liczba szkół podstawowych i gimnazjów; - Wysoki współczynnik skolaryzacji brutto; - Posiadanie wyższej uczelni technicznej-Politechnika Radomska; - Istnienie Muzeum Wsi Radomskiej jako elementu charakteryzującego/promującego kulturę regionalną; - Istnienie instytucji rozrywkowych (kino, teatr, muzea, domy kultury); - Oferta imprez rozrywkowych o ogólnopolskim i międzynarodowym charakterze; - Wysoki odsetek osób z wykształceniem zawodowym; - Niski wskaźnik zatrudnienia w sektorze usług nierynkowych; - Realizacja programu Centrum Aktywności Lokalnej.	- Niski wskaźnik dzietności kobiet; - Brak prostej zastępowalności pokoleń; - Wysokie ujemne saldo migracji; - Spadek liczby ludności; - Zbyt niski wskaźnik obciążenia demograficznego; - Pogłębiający się proces „starzenia się społeczeństwa”; - Wysoka stopa bezrobocia rejestrowanego; - Wysoki odsetek bezrobotnych w wieku aktywności zawodowej; - Wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych; - Ograniczona baza noclegowa; - Brak hoteli o wysokim standardzie; - Wysoki wskaźnik przestępczości; - Brak jednolitej polityki promocyjnej w zakresie kultury i turystyki; - Ograniczona oferta w zakresie spędzania czasu wolnego zarówno dla dzieci i młodzieży jak i osób dorosłych; - Niedostateczna polityka w zakresie dostosowania przyszłych kadr do wymogów rynku pracy; - Niedostateczny rozwój infrastruktury opieki zdrowotnej; - Niedostateczny rozwój infrastruktury społecznej w zakresie ośrodków wsparcia m.in. dla osób starszych oraz miejsc spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży; - Brak wyższej szkoły o profilu humanistycznym.

Szanse	Zagrożenia
- Stworzenie skutecznego systemu pozyskiwania środków UE; - Opracowanie strategii promocji miasta; - Opracowanie skutecznej polityki walki z bezrobociem, w tym głównie długotrwałym; - Opracowanie skutecznej polityki walki ze zjawiskiem wykluczenia społecznego; - Opracowanie programów naprawczych w zakresie polityki społecznej; - Pozyskanie inwestora w obszarze bazy noclegowej o wysokim standardzie; - Promocja Muzeum Wsi Radomskiej jako produktu regionalnego atrakcyjnego dla turystów zagranicznych i krajowych; - Prowadzenie polityki prorodzinnej i wspierania kobiet na rynku pracy; - Efektywna współpraca jednostek naukowych (szkół i uczelni wyższych) z samorządem na rzecz planowania rozwoju przyszłych kadr z uwzględnieniem potrzeb miasta w tym zakresie; - Aktywna polityka władz i współpraca z jednostkami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo w zakresie zmniejszania zagrożenia przestępczością w mieście.	- Pogłębianie się procesu starzenia się społeczeństwa; - Zagrożenie ujemnym przyrostem naturalnym; - Rosnące bezrobocie wśród osób w wieku aktywności zawodowej, zwłaszcza wśród absolwentów; - Utrwalanie się długotrwałego bezrobocia; - Brak współpracy jednostek naukowych i samorządu w zakresie planowania rozwoju przyszłych kadr o znaczeniu strategicznym dla rozwoju miasta; - Brak inwestycji w zakresie rozbudowy bazy noclegowej o wysokim standardzie; - Pogłębiające się ujemne saldo migracji, zwłaszcza wśród ludzi młodych.

7.2. Sfera gospodarcza

Silne strony	Słabe strony
- Istnienie specjalnej strefy ekonomicznej; - Stosunkowo wysoki wskaźnik przedsiębiorczości; - Duża liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą; - Wysoki wskaźnik przedsiębiorczości wśród kobiet; - Niskie koszty pracy w porównaniu z innymi większymi miastami położonymi w pobliżu Radomia.	- Brak instytucji wspierających przedsiębiorczość (inkubatory przedsiębiorczości); - Mała liczba firm z udziałem kapitału zagranicznego; - Mała liczba podmiotów gospodarczych o istotnej wartości dodanej; - Znikomy udział firm z sektora zaawansowanych technologii.
Szanse	**Zagrożenia**
- Stworzenie produktu gospodarczego o istotnym znaczeniu w skali ponadlokalnej, regionalnej i międzynarodowej w oparciu o potencjał miasta; - Współpraca jednostek naukowych i przedsiębiorców; - Wykorzystanie potencjału szkół zawodowych i Politechniki Radomskiej; - Stworzenie inkubatora przedsiębiorczości z ukierunkowaniem na potrzeby gospodarki lokalnej; - Rozbudowa oferty inwestycyjnej miasta; - Wykorzystanie funduszy strukturalnych UE przez podmioty gospodarcze; - Wprowadzenie wśród lokalnych firm innowacyjnych rozwiązań oraz produktów; - Większa skłonność do ryzyka lokalnych przedsiębiorców; - Nawiązanie współpracy gospodarczej z sąsiednimi gminami.	- Niska skłonność do ryzyka wśród lokalnych przedsiębiorców np. w zakresie wdrażania innowacji; - Brak produktu gospodarczego charakteryzującego Radom i wyróżniającego go na tle regionu; - Brak rozbudowanej oferty inwestycyjnej miasta; - Brak współpracy jednostek naukowych i przedsiębiorców; - Niekorzystna polityka władz w zakresie wspierania lokalnej małej i średniej przedsiębiorczości; - Niski wskaźnik bezpośrednich inwestycji zagranicznych na terenie miasta; - Utrzymujący się niski wskaźnik wydatków na inwestycje w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

7.3. Sfera przestrzenno-ekologiczna

Silne strony	Słabe strony
- Położenie miasta, w mniej więcej równej odległości (78-135 km) od czterech dużych ośrodków miejskich (wojewódzkich – Warszawa, Kielce, Łódź, Lublin) co może ułatwić miastu Radom wypracowanie własnej strefy wpływów („regionalnego obszaru metropolitalnego"), strefy niezależnej od stref wymienionych miast; - Wysoka dostępność komunikacyjna miasta, przede wszystkim jeśli chodzi o transport drogowy, ale także kolejowy (Radom jest ważnym węzłem kolejowym) – miasto leży przy trasach łączących Europę Północną z Adriatykiem (Gdańsk-Kraków) oraz Berlin z Kijowem; - Dogodne położenie w stosunku do przejść granicznych z Białorusią, Ukrainą, Słowacją i Czechami; - Systematyczna rewaloryzacja obiektów zabytkowych; - Duża ilość terenów poprzemysłowych, uzbrojonych i skomunikowanych – do zainwestowania; - Ciągła rozbudowa i modernizacja układu komunikacyjnego miasta; - Duży odsetek użytków rolnych w mieście, co powinno dawać możliwość wykorzystania tych terenów dla celów inwestycyjnych; - Gmina Radom opracowała Powiatowy Plan Gospodarki Odpadami dla Miasta Radomia oraz Program Ochrony Środowiska; - Funkcjonowanie komunalnego składowiska śmieci; - Miasto obsługiwane jest przez zamontowaną na komunalnym składowisku instalację do odzysku i wykorzystania biogazu; - Urządzone jest też wzorcowe składowisko odpadów przemysłowych; - Na terenie miasta wdrażana jest selektywna zbiórka odpadów komunalnych; - Wysoki odsetek mieszkańców podłączonych do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej; - Dobrze rozwinięty system ciepłowniczy, zapewniający relatywnie tanią i bardziej ekologiczną energię cieplną dużej części mieszkańców miasta (pozostają także niezagospodarowane rezerwy mocy pozwalające na podłączenie do systemu nowych użytkowników); - Budowa Regionalnego Centrum Gospodarki Odpadami, które będzie obsługiwało 70 gmin w zakresie odpadów komunalnych;	- Niski standard dróg, przejawiający się złym stanem technicznym nawierzchni i przestarzałymi parametrami dróg niedostosowanymi do obecnego ruchu, a z pewnością nie uwzględniającymi przyszłych potrzeb miasta w tym zakresie; - Niektóre ulice w mieście muszą obsługiwać jednocześnie ruch tranzytowy (brak obwodnic wyprowadzających ruch tranzytowy z miasta) oraz ruch lokalny (towarowy i osobowy); - Niedostatek terenów inwestycyjnych, będących własnością miasta; - Znikome znaczenie funkcji powiatowych dla rozwoju miasta; - Dotychczasowy nierównomierny rozwój przestrzenny miasta; - Brak spójności polityk: przestrzennej i infrastrukturalnej, zapewniających harmonijny rozwój miasta; - Brak profesjonalnego, aktualizowanego systemu informacji przestrzennej - Zaniedbania w przystosowaniu starówki radomskiej do roli historycznego centrum turystycznego i kulturalno-rozrywkowego; - Przeciążenie komunikacyjne miasta, zwłaszcza centrum; - Brak sieci ścieżek rowerowych; - Brak wspólnego działania na rzecz miasta wszystkich środowisk gospodarczych i osób z nimi związanych; - Brak konstruktywnej współpracy z sąsiednimi samorządami; - Brak silnej i atrakcyjnej oferty inwestycyjnej miasta na targi i wystawy krajowe i zagraniczne; - Zbyt duża liczba zakładów przemysłowych zlokalizowanych w centralnych częściach miasta; - Zbyt duża ilość terenu użytkowanego rolniczo w pobliżu centralnych części miasta; - Niski odsetek terenów zieleni miejskiej; - Większa intensywność zabudowy w częściach peryferyjnych miasta niż w jego częściach centralnych; - Zbyt mało dostępnych terenów pod usługi wymagające większych działek;

- Dobre zaopatrzenie miasta w energię elektryczną; - Duża konkurencja na rynku dostawców usług dostępu do Internetu; - Położenie w sąsiedztwie terenów o dużych wartościach przyrodniczych i turystycznych (np. Puszcza Kozienicka, Dolina Pilicy, Dolina Wisły); - Stosunkowo czyste powietrze atmosferyczne.	- Relatywnie niskie dochody ludności sprawiają, że popyt na nieruchomości jest niski.
Szanse	**Zagrożenia**
- Pełnienie funkcji ośrodka o znaczeniu sub-regionalnym dla obszaru dawnego województwa radomskiego (nawiązanie współpracy z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego w celu stworzenia „Regionalnego Obszaru Metropolitalnego"); - Uzyskanie poprawy dostępności komunikacyjnej miasta i wzmocnienie jego funkcji tranzytowej poprzez modernizację dróg krajowych – w tym E7 i budowę drogi ekspresowej S12 oraz budowa drugiego toru kolejowego na trasie Radom-Warszawa; - Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta dla inwestorów krajowych i zagranicznych poprzez wykupy i uzbrojenie terenów pod inwestycje i poprawę infrastruktury społecznej; - Wyrównanie dysproporcji w nasyceniu miasta komunalną infrastrukturą sieciową (sieci: wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa, ciepłownicza), zwiększające osiedleńczą i inwestycyjną atrakcyjność miasta; - Wykorzystanie przetworzonych odpadów komunalnych do produkcji energii cieplnej potrzebnej na zaspokojenie letnich potrzeb miasta; - Stworzenie skutecznego systemu pozyskiwania środków finansowych Unii Europejskiej; - Wyłączenie administracyjne Warszawy z województwa mazowieckiego, co zwiększy rangę ośrodków regionalnych, między innymi Radomia, ułatwi także tym jednostkom pozyskiwanie środków z funduszy Unii Europejskiej; - Dalsza rozbudowa i powiększanie obszaru objętego Specjalną Strefą Ekonomiczną; - Istnienie infrastruktury lotniskowej z możliwością wykorzystania na cele cywilne, w tym plany utworzenia lotniska cywilnego.	- Niedostateczna współpraca z samorządami gmin sąsiednich w zakresie gospodarki przestrzennej i interesów miasta na obszarze tych gmin; - Brak instrumentów prawnych do skutecznego pozyskiwania terenów pod inwestycje; - Utrudnione połączenie komunikacyjne z Warszawą i regionem oraz innymi silnymi regionami w Polsce, wynikające ze złego stanu infrastruktury technicznej; - Niewykorzystanie szansy istnienia w Radomiu infrastruktury lotniskowej; - Postrzeganie miasta jako nieatrakcyjnego do osiedlania się w nim oraz lokalizowania instytucji i inwestycji; - Opóźnienia w realizacji inwestycji poprawiających dostępność komunikacyjną miasta (drogi, kolej, lotnisko); - Słabnąca rola miasta ze względu na ograniczoną liczbę pełnionych funkcji w porównaniu z miastami wojewódzkimi.

8. SCENARIUSZE ROZWOJU

We wcześniejszych rozdziałach przeprowadzono diagnozę stanu obecnego poziomu rozwoju Radomia, w sferach społecznej, gospodarczej i przestrzenno-ekologicznej. Zidentyfikowano silne i słabe strony miasta, jak również jego szanse i zagrożenia rozwojowe. Zaprezentowano więc aktualny stan i uwarunkowania rozwojowe miasta, wynikające z jego cech wewnętrznych ale także z uwarunkowań zewnętrznych. Jest to jednak jedynie statyczny obraz rzeczywistości, na chwilę obecną. Poniższy rozdział ma natomiast za zadanie określenie, jakie mogą być potencjalne kierunki rozwoju miasta w zależności od różnych okoliczności, jakie mogą zaistnieć w otoczeniu społeczno-gospodarczym Radomia. Możliwości te zostaną zaprezentowane jako scenariusze rozwoju miasta – optymistyczny, pesymistyczny i umiarkowany.

8.1. Scenariusz optymistyczny

Scenariusz optymistyczny zakłada, że zaistnieją optymalne dla Radomia warunki rozwoju, zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne. Miasto w oparciu o swoje silne strony wykorzysta wszystkie istniejące i nadarzające się szanse rozwoju osiągając sukces we wszystkich sferach – społecznej, gospodarczej i przestrzenno-ekologicznej.

Założenia scenariusza optymistycznego:

1. Polska gospodarka w sposób szybki, skuteczny i płynny zintegruje się z gospodarką światową.
2. Dzięki ożywieniu międzynarodowej wymiany gospodarczej, przyspieszeniu ulegnie rozwój ekonomiczny i społeczny kraju, co będzie odczuwalne także w poszczególnych regionach, mniejszych jednostkach i ośrodkach (przede wszystkim miejskich, ponieważ miasta skupiają w sobie rozwój – dotyczy to więc również Radomia).
3. Kraj będzie dążył do sytuacji, w której głównym czynnikiem wzrostu i rozwoju będzie wiedza. Gospodarka Polski w coraz większym stopniu będzie stawała się gospodarką opartą na wiedzy.
4. Stare, nierentowne i pracochłonne gałęzie gospodarki wykorzystujące przestarzałe technologie będą podlegały szerokiej restrukturyzacji, natomiast nowe sektory gospodarki, oparte na wiedzy i nowoczesnych technologiach będą się rozwijały w coraz szybszym tempie.
5. Dynamiczny rozwój technologii informatycznych przyczyni się do wzrostu ich wykorzystania w zakresie świadczenia szerokiego zakresu usług za pośrednictwem Internetu.
6. Systematycznie rosła będzie rola małych i średnich przedsiębiorstw należących do różnych działów i gałęzi gospodarki.
7. Realizowana będzie krajowa polityka mająca na celu zmniejszenie zjawiska emigracji siły roboczej, poprzez zwiększenie zaangażowania zasobów ludzkich na

rynku pracy, ponadto podejmowane będą działania mające na celu ograniczenie bezrobocia, co da rezultat w skutecznym zneutralizowaniu tych zjawisk.

8. Dochody ludności będą systematycznie rosły, dzięki czemu będą rosły także wydatki na różnego rodzaju usługi, co przyczyni się do zwiększenia tempa rozwoju kraju, regionów, miast.
9. Stworzona zostanie i będzie skutecznie wprowadzana w życie krajowa polityka mająca na celu rozwój „regionalnych obszarów metropolitalnych" (lub, w zależności od nomenklatury regionalnych ośrodków równoważenia wzrostu).
10. W kolejnych okresach programowania większe środki unijne będą przeznaczane na wspieranie rozwoju regionalnych ośrodków równoważenia wzrostu („regionalnych obszarów metropolitalnych").
11. Efektywne wykorzystanie środków unijnych pozwoli na przestrzenne uporządkowanie struktury polskich miast, przez co poprawi się ich wizerunek na arenie krajowej, ale również międzynarodowej (będzie to dotyczyło także Radomia).

Do najważniejszych rezultatów jakie zostaną osiągnięte w wyniku realizacji scenariusza optymistycznego należy zaliczyć:

- Radom wraz z gminami ościennymi stanowić będzie spójny i uporządkowany przestrzennie oraz silnie powiązany funkcjonalnie Radomski Regionalny Obszar Metropolitalny, będący największym w województwie mazowieckim, po Warszawie, ośrodkiem miejskim, a nawet metropolitalnym (z silnie rozwiniętymi i rozwijającymi się funkcjami metropolitalnymi).
- Radom po administracyjnym wydzieleniu Warszawy z województwa mazowieckiego stanowić będzie oficjalną stolicę regionu.
- Radom w jeszcze większym stopniu będzie miastem charakteryzującym się wysoką dostępnością komunikacyjną, miastem, które jest bardzo dobrze skomunikowane z całą Polską, a także innymi krajami europejskimi. Dzięki obwodnicom południowej (S12 – która przebiega także częściowo w granicach miasta) i zachodniej (E-7) Radom czerpał będzie znaczące korzyści z faktu, że jest zlokalizowany na skrzyżowaniu drogi ekspresowej E-7 i drogi ekspresowej S12, nie ponosząc przy tym takich kosztów wiążących się z przebiegającym przez miasto ruchem tranzytowym, jakie generuje zakorkowane centrum.
- Na wysoką dostępność komunikacyjną Radomia składać się będzie także wyremontowana linia kolejowa Radom-Warszawa, przystosowana do prędkości pociągów rzędu 160 km/h.
- Radom będzie miastem w coraz większym stopniu otwartym na Polskę, ale także na świat, dzięki funkcjonującemu tu prężnie regionalnemu portowi lotniczemu obsługującemu połączenia lotnicze do wszystkich największych miast w Polsce (oczywiście posiadających lotnisko) oraz także do najważniejszych stolic europejskich (Paryż, Londyn, Bruksela, Rzym, Wiedeń, Madryt).
- Radom będzie systematycznie w coraz większym zakresie miastem przyjaznym dla mieszkańców, szczególnie dla rodzin z dziećmi w wieku przedszkolnym i szkolnym. Mieszkańcy będą mogli wybierać z szerokiej oferty usług edukacyjnych, kulturalnych oraz usług z zakresu sportu i rekreacji. W każdej większej dzielnicy Radomia funkcjonował będzie park wodny, natomiast przy

każdej szkole wybudowane zostanie boisko do gry w piłkę nożną/ręczną czy koszykówkę.

- Szeroka oferta kulturalna miasta będzie jednak skierowana nie tylko do rodzin z dziećmi i pozostałych mieszkańców miasta, ale także do szerokiej publiczności w całym kraju. Odbywające się tu cykliczne imprezy będą wykraczały swoim zasięgiem nie tylko poza granice miasta, ale często nawet poza granice kraju. Do sztandarowych przykładów należy i należał będzie mający już status imprezy formatu europejskiego *„AIRSHOW"*. W całej Polsce w coraz większym stopniu rozpoznawalne i popularne będą takie wydarzenia i instytucje jak na przykład Festiwal Gombrowiczowski czy Muzeum Wsi Radomskiej.
- Radom będzie miastem bezpiecznym, charakteryzującym się niskimi wskaźnikami przestępczości.
- Radom z wykorzystaniem swoich wewnętrznych zasobów, a także dzięki bardzo dobrym połączeniom komunikacyjnym z Warszawą będzie jednym z najważniejszych ośrodków akademickich w Polsce. Podstawowe znaczenie w systemie szkolnictwa wyższego będzie miała (wciąż) Politechnika Radomska, oraz Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa.
- Dzięki przyjaznej polityce władz lokalnych Radom znajdował się będzie w czołówce miast w Polsce o najlepszym klimacie inwestycyjnym. Naturalna zaradność i wysoki stopień przedsiębiorczości mieszkańców Radomia w połączeniu z przyjaznym Urzędem Miasta, bardzo dobrze rozwiniętymi instytucjami otoczenia biznesu (zarówno jeśli chodzi o sferę finansową, jak także doradztwo strategiczne, europejskie, czy zwykłą pomoc w zakładaniu firmy) sprawią, że Radom będzie miejscem gdzie w bardzo szybkim tempie przyrastać będzie liczba mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Licząc na ten doskonały klimat przedsiębiorczości ludzie z całej Polski przyjeżdżać będą do Radomia aby tutaj się osiedlić i rozpocząć działalność gospodarczą.
- W Radomiu znakomicie rozwijać się będzie współpraca między światem nauki a światem biznesu. Kontaktom tym służyć będą między innymi park przemysłowo-technologiczny oraz miejskie inkubatory przedsiębiorczości.
- Wspomniany wcześniej doskonały klimat inwestycyjny sprzyjał będzie nie tylko zakładaniu małych czy mikro firm. Radom będzie także bardzo atrakcyjnym miastem dla dużych koncernów, które będą przenosić tu swoją działalność, mając na uwadze wspomnianą przedsiębiorczość mieszkańców Radomia, a także wysoki poziom ich wykształcenia oraz na końcu, lecz nie mniej ważne, dogodne warunki życia.
- Radom postawi także na wykorzystanie nowoczesnych technologii dzięki czemu w mieście, ale także na terenie Radomskiego Regionalnego Obszaru Metropolitalnego będzie funkcjonowała sieć szerokopasmowa zapewniająca bezpłatny dostęp do Internetu wszystkim mieszkańcom, przedsiębiorcom i instytucjom zlokalizowanym na terenie Obszaru.
- Radom, dzięki skutecznym akcjom promocyjnym będzie w stanie zmienić panującą obecnie niekorzystną opinię na temat miasta, poprawi się wizerunek i postrzeganie miasta, zarówno w środowisku zewnętrznym jak także wśród samych mieszkańców miasta. Radom stanie się dzięki temu miastem znacznie bardziej atrakcyjnym inwestycyjnie i osiedleńczo.

- Radom będzie intensywnie wspierał i inwestował w rozwój nowoczesnej infrastruktury transportowej, zarówno jeśli chodzi o drogi, jak także kolej i transport lotniczy (poprawiając tym wydatnie swoją i tak już dobrą dziś dostępność komunikacyjną), co pozwoli miastu w pełni wykorzystać jeden ze swoich największych atutów, jakim jest położenie geograficzne.

8.2. Scenariusz pesymistyczny

Scenariusz pesymistyczny zakłada, że zaistnieją dla Radomia najgorsze z możliwych warunki rozwoju, zarówno w otoczeniu zewnętrznym, jak i wewnętrznym. Miastu nie uda się wykorzystać szans rozwojowych, natomiast zrealizują się wszystkie zagrożenia.

Założenia scenariusza pesymistycznego:

1. W wyniku błędnych decyzji zapadających na różnych szczeblach władzy polska gospodarka wejdzie w okres stagnacji, zahamowany zostanie proces dynamicznego wzrostu, a ponadto także perspektywy rozwojowe okażą się nie być optymistycznymi.
2. Izolacja Polski i polskiej gospodarki na arenie międzynarodowej spowoduje zahamowanie wymiany handlowej, pogorszeniu ulegnie koniunktura na rynkach międzynarodowych co będzie skutkowało niedostateczną ilością środków przeznaczanych na wspieranie rozwoju lokalnego w wyniku czego pogłębiać się będą dysproporcje w rozwoju poszczególnych obszarów.
3. W wyniku złej polityki, nieskutecznych mechanizmów i systemu pozyskiwania środków pogorszeniu ulegnie stopień wykorzystania funduszy pomocowych Unii Europejskiej.
4. Zła kondycja gospodarki lokalnej, skutkująca rosnącym bezrobociem powodować będzie nasilanie się emigracji zarobkowej mieszkańców Radomia, będzie to migracja zarówno w ruchu wewnętrznym, do innych miast w Polsce, jak także w ruchu zewnętrznym, za granicę państwa. Migrować będą ludzie bardziej mobilni, czyli w przeważającej większości młodzi i dobrze wykształceni. Będzie to powodowało kolejne po ujemnym saldzie migracji negatywne skutki demograficzne, takie jak szybsze starzenie się społeczeństwa, ujemny przyrost naturalny. Sytuacja taka odbije się także niekorzystnie na jakości siły roboczej, ponieważ jak wspomniano wyjeżdżać będą osoby lepiej wykształcone, czyli ogólny poziom wykształcenia mieszkańców Radomia będzie spadał.
5. Opisana powyżej sytuacja demograficzna oraz niekorzystna koniunktura gospodarcza skutkować będzie także znaczącym ograniczeniem dynamiki powstawania nowych podmiotów gospodarczych w Radomiu, a także najprawdopodobniej upadkiem tych, które istnieją obecnie.
6. Niekorzystna sytuacja gospodarcza spowoduje, że Radom nie będzie miał wystarczającego potencjału, który pozwoliłby mu skupić wokół siebie sąsiednie jednostki w celu stworzenia „regionalnego obszaru metropolitalnego". Powiązania zamiast się zacieśniać, będą słabły. Najprawdopodobniej także powiększą się tylko dysproporcje między Radomiem a jednostkami go otaczającymi.
7. Niepomyślna koniunktura gospodarcza, negatywne procesy demograficzne oraz brak mechanizmów mogących wpływać korzystnie na efektywność w dziedzinie edukacji, szkolnictwa wyższego i badań naukowych skutkować będzie osłabianiem się jakości kapitału ludzkiego i innowacyjności gospodarki lokalnej co nie będzie sprzyjało odbudowywaniu potencjału gospodarczego miasta.

8. Z roku na rok malejąca liczba studentów będzie wymuszała wprowadzanie ograniczeń w bogactwie oferty edukacyjnej szkół wyższych w Radomiu. Rola miasta jako ośrodka naukowego będzie systematycznie ograniczana.

Tak bardzo niekorzystne warunki w sferze społecznej i gospodarczej będą wymagały od władz miasta podjęcia szczególnych działań mających na celu przezwyciężenie tych zjawisk.

Po pierwsze należy wykorzystać czynniki wewnętrzne. Jak już wspominano wielokrotnie największym atutem Radomia jest jego obecna i potencjalna dostępność komunikacyjna. Należy więc podjąć działania zwiększające tą dostępność, zarówno jeśli chodzi o infrastrukturę, jak także o komunikację publiczną. Kluczowe wydają się być jednak działania mające na celu rozbudowę infrastruktury drogowej.

Ponadto działaniem, które może zwiększyć zainteresowanie miastem przez potencjalnych mieszkańców lub inwestorów jest prowadzenie aktywnej działalności marketingowej i promocyjnej. Działanie takie w połączeniu z rozbudową infrastruktury zaowocuje wzrostem konkurencyjności i atrakcyjności miasta.

Przy, mimo wszystko, niedostatku czynników wewnętrznych mogących stanowić punkt zaczepienia dla wyjścia ze stagnacji i dynamicznego rozwoju ośrodka, należy maksymalnie wydajnie wykorzystać czynniki zewnętrzne. Dobrym przykładem są tu fundusze pomocowe Unii Europejskiej. Według pesymistycznego scenariusza będą one wykorzystywane w Radomiu bardzo nieskutecznie. Zadaniem pracowników Urzędu Miasta powinno być odwrócenie tej tendencji. Zarówno jeśli chodzi o środki pozyskiwane przez miasto, jak również przez lokalnych przedsiębiorców i organizacje. Skoro środków tych jest mało, powinny one być wykorzystywane maksymalnie efektywnie. System musi się tu opierać na wiedzy i doświadczeniu urzędników. Powinni oni nie tylko efektywnie pozyskiwać pieniądze na zadania własne miasta, ale także szkolić lokalnych przedsiębiorców w zakresie możliwości i sposobów pozyskiwania przez nich funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Czynnikiem, który może stanowić istotny impuls do dalszego rozwoju miasta jest duży inwestor zewnętrzny. Pozyskanie takiego inwestora wymaga od pracowników Urzędu wykonania szeregu czynności. Przede wszystkim ważny jest teren, działka, którą będzie można zaoferować przedsiębiorcy. Musi ona być odpowiednio przygotowana, w pełni uzbrojona i z uregulowaną sytuacją prawną. Radom niestety nie ma wystarczającego zasobu wolnych działek inwestycyjnych, stąd ważna byłaby tu współpraca z innymi jednostkami mogącymi potencjalnie wejść w skład Radomskiego Regionalnego Obszaru Metropolitalnego. Przygotowawszy działkę, należy ją odpowiednio wypromować, co też nie jest zadaniem łatwym i co również musi spoczywać na pracownikach Urzędu.

Jak zakłada scenariusz pesymistyczny, w mieście spadać będzie liczba zakładanych nowych przedsiębiorstw. Zjawisku temu można przeciwdziałać wykorzystując instytucje otoczenia biznesu, takie jak inkubatory przedsiębiorczości, dzięki którym można założyć firmę i prowadzić ją przez pierwszy okres (przykładowo 3 lat) z zaangażowaniem minimalnych zasobów finansowych. Instytucje takie prowadzą także usługi doradcze, równie ważne dla młodych przedsiębiorców jak ulgi finansowe.

W sferze społecznej wydaje się, że najważniejszym zadaniem powinno być przeciwdziałanie bezrobociu. To negatywne zjawisko społeczne jest prawdopodobnie najgorszym skutkiem recesji gospodarczej. Długotrwale utrzymujący się stan bezrobocia prowadzić może nawet do wykluczenia społecznego poszczególnych jednostek, a z pewnością jest powodem występowania licznych patologii społecznych. Na obszarach gdzie zjawisko to jest najbardziej nasilone obserwuje się także wysokie ujemne saldo migracji. Stąd też niezwykle istotne jest podejmowanie przez Urząd Miasta działań wspierających zatrudnienie.

Warto także pamiętać, że zdecydowanie lepsze wyniki można uzyskać kiedy zastosuje się wszystkie powyżej opisane metody jednocześnie.

8.3. Scenariusz umiarkowany

Jak sama nazwa wskazuje, scenariusz umiarkowany stanowi swojego rodzaju kompromis pomiędzy scenariuszem optymistycznym i pesymistycznym, jest wypadkową tych dwóch możliwości.

Założenia scenariusza umiarkowanego:

1. Polska gospodarka będzie rozwijała się w sposób umiarkowany, aczkolwiek stabilny.
2. Stare, nierentowne i pracochłonne gałęzie gospodarki wykorzystujące przestarzałe technologie będą stopniowo restrukturyzowane, natomiast nowe sektory gospodarki, oparte na wiedzy i nowoczesnych technologiach będą powoli zastępowały stare rozwiązania, w horyzoncie wieloletnim (tempo zmian będzie ewolucyjne a nie rewolucyjne).
3. Małe i średnie przedsiębiorstwa będą stanowiły podstawę gospodarki lokalnej Radomia.
4. Realizowana będzie krajowa polityka mająca na celu zmniejszenie zjawiska emigracji siły roboczej, poprzez zwiększenie zaangażowania zasobów ludzkich na rynku pracy. Ponadto podejmowane będą działania mające na celu ograniczenie bezrobocia, co pozwoli ustabilizować wskaźniki emigracji i bezrobocia na średnim krajowym poziomie.
5. Dochody ludności będą utrzymywały się na średnim krajowym poziomie.
6. Zostanie utworzony Radomski Regionalny Obszar Metropolitalny, który będzie gwarantem stabilnego rozwoju miasta.
7. Efektywne wykorzystanie środków unijnych pozwoli na przestrzenne uporządkowanie struktury polskich miast, przez co poprawi się ich wizerunek na arenie krajowej (będzie to dotyczyło także Radomia).

Do najważniejszych rezultatów jakie zostaną osiągnięte w wyniku realizacji scenariusza umiarkowanego należy zaliczyć:

- Radom wraz z gminami ościennymi stanowił będzie uporządkowany przestrzennie oraz powiązany funkcjonalnie Radomski Regionalny Obszar Metropolitalny, będący największym w województwie mazowieckim, po Warszawie, ośrodkiem miejskim (z rozwiniętymi i rozwijającymi się stopniowo funkcjami metropolitalnymi).
- Radom wciąż będzie miastem charakteryzującym się wysoką dostępnością komunikacyjną, miastem, które jest dobrze skomunikowane z całą Polską, a także innymi krajami europejskimi. Dzięki obwodnicom południowej i zachodniej Radom czerpał będzie znaczące korzyści z faktu, że jest zlokalizowany na skrzyżowaniu drogi krajowej nr 7 i drogi ekspresowej S12, nie ponosząc przy tym takich kosztów jak zakorkowane ruchem tranzytowym centrum miasta.
- Na wysoką dostępność komunikacyjną Radomia wpływ będzie miała także wyremontowana linia kolejowa Radom-Warszawa, przystosowana do prędkości pociągów rzędu 160 km/h.

- Radom będzie miastem otwartym na Polskę ale także na świat, dzięki funkcjonującemu tu regionalnemu portowi lotniczemu obsługującemu połączenia lotnicze do największych posiadających lotnisko miast w Polsce oraz także do najważniejszych stolic europejskich (Paryż, Londyn, Bruksela, Rzym, Wiedeń, Madryt).
- Radom będzie w coraz większym stopniu miastem przyjaznym dla mieszkańców, szczególnie dla rodzin z dziećmi w wieku przedszkolnym i szkolnym. Mieszkańcy będą mogli wybierać z szerokiej oferty usług edukacyjnych, kulturalnych oraz usług z zakresu sportu i rekreacji.
- Radom będzie miastem bezpiecznym, charakteryzującym się niskimi wskaźnikami przestępczości.
- Radom z wykorzystaniem swoich wewnętrznych zasobów, a także dzięki bardzo dobrym połączeniom komunikacyjnym z Warszawą będzie jednym z ważnych ośrodków akademickich w Polsce, gdzie najważniejszą rolę odgrywa Politechnika Radomska i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa.
- Dzięki przyjaznej polityce władz lokalnych Radom znajdzie się w czołówce miast w Polsce o najlepszym klimacie inwestycyjnym. Naturalna zaradność i wysoki stopień przedsiębiorczości mieszkańców Radomia w połączeniu z przyjaznym Urzędem Miasta, dobrze rozwiniętymi instytucjami otoczenia biznesu (zarówno jeśli chodzi o sferę finansową, jak także doradztwo strategiczne, europejskie, czy zwykłą pomoc w zakładaniu firmy) sprawią, że Radom będzie miejscem gdzie systematycznie przyrasta liczba mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.
- W Radomiu rozwijać się będzie współpraca między światem nauki a światem biznesu. Kontaktom tym służyć będą między innymi park przemysłowo-technologiczny oraz miejski inkubator przedsiębiorczości.
- Wspomniany wcześniej dobry klimat inwestycyjny sprzyjał będzie nie tylko zakładaniu małych czy mikro firm. Radom będzie także atrakcyjnym miastem dla dużych koncernów, które zostaną zachęcone do zainwestowania tu wysokim stopniem przedsiębiorczości mieszkańców, a także relatywnie wysokim poziomem ich wykształcenia oraz dobrymi warunkami życia.
- Radom, dzięki skutecznym akcjom promocyjnym będzie w stanie zmienić panującą obecnie niekorzystną opinię na temat miasta, poprawi się wizerunek i postrzeganie miasta, zarówno w środowisku zewnętrznym jak także wśród samych mieszkańców miasta. Radom stanie się dzięki temu miastem znacznie bardziej atrakcyjnym inwestycyjnie i osiedleńczo.
- Radom będzie systematycznie inwestował w rozwój nowoczesnej infrastruktury transportowej, przede wszystkim jeśli chodzi o drogi oraz kolej co pozwoli miastu efektywnie wykorzystać jeden ze swoich największych atutów, jakim jest położenie geograficzne.

9. WIZJA I MISJA ROZWOJU MIASTA

Poniżej została zaprezentowana część strategiczna dokumentu. U jej podstaw leży szczegółowa diagnoza stopnia rozwoju miasta, przeprowadzona w podziale na sfery: społeczną, gospodarczą i przestrzenno-ekologiczną. Dla każdej ze sfer wykonano także analizę SWOT identyfikując silne i słabe strony miasta, jak również określając potencjalne szanse i zagrożenia jakie wynikają z obecnej sytuacji miasta dla dalszego jego dynamicznego rozwoju. Na tej podstawie, jak również w oparciu o konsultacje przeprowadzone z pracownikami Urzędu Miejskiego w Radomiu oraz z przedstawicielami spółek miejskich określono wizję, misję i cele rozwoju miasta. Założenia te formułowano oczywiście w taki sposób, aby mógł zostać zrealizowany optymistyczny scenariusz rozwoju Radomia.

Patrząc na mapę województwa mazowieckiego wyraźnie widać, że w kierunku na południe od Warszawy, która leży mniej więcej w centrum regionu, zlokalizowane jest tylko jedno duże miasto – Radom. Jak już podkreślano kilkakrotnie w poniższym dokumencie, Radom zlokalizowany jest w mniej więcej równej odległości (średnio około 105 km) od czterech miast wojewódzkich. W tym uśrednionym promieniu 105 km od centrum miasta nie ma już żadnych innych ośrodków miejskich mogących stanowić konkurencję dla Radomia. Wydaje się więc, że sytuacja ta, w połączeniu z faktem, że Radom położony jest na skrzyżowaniu dwóch niezwykle istotnych w skali krajowej, a nawet europejskiej dróg (droga krajowa nr 7 i droga krajowa nr 12) powinna w istotny sposób sprzyjać rozwojowi miasta. Ponadto warto dodać, że Radom jest 14 pod względem liczby ludności miastem w Polsce, nie będąc przy tym miastem wojewódzkim. Te cechy, jak także inne opisane szerzej w części diagnostycznej (np. dobrze wykształcone społeczeństwo, charakteryzujące się ogólną zaradnością i wysokim stopniem przedsiębiorczości), stanowią o bardzo dużym potencjale miasta. Potencjale, który odpowiednio wykorzystany powinien uczynić z miasta bardzo silny ośrodek o znaczeniu regionalnym. Ośrodek, który ma szansę wytworzyć zwartą strefę własnego oddziaływania, gdzie będzie mógł skutecznie konkurować o zasoby (nowych mieszkańców, pracowników, inwestycje) z innymi miastami.

Czerpiąc ze swojego potencjału, swojej odrębności, swoich atutów, ale także siłą rzeczy wykorzystując związki z Warszawą, Radom powinien dążyć do sytuacji, w której będzie on ośrodkiem przyciągającym zarówno mieszkańców jak i inwestorów. Jego położenie świetnie predestynuje go do pełnienia roli „stolicy" południowej części województwa mazowieckiego. Działania podejmowane w ramach realizacji Strategii powinny być nakierowane właśnie na realizację takiej wizji.

Warunkiem osiągnięcia każdej wizji jest zaangażowanie, determinacja i profesjonalizm osób odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań określonych w Strategii. Każda z tych osób powinna mieć świadomość i poczucie misji.

Według internetowego wydania Słownika Języka Polskiego PWN, misja jest to „ważne odpowiedzialne zadanie do spełnienia". W ten właśnie sposób jest tu rozumiana

misja rozwoju miasta Radomia. Jest to ważne odpowiedzialne zadanie, jakie mają do spełnienia władze lokalne.

MISJA ROZWOJU MIASTA:

Tworzenie warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego Radomia w oparciu o potencjał miasta – przyjazna polityka władz lokalnych

Lokalne władze samorządowe mają ograniczone możliwości bezpośredniego oddziaływania na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Dlatego właśnie ich działania powinny koncentrować się na tworzeniu warunków sprzyjających dynamicznemu rozwojowi miasta. Działania te powinny w jak największym stopniu wykorzystywać i bazować na naturalnym potencjale rozwojowym miasta.

Można powiedzieć, że takie działania mające na celu tworzenie dogodnych warunków rozwojowych są swojego rodzaju przejawem przyjaznej polityki władz lokalnych. Stąd też w skrócie, misją, czyli ważnym, odpowiedzialnym zadaniem jakie stoi przed władzami Radomia, jest prowadzenie przyjaznej polityki prorozwojowej.

10. CELE ROZWOJU MIASTA

Podobnie jak diagnoza czy analiza SWOT, także cele rozwoju Radomia zostały wyznaczone w podziale na trzy sfery:

- społeczną,
- gospodarczą,
- przestrzenno-ekologiczną.

Dzięki takiemu rozwiązaniu wyznaczone cele mają silne oparcie w diagnozie stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Ponadto były one formułowane tak, aby ich realizacja pozwoliła wykorzystać szanse i maksymalnie zneutralizować zagrożenia rozwojowe stojące przed Radomiem.

U podstaw niniejszego opracowania leżało założenie, że ma to być:

- Dokument określający cele i kierunki, ale nie wskazujący jedynej sztywnie określonej ścieżki rozwoju, wytyczonej precyzyjnie i nie uznającej kompromisu.
- Dokument pozwalający władzom miasta, zmierzać ku wyznaczonym celom, jednak zostawiający im duży stopień swobody.
- Dokument możliwie najbardziej funkcjonalny.
- Dokument, który dzięki swojej konstrukcji ma zachowywać aktualność i uniwersalizm przez dłuższy okres czasu (zaplanowany z długą perspektywą czasową).
- Dokument, który będzie pozwalał władzom miasta w dużo szerszym stopniu dostosowywać aktualną politykę lokalną ośrodka miejskiego do aktualnie panujących i zmieniających się szybciej niż raz na 12 lat warunków zewnętrznych.
- Dokument dający możliwość szybkiego reagowania na zaistnienie niespodziewanych, gwałtownych czynników zewnętrznych.
- Dokument pozwalający modyfikować politykę rozwojową miasta w zależności od stopnia osiągnięcia założonego pierwotnie celu.
- Dokument dający podstawę do realizacji szerszego spektrum projektów z różnych dziedzin życia mieszkańców, czy ze sfery gospodarczej, niż to ma miejsce w przypadku tradycyjnych opracowań tego typu.

Ma to być dokument stwarzający możliwości, a nie ograniczający wybór.

Stąd też nie zdecydowano się w tym miejscu na wskazywanie konkretnych działań. Zostały jedynie określone cele strategiczne, kierunkowe i operacyjne.

Szczegółowe działania stanowiące narzędzie realizacji niniejszej Strategii zapisane są i zapisywane będą w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym Miasta Radomia – dokumencie uchwalanym przez Radę Miejską w Radomiu. Działania te będą musiały być zgodne z celami Strategii. Gwarantem takiej sytuacji niniejszy dokument czyni Prezydenta Miasta

Radomia, pełniącego nadzór nad działaniami Zespołu ds. Wdrażania Strategii[38]. Wymieniony Zespół będzie miał za zadanie przygotowywanie i aktualizację kolejnych wersji Wieloletniego Planu Inwestycyjnego Miasta Radomia, co da pewność, że zapisywane w nim projekty będą po pierwsze zgodne z zapisami Strategii, a po drugie będą służyły skutecznemu wypełnieniu jej założeń.

W strukturze niniejszego dokumentu znajdą się jednak mimo wszystko zapisy konkretyzujące w dużym stopniu większość z wymienionych poniżej celów rozwojowych miasta. Funkcję taką będą spełniały cztery substrategie (w zakresie transportu, kultury, inwestycji i promocji) stanowiące załącznik do Strategii Rozwoju Miasta Radomia na lata 2008-2020.

Poniżej zaprezentowano poszczególne cele Strategii przyporządkowane poszczególnym sferom, w których przeprowadzano analizy.

[38] Funkcję tą może pełnić Wydział Projektów Strukturalnych i Strategii Miasta, funkcjonujący już w strukturze Urzędu Miasta w Radomiu.

10.1. Sfera społeczna

W planach rozwojowych Radomia sfera społeczna zajmuje szczególną pozycję. Jest to związane przede wszystkim z wysoką liczbą mieszkańców miasta, którzy jednocześnie stanowią jeden z podstawowych zasobów i atutów miasta. Dlatego właśnie działania prospołeczne są niezwykle istotne dla dalszego dynamicznego rozwoju ośrodka.

Cel strategiczny w sferze społecznej zakłada poprawę warunków życia mieszkańców poprzez prowadzenie efektywnej polityki społecznej.

Realizacja tego założenia po pierwsze będzie miała wpływ na obecnych mieszkańców miasta, ale także na mieszkańców potencjalnych i wreszcie na inwestorów. Poprawa warunków życia wpłynie na postrzeganie miasta, przez wszystkie wymienione grupy. Radom awansuje w klasyfikacji miast w kategorii atrakcyjności osiedleńczej, ale także inwestycyjnej, ponieważ dobra jakość życia jest także jednym z istotnych czynników lokalizacji nowych przedsiębiorstw, firm, inwestorów.

Dla zrealizowania celu strategicznego wyznaczonych zostało 6 celów kierunkowych (zaprezentowanych w poniższej tabeli). Cele te zostały skonstruowane tak, aby z jednej strony wykorzystać szanse rozwoju miasta, a z drugiej strony zniwelować zagrożenia. Ponadto osiągnięcie każdego z nich wpłynie korzystnie na poprawę warunków życia mieszkańców. Za najważniejsze dla dalszego dynamicznego rozwoju miasta uznano:

- Aktywną walkę z bezrobociem – bezrobocie jest bardzo istotnym problemem z jakim od lat zmagają się władze Radomia. Jest to problem zarówno społeczny jak również gospodarczy. Wyeliminowanie go lub znaczące zredukowanie wpłynie korzystnie na jakość życia społeczności lokalnej. Mniejsze bezrobocie to mniejszy problem z patologiami społecznymi, mniejsze środki wydawane przez miasto na pomoc społeczną, wyższe średnie dochody społeczności, co za tym idzie wyższe wydatki skutkujące przyrastającym ożywieniem gospodarczym.
- Wspieranie przedsiębiorczości – małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią w chwili obecnej motor napędowy gospodarek na całym świecie. Radom charakteryzuje się wysokimi wskaźnikami przedsiębiorczości mieszkańców, co stanowi istotną szansę dla Radomia na rozwój. Jest to cecha, którą warto i należy wspierać, tak by przynosiła jak największe efekty. Służyć temu mają zapisane poniżej cele operacyjne.
- Wspieranie rozwoju turystyki i kultury – jeśli chodzi o kulturę, Radom ma relatywnie wysoki potencjał w tym zakresie, w związku z czym działania wynikające z zapisów Strategii mają przede wszystkim mieć na celu rozwijanie obecnej bazy kulturalnej, poprzez na przykład rozszerzenie kalendarza wydarzeń kulturalnych. W przypadku turystyki sprawa jest bardziej skomplikowana, ponieważ Radom nie jest obecnie ośrodkiem turystycznym. Działania nakierowane na rozwój tej gałęzi gospodarki powinny polegać głównie na rozbudowie niewystarczającej w tej chwili infrastruktury noclegowej i sportowej. Szczególny nacisk powinien zostać położony na obiekty o podwyższonym standardzie, takie, które mogłyby obsługiwać ruch w zakresie turystyki biznesowej. Realizacja tego

celu również przyczyni się do poprawy warunków życia w mieście, zwłaszcza jeśli chodzi o rozwój oferty kulturalnej Radomia.

- Rozbudowę i ciągłe podnoszenie jakości radomskiego systemu edukacji – miasto powinno podejmować działania mające na celu poprawę poziomu wykształcenia mieszkańców. Działania te powinny przebiegać dwutorowo, muszą bowiem dotyczyć zarówno kwestii infrastrukturalnych (poprzez poprawę warunków nauczania – baza edukacyjna – budynki), jak także samego sposobu nauczania, czyli treści jaka będzie wypełniała powstałe mury. Wysoko wykształceni mieszkańcy to wysokiej jakości kadra pracownicza, która jest zasobem poszukiwanym w czasach gdy gospodarka powoli ewoluuje w kierunku gospodarki opartej na wiedzy. Szczególne znaczenie będzie tu miała wytężona praca z dziećmi już na poziomie szkoły podstawowej. Jak dowodzą doświadczenia krajów Europy Zachodniej i Ameryki Północnej, a także już w coraz większym stopniu dużych polskich aglomeracji, bazą do efektywnej nauki na wyższych poziomach edukacji jest otrzymanie właściwych umiejętności w szkole podstawowej. Szkoła podstawowa powinna być miejscem, gdzie dzieci zdobędą niezbędne na dalszych etapach edukacji umiejętności sprawnego czytania i pisania (ze szczególnym naciskiem na rozumienie tekstu), liczenia oraz obsługi komputera. Być może są to banalne stwierdzenia, jednakże w opinii osób, instytucji, organizacji zajmujących się systemem edukacji w Polsce, nie do końca jest oczywiste, że uczniowie gimnazjów, liceów, czy nawet studenci w 100% posiadają wymienione powyżej umiejętności. W celu przeciwdziałania takim sytuacjom powinno się stworzyć w Radomiu wzorcowy na skalę kraju model podstawowej edukacji pozaprogramowej. Bez wątpienia podstawą edukacji powinien być ogólnopolski program nauczania Ministerstwa Nauki, jednak jak pokazuje doświadczenie w wielu przypadkach jest on niewystarczający, dlatego mając na uwadze jak najlepszą edukację dzieci, które w przyszłości będą stanowiły o jakości społeczności Radomia, trzeba im zapewnić lepszy start w dorosłość. Nie jest to zadanie proste i z pewnością nie da się takiego programu opisać w skrócie na kartach poniższego dokumentu. Osiągnięcie tak ambitnego celu będzie możliwe tylko i wyłącznie przy zjednoczeniu sił wszystkich osób, instytucji i organizacji zajmujących się zagadnieniami edukacji w Radomiu. Program taki powinien mieć na celu wzbogacanie ministerialnego programu o elementy konieczne dla prawidłowego rozwoju dzieci, tzn. np.: nauka języków obcych, zajęcia z komputerami, zajęcia plastyczne i praktyczno-techniczne, zajęcia muzyczne, sportowe i wszelkie inne koła zainteresowań. Jak bowiem dowodzą badania, zajęcia pozalekcyjne uczą dzieci myślenia, przyczyniają się do rozwijania i pogłębiania ich zainteresowań oraz rozwoju uzdolnień indywidualnych. Ważne jest, żeby program taki był możliwie najbogatszy, tak aby każde dziecko mogło wybrać zajęcia, które mu najbardziej odpowiadają. Dodatkowo konieczne jest aby zajęcia były prowadzone w sposób ciekawy, ponieważ jest to jedyny sposób zapewnienia względnie stałej liczby uczestników takich zajęć. Taka praca u podstaw da nadzieję, że kolejne pokolenia Radomian będą składały się z ludzi bardziej światłych, mających więcej zainteresowań, a przez to będących bardziej zadowolonymi z życia, przez co ich większa atrakcyjność na rynku pracy będzie jedynie cechą pochodną (drugorzędną).

- Wspieranie infrastruktury opieki zdrowotnej i pomocy społecznej – działania te mają na celu zapewnienie podstawowych potrzeb bytowych społeczności lokalnej. Zrealizowanie tego celu przyczyni się wydatnie do podniesienia jakości życia w mieście. Nie są to przedsięwzięcia spektakularnie zwiększające atrakcyjność miasta, ale są one niezbędne do wykonania. Jest to swojego rodzaju podstawa funkcjonowania miasta. Są to usługi publiczne, które należy zorganizować i zapewnić do nich dostęp mieszkańcom niejako w pierwszej kolejności. Jest to rozwijanie bazy, na której budowany będzie dalszy wzrost.
- Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców Radomia i odwiedzających miasto gości – poczucie bezpieczeństwa jest kolejnym elementem składającym się na warunki życia w mieście. Celem władz powinno być dążenie do sytuacji, w której przede wszystkim mieszkańcy Radomia będą się czuli bezpieczni we własnym domu. Poczucie zagrożenia wprowadza bowiem niepokój, który nie sprzyja rozwojowi, a wręcz go ogranicza. Miasta, w którym ich mieszkańcy czują się bezpiecznie, a dodatkowo potwierdzają to statystyki policyjne, są postrzegane jako bardziej atrakcyjne, zarówno osiedleńczo jak również inwestycyjnie.
- Potencjalnymi odbiorcami działań promocyjnych miasta mają być mieszkańcy, mali i średni przedsiębiorcy oraz także duże korporacje międzynarodowe. Przekaz promocyjny będzie miał więc na celu promowanie dobrych warunków do życia, dobrych warunków do zakładania biznesu oraz dobrych warunków do inwestowania, jakie panują i mają potencjalnie panować w Radomiu w wyniku realizacji niniejszej Strategii.

Cel strategiczny - Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez prowadzenie efektywnej polityki społecznej		
Cele kierunkowe	Cele operacyjne	
	Cel 1 **Aktywna polityka władz w zakresie ograniczania bezrobocia i wspierania przedsiębiorczości**	- Współpraca samorządu ze sferą naukową i przedsiębiorstwami w zakresie planowania przyszłych zasobów kadrowych; - Stworzenie inkubatora przedsiębiorczości jako instytucji wspierającej wzrost samozatrudnienia wśród osób bezrobotnych, w tym absolwentów; - Integracja działań miasta z gminami sąsiednimi w zakresie przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych; - Nawiązanie i pogłębianie współpracy w zakresie rozwoju gospodarczego z sąsiednimi gminami.
	Cel 2 **Wspieranie rozwoju turystyki, kultury i sportu**	- Rozbudowa i wsparcie bazy turystycznej, w tym bazy noclegowej o wysokim standardzie i bazy sportowej; - Promocja i rozwój instytucji kultury (w tym budowa filharmonii); - Rewitalizacja zabytkowych obszarów miasta; - Wzbogacenie oferty imprez o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym.
	Cel 3 **Poprawa jakości kadr gospodarki poprzez rozbudowę systemu edukacji**	- Wspieranie inwestycji w zakresie poprawy infrastruktury szkół i przedszkoli; - Opracowanie i rozwijanie bogatego programu zajęć pozalekcyjnych, przede wszystkim na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum; - Wspieranie i rozwijanie potencjału naukowo-badawczego Politechniki Radomskiej (między innymi poprzez wsparcie realizacji Strategii Rozwoju placówki); - Powołanie i wspieranie rozwoju Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej; - Wspieranie instytucji szkoleniowo-doradczych działających na rzecz aktywizacji osób bezrobotnych, w tym absolwentów; - Opracowanie i wdrożenie programów aktywizujących młodzież; - Dążenie do zapewnienia możliwości kształcenia na poziomie wyższym we wszechstronnym profilu, włącznie z kierunkami artystycznymi i medycznymi.

	Cel 4 **Wspieranie przyjaznej mieszkańcom infrastruktury ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej**	- Opracowanie programu polityki prorodzinnej i wspierania kobiet na rynku pracy; - Wspieranie rozwoju instytucji opieki nad dziećmi, w tym całodobowych rodzinnych placówek opiekuńczo-wychowawczych, żłobków i przedszkoli; - Opracowanie i wdrażanie programów naprawczych w sferze pomocy społecznej; - Prowadzenie inwestycji w zakresie rozbudowy infrastruktury i wyposażenia jednostek służby zdrowia, w tym jednostek specjalistycznych; - Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego dzieci i młodzieży poprzez wdrażanie nowych programów profilaktycznych oraz poprawę dostępności do specjalistycznych usług rehabilitacji leczniczej i medycznych; - Tworzenie ośrodków wsparcia dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym, dla osób niepełnosprawnych oraz dla seniorów; - Tworzenie warunków dla rozwoju infrastruktury zapewniającej zdrowe i efektywne spędzanie wolnego czasu dzieci i młodzieży; - Kształtowanie postaw prozdrowotnych, w tym rozwijanie bazy sportowej i rekreacyjnej; - Budowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez wspieranie rozwoju sektora pozarządowego zwłaszcza w zakresie merytorycznym (jakości świadczonych usług) oraz technicznym.
	Cel 5 **Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców oraz odwiedzających miasto gości**	- Rozbudowa systemu monitoringu wizyjnego miasta; - Inwestycje w rozwój kadr odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w mieście; - Rozbudowa infrastruktury i wyposażenia jednostek odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w mieście; - Opracowanie programu ograniczania przestępczości; - Integracja działań służb porządkowych i ratowniczych.
	Cel 6 **Promocja miasta**	- Promocja Radomia skierowana do mieszkańców miasta (obecnych i potencjalnych); - Promocja Radomia skierowana do MŚP; - Promocja Radomia skierowana do dużych inwestorów krajowych i zagranicznych.

10.2. Sfera gospodarcza

W sferze gospodarczej celem strategicznym omawianego dokumentu jest – stymulowanie wzrostu gospodarczego miasta jako południowej "stolicy" województwa mazowieckiego. W zapisie tym określa się pozycję jaką potencjalnie zajmuje w województwie mazowieckim Radom. Dalsze cele operacyjne i kierunkowe, stanowiące rozwinięcie celu strategicznego mają za zadanie przede wszystkim umacnianie pozycji gospodarczej miasta.

Kładzie się tu nacisk na wspieranie i rozwijanie w mieście działalności innowacyjnej i gałęzi gospodarki wykorzystujących nowoczesne technologie. Jest to odbicie trendów ogólnoświatowych. W chwili obecnej konkurencyjność poszczególnych gospodarek wynika ze stopnia ich innowacyjności. Z innowacyjnością ściele powiązane jest wykorzystywanie nowoczesnych technologii, będących źródłem powstania bądź efektem opracowania innowacyjnych rozwiązań. Chcąc budować gospodarkę, zarówno w skali lokalnej jak i szerszej, mogącą swobodnie konkurować na rynkach światowych należy przystosowywać ją do panujących tam warunków, właśnie poprzez rozwój innowacji i zastosowanie nowoczesnych rozwiązań produkcyjnych. Warto dodać, że u podstaw innowacyjności leży dobrze rozwinięte szkolnictwo wyższe, współpraca między środowiskami naukowym i biznesowym oraz rozwinięta baza naukowo-badawcza, badawczo-rozwojowa. Wszystkie te elementy ujęte są w przedstawionych poniżej celach operacyjnych.

W sferze gospodarczej Radomia kluczowe jest także wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, a także pogłębianie rozwoju przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Jak już wielokrotnie wspominano naturalna przedsiębiorczość mieszkańców miasta jest szalenie ważnym atutem, stanowiącym istotną szansę rozwojową dla Radomia. W związku z tym władze lokalne powinny dołożyć wszelkich starań aby rozwijać, wzmacniać i wykorzystywać ten potencjał, wykorzystując w tym celu wszystkie dostępne środki, takie jak na przykład różnego rodzaju instytucje otoczenia biznesu.

Dla budowania potencjału gospodarczego miasta ważne jest także wspieranie i stymulowanie konkurencyjności lokalnych podmiotów gospodarczych, ponieważ pomijając fakt, że powinno ich być jak najwięcej, to muszą one również charakteryzować się jak najwyższym potencjałem, jakością, konkurencyjnością. Jest to konieczne aby mogły skutecznie rywalizować na rynku regionalnym, krajowym, czy nawet międzynarodowym.

Ostatni, choć nie najmniej istotny cel kierunkowy zaprogramowany w poniższym dokumencie wskazuje na konieczność stworzenia przyjaznych i przejrzystych struktur administracji samorządowej w oparciu o nowoczesne narzędzia informatyczne i komunikacyjne. Cel taki wpisuje się bardzo dobrze w misję rozwoju miasta, w której nacisk położono na konieczność tworzenia dogodnych warunków dla rozwoju. Tymczasem w wielu przypadkach urząd, administracja publiczna, czy samorządowa jest czynnikiem w sposób skuteczny utrudniającym prowadzenie działalności gospodarczej. W wielu przypadkach administracja niczego nie ułatwia, a tylko utrudnia i opóźnia przebieg spraw.

Realizacja omawianego celu pozwoli na wyeliminowanie trudności z obsługą w urzędzie jako czynnika ograniczającego rozwój.

Cel strategiczny – Stymulowanie rozwoju gospodarczego miasta		
Cele kierunkowe	Cele operacyjne	
	Cel 1 **Wspieranie rozwoju innowacji w mieście oraz pogłębianie rozwoju przedsiębiorczości**	- Wzmocnienie potencjału infrastruktury badawczo-rozwojowej; - Wspieranie inwestycji w przedsiębiorstwa chcące wdrażać i wytwarzać innowacyjne produkty i/lub usługi - Wspieranie instytucji otoczenia biznesu; - Promocja zewnętrznych źródeł finansowania przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza funduszy strukturalnych UE; - Promocja miasta jako miejsca przyjaznego dla prowadzenia działalności gospodarczej.
	Cel 2 **Poprawa konkurencyjności radomskich firm na tle regionu i kraju**	- Wspieranie współpracy jednostek naukowych ze sferą przedsiębiorstw; - Zapewnienie małym i średnim przedsiębiorstwom dostępu do informacji o nowych technologiach.
	Cel 3 **Stworzenie przejrzystych i przyjaznych struktur administracji samorządowej w oparciu o nowoczesne narzędzia informatyczne i komunikacyjne**	- Rozwój dostępu do sieci szerokopasmowych na terenie miasta; - Wprowadzenie systemu e-usług dla mieszkańców i przedsiębiorców; - Zwiększenie kompetencji kadry urzędniczej.

10.3. Sfera przestrzenno-ekologiczna

Zagadnienia przestrzenno-ekologiczne w zakresie celów rozwojowych miasta warto jest potraktować osobno. O ile bowiem kwestie środowiskowe są niezwykle istotne, to jednak mimo wszystko stanowią w tym miejscu w większym stopniu tło rozwoju. Stanowią istotny element, który należy brać pod uwagę przy planowaniu poszczególnych przedsięwzięć, ale jednak rozwój miasta ma się odbywać z uwzględnieniem walorów środowiskowych, a nie dzięki tym walorom.

Cel strategiczny w sferze przestrzenno-ekologicznej główny nacisk kładzie na wytworzenie silnych powiązań funkcjonalnych i przestrzennych pomiędzy Radomiem a gminami leżącymi w jego obszarze oddziaływania, tak, aby tereny te stanowiły spójną całość. Założenie to, odpowiednio uszczegółowione celami kierunkowymi i operacyjnymi ma pozwolić na utworzenie oraz zapewnić sprawne i skuteczne funkcjonowanie „Radomskiemu Regionalnemu Obszarowi Metropolitalnemu". Jest to także zapis, dzięki realizacji którego, Radom będzie mógł w większym stopniu oddziaływać na swoje otoczenie.

Podstawą działań w zakresie polityki przestrzennej miasta jest realizacja celów związanych z rozwojem infrastruktury transportowej miasta. Traktuje o tym bezpośrednio drugi cel kierunkowy – zwiększenie dostępności komunikacyjnej miasta i poprawa układu komunikacyjnego. Cel ten ma zostać osiągnięty dzięki realizacji poszczególnych z zaprogramowanych celów operacyjnych.:

- Opracowaniu i wdrożeniu kompleksowej koncepcji rozwoju transportu w ramach „Radomskiego Regionalnego Obszaru Metropolitalnego" (ze szczególnym uwzględnieniem systemu komunikacji publicznej);
- Poprawie jakości infrastruktury drogowej w Radomiu;
- Usprawnieniu układu komunikacyjnego Radomia ze szczególnym uwzględnieniem wyprowadzenia ruchu tranzytowego z centrum miasta;
- Budowie cywilnego lotniska pasażerskiego o znaczeniu regionalnym.

Więcej informacji na temat działań z zakresu transportu zawiera substrategia transportowa stanowiąca załącznik niniejszego dokumentu.

W efekcie wykonania powyżej przytoczonych założeń w znaczącym stopniu wzrośnie także jakość życia w Radomiu, a przez to także jego atrakcyjność osiedleńcza i inwestycyjna. Jak więc widać, realizacja celów sfery przestrzennej wspomaga realizację celów pozostałych dwóch sfer.

Widać to jeszcze dokładniej na przykładzie pierwszego celu kierunkowego, który zakłada – zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej miasta oraz funkcjonalne uporządkowanie przestrzeni miejskiej. Jest on więc w pełni kompatybilny z celem strategicznym sfery społecznej, ponieważ zakłada działania, dzięki którym Radom będzie lepszym miejscem do życia.

Cel ten ma być osiągnięty między innymi poprzez:

- Uporządkowanie funkcjonalne przestrzeni miejskiej, czego przejawem będzie wyprowadzenie funkcji rolniczych z centrum na obrzeża miasta.
- Rewitalizację zabytkowych i najbardziej zaniedbanych obszarów miasta.
- Wyrównanie dysproporcji w nasyceniu miasta komunalną infrastrukturą sieciową.
- Uporządkowanie gospodarki zasobami mieszkalnictwa komunalnego, ze szczególnym uwzględnieniem wyprowadzenia mieszkań komunalnych z centrum miasta.

Cel kierunkowy dotyczący środowiska przyrodniczego przewiduje – wspieranie inicjatyw proekologicznych, poprawiających jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne. Z założenia zapis ten, jak także zapisy poszczególnych celów operacyjnych, miał się charakteryzować dużym stopniem ogólności, tak, aby możliwe było (w myśl Strategii) podejmowanie jak najszerszych działań mających na celu poprawianie jakości środowiska. Nie skupiano się szczegółowo na tych zapisach, ponieważ, jak wspomniano, ekologia nie jest celem rozwoju miasta, ani nie jest nawet środkiem do osiągnięcia tego celu. Przedstawione cele zaprojektowano również tak, aby były one zgodne z celami Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Radomia na lata 2005-2012. Dzięki temu zapisy Strategii nie ograniczają w żaden sposób możliwości skutecznego wprowadzania w życie Programu Ochrony Środowiska.

Cel strategiczny – W zakresie komunikacyjnym i funkcjonalnym stworzenie silnych powiązań sub-regionalnych między Radomiem i gminami znajdującymi się w obszarze jego oddziaływania tak aby tworzyły one spójną całość z uwzględnieniem walorów środowiskowych i turystycznych		
Cele kierunkowe	**Cele operacyjne**	
	Cel 1 – Zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej miasta oraz funkcjonalne uporządkowanie przestrzeni miejskiej	- Opracowanie spójnej polityki przestrzennej i infrastrukturalnej miasta obejmującej zwłaszcza wyprowadzenie funkcji przemysłowych i rolniczych z centrum na obrzeża miasta; - Rewitalizacja zabytkowych i najbardziej zaniedbanych obszarów miasta (wyznaczonych w Lokalnym Programie Rewitalizacji); - Wyrównanie dysproporcji w nasyceniu miasta komunalną infrastrukturą sieciową (sieci: wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa, ciepłownicza); - Uporządkowanie gospodarki zasobami mieszkalnictwa komunalnego, ze szczególnym uwzględnieniem wyprowadzenia mieszkań komunalnych z centrum miasta (przede wszystkim ze starówki).

	Cel 2 – Zwiększenie dostępności komunikacyjnej miasta i poprawa układu komunikacyjnego	- Opracowanie i wdrożenie kompleksowej koncepcji rozwoju transportu w ramach „Radomskiego Regionalnego Obszaru Metropolitalnego" (ze szczególnym uwzględnieniem systemu komunikacji publicznej); - Poprawa jakości infrastruktury drogowej w Radomiu; - Usprawnienie układu komunikacyjnego Radomia ze szczególnym uwzględnieniem wyprowadzenia ruchu tranzytowego z centrum miasta; - Budowa cywilnego lotniska pasażerskiego o znaczeniu regionalnym.
	Cel 3 – Stworzenie systemu zarządzania terenami inwestycyjnymi w granicach miasta a także na obszarze „Radomskiego Regionalnego Obszaru Metropolitalnego"	- Stworzenie Stowarzyszenia Jednostek Samorządu Terytorialnego zrzeszającego gminy wchodzące w jego skład, którego celem byłoby pozyskiwanie nowych inwestorów w oparciu o wspólnie zarządzane zasoby terenów inwestycyjnych poszczególnych członków Stowarzyszenia; - Stworzenie jednolitego systemu informacji przestrzennej dla Radomia i „Radomskiego Regionalnego Obszaru Metropolitalnego", zawierającego informacje o dostępnych obszarach inwestycyjnych; - Stworzenie w strukturze Urzędu Miejskiego w Radomiu jednostki odpowiedzialnej za pozyskiwanie na terenie miasta nowych terenów inwestycyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem wykupu i przekształcania terenów obecnie wykorzystywanych rolniczo. Jednostki zbierającej informacje na temat terenów, stanowiących własność komunalną, jak także prywatną, które mogą być przeznaczone pod inwestycje.
	Cel 4 – Wspieranie inicjatyw proekologicznych, poprawiających jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne	- Poprawa jakości wód i stosunków wodnych w mieście, między innymi poprzez Gminny Program Retencji; - Poprawa jakości powietrza atmosferycznego w mieście; - Poprawa warunków akustycznych w mieście; - Ochrona terenów o szczególnym znaczeniu i walorach przyrodniczych, między innymi poprzez utworzenie sieci obszarów chronionych; - Poprawa stanu zieleni towarzyszącej trasom komunikacyjnym; - Zwiększanie zasobów zieleni miejskiej; - Opracowanie sprawnego i skutecznego systemu zarządzania zielenią miejską; - Realizacja programu kompleksowego systemu gospodarki odpadami; - Zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych; - Zmniejszenie zużycia energii.

11. WDRAŻANIE I ZARZĄDZANIE

11.1. System wdrażania

Strategia Rozwoju Miasta Radomia jest dokumentem, którego zadaniem jest określenie kierunków rozwoju miasta w wieloletniej, długoterminowej perspektywie. Dzięki realizacji założonych celów strategicznych, kierunkowych i operacyjnych Radom ma szansę stać się bardzo silnym społecznie i gospodarczo ośrodkiem miejskim, równoważącym dysproporcje rozwojowe pomiędzy Warszawą a pozostałą częścią województwa mazowieckiego. Może stać się miastem, o uporządkowanej przestrzeni, sprawnie działającej komunikacji, miastem zapewniającym doskonałe warunki do życia, pracy, nauki i wychowywania dzieci. Miastem przyjaznym dla małych i średnich przedsiębiorców, ale także miejscem zapewniającym dogodne warunki do funkcjonowania dużym firmom, zarówno z kapitałem obcym jak i rodzimym.

Gwarantem osiągnięcia tych celów jest sekwencja działań składająca się na cykl zarządzania realizacją strategii. Cykl ten obejmuje takie etapy jak:

- wdrażanie;
- monitorowanie i ewaluacja;
- aktualizowanie.

Mając na uwadze efektywne i sprawne wdrożenie Strategii oraz skuteczne osiągnięcie założonych w tym dokumencie celów, powołany zostanie w strukturze Urzędu Miasta specjalny Zespół ds. Wdrażania Strategii[39]. Zespół ten będzie się składał z kluczowych pracowników Urzędu Miasta, specjalistów z poszczególnych dziedzin (będą to pracownicy Urzędu lub spółek miejskich), przedstawicieli mieszkańców i środowisk biznesowych. Zespół ten będzie odpowiadał za zarządzanie, koordynowanie i kontrolę prawidłowego przebiegu poszczególnych działań mających na celu realizację Strategii. Do jego zadań będzie należało także przeprowadzanie ewaluacji wszystkich projektów. Nadzór nad pracami zespołu będzie sprawował Prezydent Miasta Radomia.

Ponadto zadaniem zespołu wdrażającego dokument powinno być dbanie o to, aby działania mające być zrealizowane w ramach Strategii były za każdym razem ujęte w wieloletnich programach inwestycyjnych Radomia.

W procesie realizacji Strategii ważną rolę odgrywa także Rada Miejska, której zadaniem jest uchwalanie dokumentów szczegółowych (polityk i programów operacyjnych), które mają służyć realizacji Strategii. Czynności te są podejmowane jednak tylko w przypadku zaistnienia uzasadnionej konieczności i w ścisłej współpracy z zespołem wdrażającym.

[39] Funkcję tą może pełnić Wydział Projektów Strukturalnych i Strategii Miasta, funkcjonujący już w strukturze Urzędu Miasta w Radomiu.

11.2. Monitorowanie i ocena

Podstawę systemu monitorowania stopnia realizacji Strategii stanowić będzie okresowa ocena, przeprowadzana przez zespół wdrażający raz na kwartał. Wyniki oceny prezentowane będą na cokwartalnych spotkaniach zespołu zarządzającego poświęconych temu zagadnieniu.

W celu wyeliminowania problemu dezaktualizowania się założeń i celów Strategii[40] konieczne jest wprowadzenie systemu monitoringu, ściśle związanego z systemem ewaluacji.

Ważnym działaniem służącym zwiększeniu szans na powodzenie realizacji założeń Strategii jest uspołecznienie procesu jej wykonania. Faktem jest, że pełna odpowiedzialność za realizację Strategii Rozwoju Miasta Radomia na lata 2008-2020 spoczywa na władzach miasta, jednakże należy pamiętać, że korzyści wynikające z wypełnienia założeń i celów dokumentu będą odczuwały wszystkie grupy społeczne i gospodarcze. Dlatego też należy dążyć do sytuacji, w której do realizacji poszczególnych elementów Strategii (chociażby jedynie w celach konsultacyjnych) angażowani byli przedstawiciele mieszkańców miasta, przedstawiciele przedsiębiorców, przedstawiciele organizacji pozarządowych, instytucji kultury, edukacji, sportu, czy środowiska naukowego. Wiele z postawionych przed miastem celów będzie zdecydowanie łatwiej osiągnąć, jeśli przy ich realizacji zaistnieje współpraca między Urzędem Miasta i poszczególnymi zainteresowanymi środowiskami. Strategia nie ma być narzędziem, dzięki któremu po upływie czasu kadencji będzie można rozliczyć władze. Strategia ma być dokumentem służącym dobru wspólnemu wszystkich obywateli miasta, a jej realizacja ich wspólnym interesem.

Narzędziami służącymi uspołecznieniu procesu realizacji Strategii mogą być przykładowo:

- odbywające się regularnie (na przykład dwa razy w roku) spotkania z przedstawicielami zespołu zarządzającego realizacją Strategii, na których byłyby omawiane zagadnienia związane z realizacją strategii;
- ankiety przeprowadzane cyklicznie wśród mieszkańców, przedsiębiorców i pozostałych środowisk, które mogą być zainteresowane realizacją konkretnych celów Strategii;
- specjalny serwis internetowy (wystarczy podstrona w serwisie miasta) poświęcony procesowi realizacji Strategii – rozwiązanie takie dawałoby możliwość wyrażania opinii na temat poszczególnych projektów, czy też całego procesu realizacji Strategii;
- cyklicznie ukazujące się w prasie lokalnej i regionalnej artykuły pełniące funkcję sprawozdania z realizacji Strategii.

[40] Dezaktualizacja założeń i celów Strategii może wynikać ze:
- zmieniających się warunków funkcjonowania podmiotów realizujących poszczególne projekty;
- zmian prawodawstwa;
- innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań.

W wyniku uspołecznienia procesu realizacji Strategii zespół odpowiedzialny za jej wdrożenie będzie uzyskiwał spływające systematycznie materiały, które następnie powinien wykorzystać przy ewaluacji dokumentu oraz przy wprowadzaniu ewentualnych zmian.

11.3. Ewaluacja i aktualizacja

Kolejne dwa, a jednocześnie ostatnie elementy cyklu zarządzania realizacją Strategii to ewaluacja i aktualizacja.

Ewaluacja służy przede wszystkim sprawdzeniu skuteczności poszczególnych działań. Jeśli są one wykonywane skutecznie, to wyniki ich ewaluacji można wykorzystać w celach promocyjnych (promowanie osiągniętych sukcesów). Największe znaczenie ma jednak funkcja zapobiegawcza ewaluacji. Chodzi o to, że rzetelnie i regularnie przeprowadzana ewaluacja może wydatnie przyczynić się do zapobiegania niepowodzeniom w czasie realizacji poszczególnych projektów.

W ramach procesu realizacji Strategii będą przeprowadzane oceny wykonania poszczególnych działań. Ewaluacje te będą przeprowadzane okresowo i retrospektywnie (ex post). Proces ewaluacji będzie dotyczył realizacji celów poszczególnych projektów oraz realizacji celów strategicznych samej Strategii.

Jeśli w wyniku procesu monitorowania i ewaluacji zaistnieje potrzeba dokonania zmian w zapisach Strategii, dopuszcza się wprowadzanie takich poprawek na bieżąco w matrycach logicznych poszczególnych projektów. Zmiany bardziej istotne, odnoszące się do celów strategicznych, kierunkowych czy operacyjnych Strategii Rozwoju Miasta Radom ma prawo wprowadzać jedynie Rada Miejska. Decyzja taka ma formę uchwały, podejmowanej na wniosek zespołu wdrażającego Strategię.

* * *

Powyżej opisany mechanizm wdrażania, monitorowania i oceny, ewaluacji i aktualizacji Strategii i zarazem procesu jej realizacji jest gwarantem osiągnięcia założonych w dokumencie celów, realizacji wizji i misji rozwoju miasta.

* * *

Na koniec należy przyjąć założenie, że w wyniku skutecznego wdrożenia Strategii Rozwoju Miasta Radomia na lata 2008-2020 osiągnięty zostanie opisany w dokumencie optymistyczny scenariusz rozwoju miasta Radom.

ZAŁĄCZNIKI:

ZAŁĄCZNIK 1
KONCEPCJA ROZWOJU TRANSPORTU MIASTA RADOMIA

We wcześniejszych rozdziałach niniejszego dokumentu dowiedziono, że zagadnienia związane z dostępnością komunikacyjną, położeniem geograficznym, a tym samym zagadnienia związane z transportem mają fundamentalne znaczenie dla dalszego rozwoju Radomia. Jak bowiem wykazano, położenie geograficzne oraz dostępność komunikacyjna są to jedne z największych atutów miasta. Jednakże aby wykorzystać wysoki w tym zakresie potencjał ośrodka, konieczne jest zintegrowane rozwijanie wszystkich form transportu i komunikacji. Stąd też korzystnym byłoby stworzenie spójnego planu rozwoju systemu transportowego miasta. Plan taki powinien przede wszystkim identyfikować podstawowe problemy transportowe miasta oraz wskazywać optymalne metody ich rozwiązania. Dokument powinien odnosić się jednocześnie do zagadnień związanych z infrastrukturą jak także z przewozem osób.

W celu rzetelnego przygotowania takiego planu należałoby wykonać szereg specjalistycznych badań i ekspertyz. Niestety na potrzeby niniejszego dokumentu nie było możliwe ich przygotowanie, w wyniku czego zostaną tu przedstawione przede wszystkim kierunki w jakim powinna zmierzać polityka transportowa miasta, a nie szczegółowa operacjonalizacja tych kierunków.

Zasięg terytorialny planu

Z prawnego punktu widzenia, ze względu na zakres kompetencji jednostek samorządu terytorialnego, plan rozwoju transportu w Radomiu może odnosić się jedynie do obszaru znajdującego się w granicach administracyjnych miasta. Mimo to, plan taki mając na uwadze potencjalną strefę oddziaływania miasta, czy nawet wręcz koncepcję utworzenia „regionalnego obszaru metropolitalnego" („*ROM*"), powinien obejmować swym zakresem także jednostki, które mogą wejść w skład tego obszaru. Wstępnie określono, że powinny to być co najmniej gminy: Jastrzębia, Jedlnia, Jedlińsk, Orońsko, Pionki, Skaryszew, Wolanów, Kowala, Zakrzew i Przytyk[41]. Stąd też działania objęte planem powinny przede wszystkim skupiać się na rozwijaniu infrastruktury komunikacyjnej i komunikacji zbiorowej w granicach miasta, a jednocześnie dokument ten musi zawierać zapisy i propozycje rozwiązań w sferze inwestycyjnej oraz organizacyjnej wykraczających poza granice miasta. Rozwiązania te powinny służyć „poprawie przestrzennej spójności regionu i wzmocnieniu efektów dyfuzji z metropolii do otoczenia regionalnego"[42].

[41] Przez trzy ostatnio gminy przebiegać będą obwodnice Południowa i Zachodnia, dlatego są one bardzo ważne dla funkcjonowania ROM.
[42] Plan Rozwoju Transportu w Radomiu na lata 2005-2013

Transport w Radomiu – diagnoza stanu obecnego

Cechy charakterystyczne miasta mające podstawowe znaczenie dla wyznaczania kierunków rozwoju jego polityki transportowej zostały zaprezentowane we wcześniejszych rozdziałach poniższego dokumentu. W tym miejscu warto jednak przedstawić syntetyczne ich zestawienie, swego rodzaju podsumowanie. Będzie to miało na celu uwypuklenie tych konkretnych cech miasta, które w opinii autorów powinny w największym stopniu determinować i wpływać na kształt polityki transportowej Radomia.

Pierwsza kwestia, to położenie geograficzne. W tym zakresie najważniejsze są odległości dzielące miasto od najbliższych dużych (wojewódzkich) miast, a przede wszystkim od Warszawy. Odległości te kształtują się w przedziale od 78 km w przypadku Kielc do 135 km w przypadku Łodzi. Pomimo, że do Kielc z Radomia jest najbliżej, najsilniejsze powiązania występują między Radomiem, a Warszawą. Są one intensywne już w tej chwili, a polityka władz lokalnych, ale także regionalnych, zmierza do jeszcze większego ich wzmocnienia. Wydaje się, że jest to słuszna droga, ponieważ Warszawa ma największy potencjał społeczno-gospodarczy w Polsce i intensyfikacja powiązań z tym miastem może przynieść najwięcej korzyści. Z drugiej jednak strony, Radom nie powinien ograniczać się tylko do wykorzystywania potencjału Warszawy. Potencjał ten w połączeniu ze znaczącymi zasobami wewnętrznymi Radomia powinien być solidną bazą do wytworzenia własnej silnej strefy oddziaływań, na bazie której mógłby zostać zorganizowany Radomski Regionalny Obszar Metropolitalny.

Polityka transportowa Radomia w dużym stopniu musi być zdeterminowana faktem, że Radom jest bardzo ważnym węzłem komunikacyjnym o znaczeniu regionalnym. Miasto leży na skrzyżowaniu dwóch dróg krajowych: drogi krajowej nr 7 Gdańsk-Kraków (trasy łączącej Europę Północną z Adriatykiem) i drogi krajowej nr 12 Poznań-Lublin (trasy stanowiącej najkrótsze połączenie pomiędzy Berlinem, a Kijowem).

Drogi te wyznaczają kierunki ruchu tranzytowego w Radomiu (tj. kierunek: północ – południe: Warszawa – Radom – Kielce – Kraków oraz wschód – zachód: Łódź – Radom – Lublin). Mają one także wpływ na przebieg i charakter dróg i ulic zlokalizowanych w granicach miasta, które muszą łączyć w sobie dwie funkcje – obsługa ruchu tranzytowego i obsługa ruchu lokalnego.

Pozostałe kierunki ruchu w Radomiu mają charakter regionalny i są wyznaczane przez ruch docelowy generowany przez Radom.

Sieć drogowa obsługująca połączenia międzynarodowe i regionalne Radomia to oprócz wymienionych wcześniej dróg krajowych nr 7 i nr 12, także:

- droga krajowa nr 9 – Rzeszów – Radom;
- droga wojewódzka nr 737 – Radom – Kozienice;
- droga wojewódzka nr 740 – Radom – Potworów;
- droga wojewódzka nr 744 – Radom – Starachowice.

W granicach miasta kontynuację wymienionych dróg stanowią następujące ulice:

- Kielecka – Czarnieckiego – Warszawska – przedłużenie drogi krajowej nr 7;
- Żółkiewskiego – Al. Wojska Polskiego – Słowackiego – przedłużenie drogi krajowej nr 9;
- Zwolińskiego – Żółkiewskiego – Czarnieckiego – Wolanowska – kontynuacja drogi krajowej nr 12;
- Kozienicka – przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 737;
- Przytycka – przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 740;
- Wierzbicka – przedłużenie drogi wojewódzkiej nr 744.

Według danych Urzędu Miasta drogowy układ komunikacyjny Radomia składa się z: 27,9 km dróg krajowych (8 szt.), 8,1 km dróg wojewódzkich (5 szt.), 109,2 km dróg powiatowych (84 szt.) i 188,4 km dróg gminnych (192 szt.). Łącznie daje to 333,6 km dróg (289 szt.).

Władze lokalne określając kierunki polityki transportowej Radomia powinny mieć te dwie cechy (obecność i kierunki ruchu tranzytowego oraz charakter i kierunki ruchu regionalnego) na uwadze. Bowiem dla dalszego rozwoju miasta szczególnie korzystnym byłoby usystematyzowanie i zintensyfikowanie ruchu tranzytowego, a jednocześnie wzmocnienie intensywności i zwiększenie zakresu obecnych połączeń regionalnych.

Ruch tranzytowy może przynieść miastu największe korzyści w momencie kiedy będzie maksymalnie intensywny i jak najbardziej uporządkowany. Kwestia zintensyfikowania ruchu tranzytowego jest relatywnie trudnym zagadnieniem, ponieważ ruch ten nie jest generowany przez miasto, a przez czynniki zewnętrzne. W związku z tym faktem działania władz miejskich powinny być skupione przede wszystkim na stworzeniu dobrych warunków przejazdu przez miasto, czyli na uporządkowaniu ruchu. Jak się wydaje najskuteczniejszą formą usystematyzowania ruchu tranzytowego na terenie miasta są obwodnice, które pozwalają na wyprowadzenie tego ruchu z centrum ośrodka, co przynosi korzyść kierowcom, a jednocześnie mieszkańcom. Kierowcy korzystają z nich, ponieważ dzięki obwodnicom przejazd przez miasto odbywa się płynnie, bez zakłóceń w postaci korków ulicznych, natomiast mieszkańcy dzięki obwodnicom nie muszą znosić uciążliwości związanych z nadmiernym natężeniem ruchu w centralnych częściach miasta. Budowa obwodnic – zachodniej, śródmiejskiej i południowej – w znaczącym stopniu wpłynęłaby na wzrost poziomu, jakości życia w Radomiu. Dlatego inwestycje te powinny być priorytetowymi zadaniami do zrealizowania w Radomiu w najbliższych latach.

Dodatkowo dzięki skoncentrowaniu ruchu tranzytowego w konkretnym rejonie miasta, można w tym samym miejscu stworzyć strefę usługową, gdzie lokalizowałyby się przedsiębiorstwa nastawione na obsługę ruchu tranzytowego – zakłady gastronomiczne, naprawa pojazdów, sklepy z częściami samochodowymi itp.

Tymczasem w celu wzmocnienia intensywności i zwiększenia gamy obecnych powiązań regionalnych należy przedsięwziąć działania w zakresie rozbudowy i poprawy stanu infrastruktury technicznej oraz w zakresie rozwoju komunikacji publicznej.

Dobry stan techniczny nawierzchni i odpowiednia przepustowość dróg są bowiem podstawą skutecznego funkcjonowania układu transportowego. Niestety w chwili obecnej

drogi w Radomiu charakteryzują się w większości niskim standardem, przejawiającym się złym stanem technicznym nawierzchni oraz przestarzałymi parametrami technicznymi, które nie są przystosowane do obecnego natężenia ruchu, a z pewnością nie uwzględniają przyszłych potrzeb miasta. Stąd też działania władz lokalnych powinny zmierzać do poprawy jakości infrastruktury drogowej, a oprócz tego do rozbudowywania sieci połączeń, poprzez budowę nowych dróg. Kwestia ta dotyczy zarówno samego miasta, jak też gmin z nim sąsiadujących. Co prawda plan rozwoju transportu Radomia nie może zakładać bezpośrednio budowy, czy remontów dróg w gminach ościennych, jednak powinny znaleźć się w nim zapisy obligujące wręcz władze miasta do podejmowania inicjatyw i do podejmowania współpracy z sąsiadami, współpracy mającej na celu rozbudowywanie i remontowanie infrastruktury transportowej. Tak aby uniknąć sytuacji, w której „dobry asfalt" kończy się na granicy jednej jednostki administracyjnej, a w kolejnej przejazd jest wydatnie utrudniony w związku ze złym stanem nawierzchni. Jest to zagadnienie szczególnie istotne z punktu widzenia koncepcji organizowania „Radomskiego Regionalnego Obszaru Metropolitalnego".

Dla prawidłowego funkcjonowania miasta, a również dla realizacji koncepcji „regionalnego obszaru metropolitalnego" kluczowe znaczenie ma także transport zbiorowy. W Radomiu obejmuje on swoim zasięgiem zarówno miasto, jak również wszystkie sąsiednie gminy, a dodatkowo także gminy Przytyk i Wierzbica. Jest to sytuacja pożądana właśnie z punktu widzenia tworzenia „regionalnego obszaru metropolitalnego", ponieważ podstawą funkcjonowania takiej jednostki jest komunikacja publiczna, umożliwiająca mieszkańcom bezproblemowe przemieszczanie się na terenie całego obszaru. Połączenia komunikacyjne powinny być jak najbardziej intensywne[43]. Chodzi zarówno o częstość kursowania środków lokomocji, jak też o liczbę połączeń z poszczególnymi miejscowościami, należącymi do *„ROM".*

W chwili obecnej komunikacja zbiorowa Radomia obejmuje 23 linie autobusowe miejskie. Łączna długość wszystkich linii w mieście wynosi 318,8 km. Maksymalnie w ruchu pozostaje 130 autobusów, z których około 74% to nowoczesne autobusy niskopodłogowe. Długość tras komunikacyjnych wynosi około 165 km, w tym poza granicami miasta około 23,9 km. Z transportu zbiorowego Radomia rocznie korzysta około 42,4 mln. osób.

Radom jest także ważnym węzłem kolejowym. W mieście krzyżują się trzy linie I-rzędne o znaczeniu krajowym. Są to linie: Warszawa – Radom – Kraków, Radom – Dęblin i Radom – Tomaszów Mazowiecki – Łódź. Stan techniczny torów i ogólnie infrastruktury kolejowej jest w chwili obecnej zły. Planowane już są jednak inwestycje mające na celu zwiększenie znaczenia transportu kolejowego na trasie Radom-Warszawa. Działania te nie leżą w gestii miasta, jednak wydatnie wpłyną na poprawę jakości kolejowych połączeń miasta. Dla przykładu, na wspomnianej linii Radom-Warszawa, na odcinku Radom-Warka przybędzie drugi tor (którego obecnie brak), a cała trasa zostanie przystosowana do prędkości 160 km/h, dzięki czemu podróż pociągiem z Radomia do Warszawy będzie zajmowała jedynie 53 minuty. Jest to dobra informacja także z punktu widzenia utworzenia Radomskiego Regionalnego Obszaru Metropolitalnego.

[43] Oczywiście determinantą intensywności powinien być popyt generowany przez mieszkańców jak również względy ekonomiczne. Jednak w celu wytworzenia popytu, w pierwszym okresie funkcjonowania większa liczba kursów i połączeń powinna być dotowana przez gminy wchodzące w skład obszaru.

Jeśli chodzi o transport lotniczy, to około 100 km od miasta znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy Warszawa-Okęcie im. Fryderyka Chopina. Dodatkowo Radom dysponuje lotniskiem wojskowo-szkoleniowym Radom-Sadków oraz oddalonym o około 10 km od miasta trawiastym lotniskiem szkoleniowym Radom-Piastów. W planach inwestycyjnych miasta na lata 2007-2013 znajduje się projekt budowy cywilnego portu lotniczego w oparciu o istniejącą już infrastrukturę lotniska Radom-Sadków. Realizacja tego zadania jest to ogromna szansa znacznego zwiększenia tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Radomia. Niesie ona za sobą jednak również duże ryzyko, ponieważ koszty budowy i utrzymania lotniska są bardzo duże, natomiast ocena popytu na usługi świadczone przez lotnisko w mieście takim jak Radom niezwykle trudna. Z pewnością nie można w tej kwestii podjąć decyzji zbyt pospiesznie.

Warto w tym miejscu dla podsumowania podkreślić, że chcąc rozwijać powiązania pomiędzy miastem a gminami ościennymi, na przykład w celu zbudowania „regionalnego obszaru metropolitalnego" należy szczególny nacisk położyć na rozwój powiązań komunikacyjnych tego obszaru. Zarówno jeśli chodzi o drogi, linie kolejowe, jak także sprawny, wydajny i dostosowany do potrzeb użytkowników transport zbiorowy.

Analiza SWOT w zakresie transportu

Silne strony	Słabe strony
- Położenie miasta, w mniej więcej równej odległości (78-135 km) od czterech dużych ośrodków miejskich (wojewódzkich – Warszawa, Kielce, Łódź, Lublin) co może ułatwić miastu Radom wypracowanie własnej strefy wpływów („regionalnego obszaru metropolitalnego"), strefy niezależnej od stref wymienionych miast; - Wysoka dostępność komunikacyjna miasta, przede wszystkim jeśli chodzi o transport drogowy, ale także kolejowy (Radom jest ważnym węzłem kolejowym) – miasto leży przy trasach łączących Europę Północną z Adriatykiem (Gdańsk-Kraków) oraz Berlin z Kijowem; - Dogodne położenie w stosunku do przejść granicznych z Białorusią, Ukrainą, Słowacją i Czechami; - Ciągła rozbudowa i modernizacja układu komunikacyjnego miasta.	- Niski standard dróg, przejawiający się złym stanem technicznym nawierzchni i przestarzałymi parametrami dróg niedostosowanymi do obecnego ruchu, a z pewnością nie uwzględniającymi przyszłych potrzeb miasta w tym zakresie; - Niektóre ulice w mieście muszą obsługiwać jednocześnie ruch tranzytowy (brak obwodnic wyprowadzających ruch tranzytowy z miasta) oraz ruch lokalny (towarowy i osobowy); - Przeciążenie komunikacyjne miasta, zwłaszcza centrum; - Brak sieci ścieżek rowerowych; - Brak konstruktywnej współpracy z sąsiednimi samorządami.
Szanse	**Zagrożenia**
- Pełnienie funkcji ośrodka o znaczeniu sub-regionalnym dla obszaru dawnego województwa radomskiego (nawiązanie współpracy z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego w celu stworzenia „Regionalnego Obszaru Metropolitalnego"); - Uzyskanie poprawy dostępności komunikacyjnej miasta i wzmocnienie jego funkcji tranzytowej poprzez modernizację dróg krajowych – w tym E7 i budowę drogi ekspresowej S12 oraz budowa drugiego toru kolejowego na trasie Radom-Warszawa; - Stworzenie skutecznego systemu pozyskiwania środków finansowych Unii Europejskiej; - Istnienie infrastruktury lotniskowej z możliwością wykorzystania na cele cywilne, w tym plany utworzenia lotniska cywilnego.	- Niedostateczna współpraca z samorządami gmin sąsiednich w zakresie gospodarki przestrzennej i interesów miasta na obszarze tych gmin; - Utrudnione połączenie komunikacyjne z Warszawą i regionem oraz innymi silnymi regionami w Polsce, wynikające ze złego stanu infrastruktury technicznej; - Niewykorzystanie szansy istnienia w Radomiu infrastruktury lotniskowej; - Opóźnienia w realizacji inwestycji poprawiających dostępność komunikacyjną miasta (drogi, kolej, lotnisko).

Cele rozwoju transportu

Na podstawie zamieszczonych powyżej diagnozy oraz analizy SWOT określono cele operacyjne rozwoju transportu w Radomiu.

Cele operacyjne
- Opracowanie i wdrożenie kompleksowej koncepcji rozwoju transportu w ramach „Radomskiego Regionalnego Obszaru Metropolitalnego", uwzględniającej infrastrukturalne połączenia drogowe i kolejowe, jak także zintegrowany system komunikacji publicznej (warunkiem zrealizowania celu jest powstanie RROM); - Poprawa jakości infrastruktury drogowej w Radomiu, przede wszystkim w zakresie stanu technicznego i przepustowości dróg; - Usprawnienie układu komunikacyjnego Radomia ze szczególnym uwzględnieniem wyprowadzenia ruchu tranzytowego z centrum miasta; - Usprawnienie systemu komunikacji zbiorowej Radomia, tak by był on maksymalnie przyjazny dla mieszkańców miasta; - Budowa systemu ścieżek rowerowych, również we współpracy z sąsiednimi gminami i miejscowościami atrakcyjnymi pod względem turystycznym; - Budowa cywilnego lotniska pasażerskiego o znaczeniu regionalnym.

Planowane inwestycje

Osiągnięcie nakreślonych powyżej celów operacyjnych jest zadaniem długoterminowym i z pewnością musi być przeprowadzone w kilku etapach. Pierwszy z nich został nakreślony w Wieloletnim Programie Inwestycyjnym Miasta Radomia na lata 2007-2013[44], gdzie zaplanowano 49 zadań z zakresu transportu i łączności o łącznej szacunkowej wartości 606 725 000 zł. Dotyczą one przede wszystkim rozwoju i renowacji infrastruktury drogowej, ale są także nastawione na poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

[44] Projekt dokumentu z dnia 4 grudnia 2007r.

Tabela 18 Wyciąg z projektu Wieloletniego Programu Inwestycyjnego Miasta Radomia na lata 2007-2013, z dnia 4 grudnia 2007r.

		Wielkość nakładów w latach (w tys. zł)											
L.p.	**Nazwa zadania**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**Szacunkowy koszt zadania**	**Zakładany termin realizacji**	**Ogółem środki z budżetu miasta**	**Ogółem środki zewnętrzne**	**Uwagi**
1	Budowa cywilnego portu lotniczego	12 000	10 000	10 000					32 000	2007 - 2009	32 000		Wniesienie udziału finansowego do Inwestora - Spółki „Port Lotniczy Radom" S.A.
2	Przebudowa drogi krajowej nr 9 (ul. Żółkiewskiego – Wojska Polskiego – Słowackiego)	388	100	8 000	8 162				111 000	2007 - 2010	16 650	94 350	Zakłada się uzyskanie dofinansowania ze środków unijnych.
3	Przebudowa drogi krajowej nr 12 (od ul. Maratońskiej – ul. 1905 Roku do wiaduktu w ul. Grzecznarowskiego).	600	100	2 400	2 450				37 000	2007 - 2010	5 550	31 450	Zakłada się uzyskanie dofinansowania z budżetu państwa i środków unijnych.
4	Przebudowa ul. Młodzianowskiej i ul. Mariackiej od ul. Ks. Sedlaka do połączenia z projektowaną obwodnicą południową (obwodnica śródmiejska).	140	2 100	2 560	2 700				50 000	2007 - 2010	7 500	42 500	Zakłada się uzyskanie dofinansowania ze środków unijnych. Koszty realizacji mogą ulec zmianie po opracowaniu dokumentacji proj.-koszt.
5	Budowa obwodnicy południowej.	100	3 000	2 500	2 500	2 800	2 800	2 800	110 000	2007 - 2013	16 500	93 500	Zakłada się uzyskanie dofinansowania ze środków unijnych. Koszty realizacji mogą ulec zmianie po opracowaniu dokumentacji proj.-koszt.oraz określeniu szczegółowego zakresu robót
6	Przebudowa ul. Warszawskiej.		100	1 700					12 000	2008 - 2009	1 800	10 200	Zakłada się uzyskanie dofinansowania ze środków unijnych.
7	Przebudowa ul. Chrobrego.(od ul. 11-go Listopada do ul. Żółkiewskiego)		10	2 490					5 000	2008 - 2009	2 500	2 500	Zakłada się uzyskanie dofinansowania z budżetu Samorządu Woj. Mazowieckiego
8	Budowa ścieżek rowerowych.		300	400	400	400	400	400	2 300	2008 - 2013	2 300		Ostateczny koszt zadania i możliwości pozyskania środków zewnętrznych zostaną uaktualnione po opracowaniu dokumentacji projektowej
9	Przebudowa wiaduktu w ul. Żeromskiego nad torami PKP		10	100	1 000	1 140			15 000	2008 - 2011	2 250	12 750	Zakłada się uzyskanie dofinansowania ze środków unijnych.
10	Przebudowa ul. Reja wraz z Pl. Kazimierza.	3 000	2 500						5 500	2007 - 2008	5 500		
11	Przebudowa ul. Malczewskiego		3 500						3 500	2008	3 500		
12	Przebudowa ul. Wałowej		1 000	3 000					4 000	2008 - 2009	4 000		
13	Przebudowa placu z fontannami usytuowanego przy Pl. Konstytucji 3 Maja.		150	1 350					1 500	2008 – 2009	1 500		
14	Przebudowa Placu Jagiellońskiego				1 200				1 200	2010	1 200		
15	Przebudowa placu przed budynkiem Urzędu Miejskiego od ul. Żeromskiego.		1 000						1 000	2008	1 000		

16	Likwidacja miejsc niebezpiecznych na drogach miasta Radomia - modernizacja sygnalizacji świetlnej na rondzie Kotlarza wraz z przebudową ulic: Limanowskiego, Wałowa, Mireckiego		1 400						1 400	2008	1 400		
17	Przebudowa ul. Kozienickiej (od ronda w ul. Zwolińskiego do cmentarza)		700	2 300					6 000	2008-2009	3 000	3 000	Zakłada się uzyskanie dofinansowania ze środków Urzędu Marszałkowskiego
18	Budowa ul. Dębowej (od ul. Limanowskiego do ul. Maratońskiej).	20	500	1 500					2 020	2007 - 2009	2 020		
19	Przebudowa ulic przy Rynku Miasta Kazimierzowskiego		3 000	3 000					6 000	2008 – 2009	6 000		
20	Budowa połączenia skrzyżowań ulic: Kościuszki – Narutowicza i Traugutta – Piłsudskiego.	200	2 600						2 800	2007 - 2008	2 800		
21	Budowa ul. Betonowej (przy Teatrze)			100	3 000				3 100	2009 - 2010	3 100		
22	Przebudowa ul. Mireckiego i ul. Limanowskiego od ronda ks. Kotlarza do ul. Wałowej	2 000	3 000						5 000	2007 - 2008	5 000		
23	Przebudowa ul. Słowackiego i ul. Żeromskiego na odc. ul. 25 Czerwca - Łaźnia – ul. 25 Czerwca	3 285							4 285	2007	3 285	1 000	Zakłada się uzyskanie dofinansowania z budżetu Samorządu Woj. Mazowieckiego
24	Opracowanie analizy komunikacji zbiorowej				200				200	2010	200		
25	Trasa N-S (od ul. Prażmowskiego do ul. Żeromskiego)- I etap Odcinek od ul. Młodzianowskiej do połączenia z projektowaną obwodnicą południową (dok.proj) - II etap Odcinek od ul. Żeromskiego do ul. Żółkiewskiego (dok. proj.) - III etap		600	2 400	3 000				40 000	2008-2010	6 000	34 000	Zakłada się uzyskanie dofinansowania ze środków unijnych.
26	Przebudowa ul. 25 Czerwca (od ul. Prażmowskiego) i ul. Żwirki i Wigury				2 000	5 000	3 000		10 000	2010 - 2012	10 000		
27	Budowa przedłużenia ul. Mieszka I a) na odc. od ul. Aleksandrowicza do ul. Witosa - I etap		400	1 100	750				15 000	2008 - 2010	2 250	12 750	Brak PT. Zakłada się uzyskanie dofinansowania ze środków unijnych.
	b) od ul. Witosa do drogi krajowej Nr 7 - II etap					300	1 000	950	15 000	2011-2013	2 250	12 750	
28	Przebudowa ul. Głównej			2 000	2 000				4 000	2009 - 2010	4 000		
29	Przebudowa ulic: Ofiar Firleja, Krzewień i Barlickiego				300	2 800	2 600	2 600	8 300	2010 - 2013	8 300		
30	Przebudowa ul. Hodowlanej wraz ze skrzyżowaniem ulic: Kieleckiej, Wośnickiej i Hodowlanej	1 000							3 000	2007	1 000	2 000	Zakłada się uzyskanie dofinansowania z budżetu Samorządu Woj. Mazowieckiego

31	Przebudowa ul. Wernera wraz z budową łącznicy z obwodnicą zachodnią.						900	1 350	15 000	2012 - 2013	2 250	12 750	Realizacja uzależniona od budowy obwodnicy zachodniej przez GDDPiA i uzyskania środków unijnych.
32	Przebudowa ul. Szydłowieckiej					1 500	2 500		5 000	2011-2012	4 000	1 000	Zakłada się uzyskanie dofinansowania z budżetu Samorządu Woj. Mazowieckiego
33	Komunikacja miejska – wprowadzenie karty miejskiej.		1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	6 000	2008 - 2013	6 000		
34	Budowa drogi dojazdowej od ul. Hodowlanej do Centrum Przetwarzania Danych Ministerstwa Finansów		1 000	1 000					2 000	2008-2009	2 000		
35	Przebudowa ul. Kilińskiego		1 500						1 500	2008	1 500		
36	Przebudowa ul. Mickiewicza	20	2 300						2 320	2007 - 2008	2 320		
37	Przebudowa ul. Żeromskiego na odcinku od ul. Witolda do ul. Malczewskiego wraz z Placem przed kościołem Bernardynów		3 000	1 000					4 000	2008 - 2009	4 000		
38	Przebudowa ul. Wolanowskiej od ul. NSZZ Solidarność do granic miasta.				400	2 500	3 100		6 000	2010 - 2012	6 000		Termin realizacji uzależniony od budowy obwodnicy zachodniej realizowanej przez GDDPiA.
39	Przebudowa ul. Kieleckiej na odc. od ul. Skarajnej do granic miasta.				300	4 500	5 200		10 000	2010 - 2012	10 000		
40	Przebudowa ul. Kwateckiej i Błędowskiej.		200	2 800	4 000				7 000	2008-2010	7 000		
41	Budowa ul. Topiel.				200	2 300			2 500	2010 - 2011	2 500		
42	Budowa ul. Małcużyńskiego				300	2 700	3 000		6 000	2010 - 2012	6 000		
43	Przebudowa ul. Potkanowskiej				1 000	3 000			4 000	2010 - 2011	4 000		
44	Budowa parkingu wielopoziomowego ul. Tochtermana - Lekarska				500		1 000	4 000	5 500	2010-2013	5 500		
45	Przebudowa ul. Nowa Wola Gołębiowska				200		1 000	3 300	4 500	2010-2013	4 500		
46	Przebudowa ul. Gołębiowskiej				200		1 000	3 800	5 000	2010 - 2013	5 000		
47	Oznakowanie ulic miasta - ustawienie tablic informacyjnych			100	100	100	100	100	500	2009-2013	500		
48	Likwidacja miejsc niebezpiecznych na drogach miasta Radomia - przebudowa ronda Dmowskiego		800						800	2008	800		
49	Budowa ul. Michałowskiej na odcinku od ronda W. Urbanowicza do ul. Terenowej		2 000						2 000	2 008	2 000		
	RAZEM	**22 753**	**47 870**	**52 800**	**37 862**	**30 040**	**28 600**	**20 300**	**606 725**		**240 225**	**366 500**	

Źródło: Urząd Miejski w Radomiu

Ewaluacja projektu

Do przeprowadzenia ewaluacji skuteczności wdrożenia planu rozwoju transportu Radomia wykorzystany zostanie zestaw czynników opisujących sytuację miasta w zakresie transportu i komunikacji. Analiza polegać będzie na porównaniu wartości poszczególnych wskaźników na początku i na końcu okresu objętego planem. Wskaźniki te będą także oczywiście wykorzystane do badania stopnia realizacji planu na poszczególnych jego etapach.

Bardzo obszerny i wyczerpujący zestaw wskaźników zaczerpnięto z „Planu Rozwoju Transportu w Radomiu na lata 2005-2013".

Tabela 19 Wskaźniki ewaluacji skuteczności wdrożenia planu rozwoju transportu

L.p.	**WSKAŹNIK**	jednostka
1	Długość wybudowanych dróg	km
2	Długość zmodernizowanych dróg	km
3	Liczba wybudowanych skrzyżowań	szt
4	Liczba zmodernizowanych skrzyżowań	szt
5	Liczba wybudowanych obiektów mostowych/wiaduktów/estakad/tuneli	szt
6	Liczba zmodernizowanych obiektów mostowych/wiaduktów/estakad/tuneli	szt
7	Liczba wybudowanych miejsc postojowych	szt
8	Liczba zmodernizowanych miejsc postojowych	szt
9	Liczba wybudowanych zatok autobusowych	szt
10	Liczba zmodernizowanych zatok autobusowych	szt
11	Długość wybudowanych chodników	km
12	Długość zmodernizowanych chodników	km
13	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych	km
14	Liczba wybudowanych punktów oświetleniowych	szt
15	Liczba zmodernizowanych punktów oświetleniowych	szt
16	Liczba zmodernizowanych przejść dla pieszych	szt
17	Liczba wybudowanych przejść dla pieszych	szt
18	Liczba wybudowanych urządzeń bezpieczeństwa ruchu	szt
19	Liczba zmodernizowanych urządzeń bezpieczeństwa ruchu	szt
20	Długość wybudowanych linii autobusowych	km
21	Długość zmodernizowanych linii autobusowych	km
22	Liczba nowego taboru komunikacji zbiorowej	szt
23	Pojemność nowego taboru komunikacji zbiorowej	miejsca
24	Liczba wybudowanych zajezdni	szt
25	Liczba zmodernizowanych zajezdni	szt
26	Liczba wybudowanych innych obiektów infrastruktury drogowej	szt
27	Liczba zmodernizowanych innych obiektów infrastruktury drogowej	szt
28	Liczba wybudowanych przystanków komunikacji zbiorowej	szt
29	Liczba zmodernizowanych przystanków komunikacji zbiorowej	szt
30	Liczba wybudowanych miejsc postojowych P&R	szt

31	Liczba wybudowanych miejsc postojowych P&R	szt
32	Liczba zakupionych i zamontowanych urządzeń dystrybucji i identyfikacji biletów	szt
33	Liczba zakupionych i zamontowanych systemów obszarowego sterowania i nadzoru ruchu	szt
34	Liczba wybudowanych urządzeń sterowania ruchem drogowym	szt
35	Liczba zmodernizowanych urządzeń sterowania ruchem drogowym	szt
36	Liczba wybudowanych systemów sygnalizacji ulicznej	szt
37	Liczba zakupionych systemów informowania podróżnych	szt
38	Liczba zakupionych i zamontowanych elementów informowania podróżnych (tablice etc.)	szt
39	Liczba nowych punktów informacji podróżnych	szt
40	Liczba zakupionych systemów monitoringu bezpieczeństwa	szt
41	Liczba osób zadowolonych z obsługi, korzystających ze środków komunikacji publicznej	%
42	Natężenie ruchu na drodze	pojazdy/h
43	Średni czas przejazdu między dwoma punktami sieci	minuty
44	Liczba mieszkańców obsługiwanych przez transport zbiorowy	osoby
45	Liczba wypadków drogowych	szt
46	Liczba rannych i zabitych	osoby
47	Koszt pasażerokilometra	PLN
48	Czynne trasy w komunikacji miejskiej	km

Źródło: Plan Rozwoju Transportu w Radomiu na lata 2005-2013, CASE Doradcy, Radom 2005.

ZAŁĄCZNIK 2
INWESTYCJE – SZANSA I KONIECZNOŚĆ

Kwestia inwestycji może być w tym miejscu rozumiana na dwa sposoby. Po pierwsze można mówić o inwestycjach gminnych, a po drugie duże znaczenie dla rozwoju lokalnego mają inwestycje zewnętrzne, przede wszystkim inwestycje zagraniczne.

W pierwszym przypadku chodzi o wszelkie inwestycje planowane do wykonania przez Urząd Miejski w Radomiu. W większości są to inwestycje infrastrukturalne mające na celu zapewnienie bardziej dynamicznego rozwoju gospodarki miasta, ale także mające na celu poprawę warunków życia w mieście. Generalnie dotyczą one każdego obszaru kompetencji omawianej jednostki samorządu terytorialnego. Jedne z tych inwestycji polegają na rozbudowywaniu majątku trwałego miasta, a inne na utrzymaniu, renowacji istniejących już zasobów. Inwestycje te w części są wykonywane, ponieważ zaistnieje, zazwyczaj nagle, taka potrzeba, inne natomiast mają charakter zaplanowanych działań mających przynieść efekt dopiero w dłuższym horyzoncie czasowym. Są więc działania doraźne i rozwojowe.

Trudno jest niestety w takim przypadku ustalić jakąś konkretną strategię dotyczącą tylko i wyłącznie inwestycji miejskich, ponieważ w zasadzie cała Strategia Rozwoju dotyczy kwestii inwestycji, z podziałem na poszczególne strefy. Dodatkowo trudność sprawia zaplanowanie inwestycji miasta z punktu widzenia zewnętrznego obserwatora, który mimo, że dysponuje dogłębną diagnozą stanu rozwoju społeczno-gospodarczego miasta, nie ma dostępu do wszystkich koniecznych do takiego planowania informacji. Miejskie inwestycje powinny być planowane przez pracowników Urzędu Miasta w porozumieniu z przedstawicielami spółek miejskich, a celowi temu służy doskonale Wieloletni Program Inwestycyjny.

Odwołując się do podtytułu poniższego rozdziału, inwestycje miejskie są przede wszystkim koniecznością, jednak koniecznością, która dobrze zaplanowana i zrealizowana staje się szansą rozwojową dla miasta. Przykładem są tu drugie z wymienionych inwestycji, które zaistnieją w danej jednostce dalece bardziej prawdopodobnie, jeśli jednostka ta zrealizuje podstawowe inwestycje leżące w jej kompetencjach. Aby pozyskać inwestora zewnętrznego należy najpierw odpowiednio przygotować działkę, na której mógłby zacząć on swoją działalność. Należy zapewnić dojazd do takiej działki, należy zapewnić media (prąd, wodociąg, kanalizację, rzadziej gaz, czy centralne ogrzewanie, telefon, Internet). Działka musi być w pełni przygotowana na przyjęcie przedsiębiorcy, a więc poczynione muszą być uprzednio wszelkie wymienione powyżej inwestycje leżące w gestiach gminy.

Drugie z omawianych, inwestycje zagraniczne, są już zdecydowanie szansą dla miasta na przyspieszenie jego rozwoju. Oczywiście można by się spierać, że w obecnych czasach ich pozyskiwanie jest koniecznością. Jednak na potrzeby poniższych rozważań wystarczy powiedzieć, że odpowiednio wykorzystane stwarzają dużą szansę i korzyść dla jednostki samorządu terytorialnego, na obszarze której są zlokalizowane.

Podstawową korzyścią z obecności na jakimś terenie inwestycji zagranicznej jest napływ kapitału. Może on się pojawić w postaci gotówki, lub też kredytu. Od wysokości tych środków zależy jak znaczące dla miasta będą przyszłe zyski z inwestycji.

Kolejna korzyść wynika z tzw. efektu naśladownictwa. Zjawisko to polega na tym, że jeśli na danym terenie zlokalizowana jest jakaś duża inwestycja zagraniczna, przyciąga ona inne firmy zagraniczne, często konkurencyjne, które lokują się w danym miejscu, wcześniej sprawdzonym przez tę firmę, będącą pierwszą. Oprócz konkurencji i innych firm zagranicznych taka inwestycja może również przyciągnąć mniejsze firmy krajowe, które chciałyby, bądź nawiązały już współpracę z tym inwestorem.

Następną korzyścią, która też jest powiązana z wieloma innymi zaletami lokalizacji inwestycji zagranicznej, jest transfer technologii. Dzięki niemu natomiast mogą zachodzić korzystne zmiany w strukturze handlu, jak również można zaobserwować „korzyści wynikające z wprowadzania nowoczesnych modeli zarządzania i organizacji pracy. Wraz z taką działalnością przekazywane są przez inwestorów zagranicznych pewne wzorce pracy, organizacji firmy, czy też wzorce postępowania”[45].

Kiedy powstaje inwestycja zagraniczna potrzebna jest oczywiście pewna liczba pracowników. I jest to oczywiście kolejna korzyść z lokalizacji takiej inwestycji. Popyt na siłę roboczą jest w tym przypadku uzależniony od rodzaju inwestycji. To znaczy, jeśli mamy do czynienia z inwestycją pracochłonną, będzie wymagana duża liczba taniej siły roboczej, jeśli natomiast jest to inwestycja kapitałochłonna, będzie zapotrzebowanie na wykwalifikowaną siłę roboczą. Inwestycje zagraniczne oprócz wykorzystania pewnej liczby pracowników, wpływają też na jakość tej siły roboczej w regionie, poprzez liczne szkolenia, czy wpajanie nowocześniejszych modeli pracy. Dodatkowo może jeszcze wzrastać zatrudnienie w mniejszych firmach współpracujących z takim inwestorem. Z zagadnieniem tym wiąże się również problem zarobków, które jeśli w firmie zagranicznej są wyższe od średniej w regionie, również pozytywnie wpływają na rozwój danej jednostki terytorialnej.

Z nowoczesnymi technologiami stosowanymi w większości przypadków przez firmy z kapitałem zagranicznym wiąże się tez zagadnienie ochrony przyrody. Jak można się łatwo domyślić, lepsze technologie oznaczają mniej szkodliwe dla środowiska naturalnego działanie, co jest oczywiście bardzo korzystne dla rozwoju regionalnego, czy lokalnego.

W Radomiu istnieje niestety poważna trudność w pozyskiwaniu nowych inwestorów. Chodzi o brak wolnych terenów inwestycyjnych należących do miasta. Ośrodek powinien dlatego przedsięwziąć wszelkie działania w celu przezwyciężenia tej trudności. W Strategii proponowane są dwa rozwiązania. Pierwszym jest współpraca z gminami sąsiednimi w zakresie pozyskiwania gruntów inwestycyjnych. Drugie rozwiązanie to szukanie terenów na obszarze miasta. Zająć się tym może specjalnie powołana jednostka odpowiedzialna za pozyskiwanie na obszarze miasta nowych terenów inwestycyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem wykupu i przekształcania terenów obecnie wykorzystywanych rolniczo. Jednostka ta zbierać będzie informacje na temat terenów, stanowiących własność komunalną, jak także prywatną, które mogą być przeznaczone pod inwestycje. Pozostaje kwestią organizacyjną czy będzie to specjalna

[45] Dziemianowicz W., 1997, *Kapitał zagraniczny a rozwój regionalny i lokalny w Polsce*, Warszawa, EUROREG.

oddzielna jednostka, fizycznie wydzielony organ Urzędu, czy będzie to jedynie zestaw odpowiednich kompetencji i obowiązków przypisany konkretnej osobie, czy konkretnym osobom w ramach istniejącej już struktury.

Powinno to być podstawowym celem działań władz miasta w najbliższym czasie.